

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

On beşinci Birleşim
9. XII. 1953 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	81	bozulduğuna dair sorusuna Ekonomi ve	
2. — Havale edilen kâğıtlar	81	Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü ce-	
3. — Yoklama	81	vabı (6/1070)	82:85
4. — Riyaset Divanının Umumi Heyete sunuşları	81	3. — İzmir Mebusu Tarık Güreker'in, Tütün Ekicileri Ortaklığı kanunu lâyiha-	
1. — Kamulaştırma kanunu lâyihası ile Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacı- giller'in, Millî Müdafaa İhtiyaçları İçin Yapılacak İstimlâkler hakkındaki 3887 sa- yıılı Kanunun değiştirilmesine ve Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve 2 arkada- şının, Belediye İstimlâk Kanununun 7 nci maddesinde değişiklik yapılmasına da- ir kanun tekliflerinin geçici bir komisyon- da görüşülmesi hakkında İçişleri Ko- misyonu Reisliği tezkeresi (3/547, 1/314, 2/238, 406)	81:82	sınının ne için ve hangi sebeplerle geri alın- dığına dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü cevabı (6/1076)	85:87
5. — Sorular ve cevaplar	82	4. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, Devlet Tiyatrosunun ıslahı hak- kındaki sorusuna Millî Eğitim Vekili Rıfki Salim Burçak'ın sözlü cevabı (6/1094)	87:90.
A — Sözlü Sorular	82	5. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın İstanbul'un 500 nü fetih yıldö- nümünü kutlama programına dair Başve- kilden olan sorusuna Devlet Vekili Ce- lâl Yardımcı'nın sözlü cevabı (6/1108)	90:95
1. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşe- ri'nin, Keşan'da 1952 yılında yapılan göç- men eylerinin sayısı ile maliyetlerine ve in- şaa için sarfedilen tuğla miktarına dair Başvekilden sözlü sorusu (6/1036)	82	6. — Zonguldak Mebusu Muammer Ala- kant'ın, toprak mahsullerimizin kıymet- lendirilmesi prensibinin önümüzdeki mev- simde pamuk ve kuru çekirdeksiz üzüme ne şekilde teşmil edileceğine dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikba- 'ın sözlü cevabı (6/1123)	95:108
2. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Arpaçay'ın Kızılçanak Nahiyesi Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerinin ne sebeple		7. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşe- ri'nin, otomobil ve lüks eşya ithalinin tah-	

didisi hakkında ne düşünöldüğüne dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1125)

108

8. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğünün kadro, hizmet ve masrafları hakkında Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1126)

108

9. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, ilköğretim çağı dışındaki vatandaşlara okuma yazma öğretmek için ne gibi tedbirler alındığına ve alınacağına dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1156)

108

10. — Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan'ın, döviz almadan yüz lira ile harice seyahat edenler hakkında ne düşünöldüğüne ve bu şekilde seyahat edenlerin miktarına dair Maliye Vekilinden sözlü sorusu (6/1191)

108

11. — Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan'ın, transfer işlerinin geciktirilmesi ve paramızın hariçteki kıymetini kaybetmesi sebeplerine, traktör yedek parçalarının pahalılaşması ve lastiklerin karaborsaya intikali karşısında ne gibi tedbirler düşünöldüğüne ve döviz açığı ile altın stoku miktarına dair Ekonomi ve Ticaret ve Maliye vekillerinden olan sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü cevabı (6/1192)

108:114

12. — Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Ankara Radyosunun 20. X. 1953 Salı günü saat 13 teki haberler servisinde yaptığı neşriyata dair Başvekilden olan sorusuna Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın sözlü cevabı (6/1195)

114:121

B — Yazılı sorular

121

1. — Çankırı Mebusu Kâzım Arar'ın, bir otomobil kazasına mâruz kalan Şaban-özü Kazasının Karaviran Köyünden Arifoğlu Süleyman Çelik'in vazifesini ihmal neticesi ölümüne sebebiyet veren Nümune Hastanesi nöbetçi doktoru Naci Özgen hakkında takibat yapıp yapılmadığına dair sorusuna Adalet Vekili Osman Şevki Çiçekdağ ve Sağlık ve Sosyal Yardım Vekili Ekrem Hayri Üstündağ'ın yazılı cevapları (6/1162)

121:123

2. — Kars Mebusu Fevzi Aktaş'ın, Kars Vilâyetinin mesken, mahrukut ve kereste ihtiyaçlarının halli için ne düşünöldüğüne dair sorusuna Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1237)

123:124

3. — Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacıgiller'in, Devlet Demiryolları ile Orman İşletmeleri İdareleri arasında travers temini hususunda yapılan görüşmelere dair Başvekilden olan sorusuna Ulaştırma Vekili Yümnü Üresin'in yazılı cevabı (6/1232)

124:125

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Diyarbakır Mebusu Nâzım Önen'in, 6. XI. 1953 tarihli Ulus gazetesinde «Tuhaf bir teklif» başlığı altında neşredilen umumi efkârı şüpheye düşürecek mahiyetteki yazı hakkında ne düşünüldüğüne dair Başvekilden olan yazılı soru önergesi, talebi üzerine geri verildi.

Zonguldak Mebusu Cemal Kıpçak'ın, Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilâtıyla İdare ve Murakâbeleri hakkındaki Kanununun 5 nci maddesinin tadiline dair kanun teklifini görüşmek üzere geçici bir komisyon kurulması, kabul olundu.

Gündemde bulunan kanun teklif ve lâyiha-

larının diğer maddelerden önce görüşülmesi hakkındaki önerge, kabul edildi.

Eczaacılar ve eczaneler hakkındaki kanun tekliflerinin birinci görüşülmesi bitirildi.

Orman kanunu lâyihasının da tümü üzerinde bir müddet görüşüldükten sonra,

9. XII. 1953 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili Kâtip
Samsun Mebusu İstanbul Mebusu
Tevfik İleri Fûruzan Tekil
Kâtip
Bolu Mebusu
İhsan Gülez

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Lâyiha

1. — Harcırah kanunu lâyihası (1/698) (Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

Teklifler

2. — İzmir Mebusu Mehmet Aldemir ve Kültahya Mebusu İhsan Şerif Özgen'in, Türkiye

Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilâtı hakkındaki 5509 ve 6120 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi (2/572) (Bütçe Komisyonuna)

3. — Konya Mebusu Saffet Gürol'un, Gelir Vergisi kanunu teklifi (2/573) (Ekonomi, Ticaret, Adalet, Maliye ve Bütçe komisyonlarına).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,05

REİS — Reisvekili Tevfik İleri

KATIPLER İhsan Gülez (Bolu), Fûruzan Tekil (İstanbul)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.
(Yoklama yapıldı)

REİS — Birleşimi açıyorum.

4. — RİYASET DİVANININ UMUMİ HEYETE SUNUŞLARI

1. — Kamulaştırma kanunu lâyihası ile Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacıgiller'in, Millî Müdafaa İhtiyaçları İçin Yapılacak İstimlakler hakkındaki 3887 sayılı Kanunun değiştirilmesine ve Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve 2 arkadaşının, Belediye İstimlak Kanununun 7 nci maddesinde değişiklik yapılması

na dair kanun tekliflerinin geçici bir komisyonla görüşülmesi hakkında İçişleri Komisyonu Reisiği tezkeresi (3/547, 1/314, 2/238, 406)

Ankara, 5 . XII . 1953

Yüksek Reisliğe

Komisyonumuza havale buyurulmuş olan, Ka-

mulaştırma Kanunu lâyihası ve aynı mevzua ait Zonguldak Mebusu Abdürrahman Boyacıgiller'in Millî Müdafaa ihtiyaçları için yapılacak istimlâklar hakkındaki 3887 sayılı Kanunun değiştirilmesine dair kanun teklifi ile Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve iki arkadaşının, Belediye İstimlâk Kanununun 7 nci maddesinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin komisyonumuzdan başka Bayındırlık, Adalet, Maliye ve Bütçe komisyonlarına da havale edilmiş olmaları hasebiyle kamulaştırma gibi çok mühim bir mevzua taallük eden mezkûr kanunların zamanın darlığı yüzünden adı geçen komisyonlarda ayrı ayrı görüşülmesi halinde Yüksek Meclise getirilmesi mümkün olamayacağından;

Yukarda adı geçen komisyonlardan 3 er âza alınmak suretiyle bir Geçici Komisyon teşkiline ve gereğinin yapılması için müzakere mevzuu dosvaların Yüksek Riyasete sunulmasına karar verildiğini saygılarımla arz ederim.

İçişleri Komisyonu Reisi
Edirne
Rükneddin Nasuhioğlu

REİS — İçişleri Komisyonu Reisliğinin tezkeresini dinlediniz. Kamulaştırma lâyihası ve tekliflerinin geçici bir komisyonda görüşülmesini reylerinize arz ediyorum.

Kabul buyuranlar.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Şimdi Bayındırlık, Adalet, Maliye ve Bütçe komisyonlarından üçer kişi alınmak suretiyle teşkil edilmiş olan bir Geçici Komisyonda umumi hayata müessir âfetlerden önce ve sonra alınacak

tedbirlere dair kanun lâyihası, görüşülmek üzere dir. Binaenaleyh evvelce teşkil edilmiş olan bu Geçici Komisyona bu lâyihamın da verilmesini oya arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Gündemle ilgili takrir var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Bugünkü gündemde mevcut kanun lâyiha ve tekliflerinin sözlü sorularla İctüzük gereğince bir defa görüşülecek işlerden evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Kastamonu Mebusu
Fahri Keçecioglu

REİS — Buyurun Fevzi Lûtfi Bey.

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlarım, epeyce zamandan beri sözlü sorular, konuşulmuyor. Şüphesiz kanunlar mühim, çıkarmak lâzımdır. Fakat arasıra sözlü soruların konuşulmasına fırsat vermek de Heyeti Celilenin vazifesidir. Meselâ bendenizin de bir sözlü sorum vardır. Bir gazetede intişar eden makale dolayısıyla Garbî-Anadolu mıntakasının 40 - 50 Mebusu töhmet altında kaldığı vakıası vardır. Bu töhmetin altından bir an evvel kurtulmak istiyoruz, sırası geldiği zaman bunun konuşulmasını istiyoruz. Onun için lütfedin, sözlü soruları konuşalım arkadaşlar. (Soldan doğru doğru sesleri)

REİS — Kanun, lâyiha ve tekliflerinin diğer maddelerden önce görüşülmesini reyinize arz ediyorum. kabul edenler... Kabul etmeyenler.. Kabul edilmemiştir.

Sözlü sorulara başlıyoruz.

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — SÖZLÜ SORULAR

1. — *Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Keşan'da 1952 yılında yapılan göçmen evlerinin sayısı ile maliyetlerine ve inşa için sarfedilen tuğla miktarına dair Başvekiliden sözlü sorusu (6/1036)*

REİS — Ali Fahri İşeri burada mı? (Yol sesleri).

Soru sahibi bulunmadığı için gelecek Birleşime bırakılmıştır.

2. — *Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Arpaçay'ın Kızılçakçak Nahiyesi Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerinin ne sebeple bozulduğuna dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın yazılı cevabı (6/1070)*

REİS — Sırrı Atalay burada mı? Burada. Ekonomi Bakanı da burada.

18. V. 1953

Yüksek Reisliğe

Aşağıdaki hususların Ekonomi ve Ticaret

Vekili tarafından Meclis kürsüsünde sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Kars Milletvekili
Sırrı Atalay

Arpaçay'ın Kızılçakçak Bucağı Tarım Kredi Kooperatifinin bir müddet önce yapılan seçimlerinin bozulduğunu hayret içinde öğrendik. Demokrasî hak ve adalet adına ıstıraplarımız, partizan zihniyet yerine utancımız bu meselenin Millet huzurunda açıklanmasını gerektirmektedir. İktidar partisinin kazanması için alay komutanından jandarma erine kadar inzıbat kuvvetlerinin baskı gösterişi yaptıkları, alâkalı ve yetkili memur ve müşahitlerin mevcut olduğu bir seçim yapılıyor. Seçimde, iktidar partisi, partizanları kazanamıyor. Seçimden sonra mahallinde zabıt tutularak reylerin haklı tecelli ettiği, seçim neticesini tadile müncer olarak usule ve esasa ait hiçbir noksan ve aksaklığın olmadığı tesbit ediliyor. Fakat partizan fırsatçılar iktidar nüfuzuna güvenerek itiraz ettiriyorlar. - Seçimin peşinen bozulacağı va'diyle hattâ teşvikiyle itiraz ediliyor - Mahallinde tecelli etmiş meşru bir seçim hakkının iktidar partizanlarının tahrik ve teşvikiyle bozulacağı bize bildirilince Bakan Sayın Enver Güreli'ye taahhütlü bir mektupla, hazırlanmakta olan teşebbüsün mâna ve mahiyetini duyurduk. Bütün bu ikaz ve endişelere rağmen partizan ve fırsatçı zihniyet seçimleri bozdurttu. Bozulma için gerçek ve mantıki sebepler nelerdir? Vâkı itirazlar seçim neticesine müessir olacak mahiyette midir? Mahallinde tesbit edilen zabıttâ seçimin yolsuz ve usulsüz yapıldığına dair sarîh meşruhat var mıdır? İtirazlar bu sırada Arpaçay'da bulunan Ziraat Bankası Müfettişi tarafından tetkik ve tahkik edilemez mi idi? Evrak üzerinde tek taraflı itirazın acele olarak vârit addedilmesi mânalı ve şüpheli değil midir? Seçimin daha evrak mahallinden gelmeden bozulacağını va'dedilip müjdelenmesi bunun tarafımızdan ilgili makama bildirilmesi meselo üzerinde daha etraflı ve ciddi bir tetkiki icabettirmeyen mi idi? Tam hudut bölgesinde, meşru bir seçimi bâzı politik sebep ve endişelerden dolayı kanun ve usul hilâfına tamamen indî mülahazalarla bozmanın günahı.. Tekrarlanacak seçimde yapılacak masraf ve harcanacak zamanın vebali.. Allah göstermesin çıkacak en ufak bir hâdisenin mesuliyeti kimlere raci olacaktır?

Hudut bölgesinde marazi partizan zihniyetinin hiç de mâkul olmıyan örneklerini teşvik ve takviyede acaba nasıl faide görölüyor? Bunun üzerinde bir nebze durmak vicdan ve mantığın sesini dinlemek hatıra gelmedi mi?

REİS — Ekonomi ve Ticaret Vekili.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Umum Müdürlüğünce Arpaçay Ajansına bağlı 1433 sayılı Kızılçakçak Tarım Kredi Kooperatifi 1952 hesap yılı Genel Kurul toplantısı tutanaklarının incelenmesi üzerine yönetim kurulu asıl ve yedek üyeleri ile kontrol ve hakem kurulları üyeleri seçimlerinin onanmamasının, banka temsilcisi olarak toplantıda hazır bulunan ajans müdürünün verdiği rapordan arz ediyorum:

1. Yönetim kurulu asıl ve yedek üyeleri seçimlerine ait rey pusularının seçim sandığından çıkarılarak sayımı neticesinde 800 şahsan ve 112 temsilen olmak üzere 912 rey kullanıldığının görülmüş,

Yapılan tasnif sonunda; ortaklardan Kerim Yardımcı'nın 439 ve Ahmet Koşucu'nun 434 rey ile yönetim kurulu asıl üyeliklerine seçildikleri bildirilmiş ise de seçim sandığından çıkan ve temsilen kullanılmış bulunan 112 reye ait temsilci belgelerindeki imza veya mühürlerin mutabakatı temin edilememiş olduğundan 112 oy kabul edilmemiştir.

Tasnif sonucunda ortaklardan Arslan Aydın'ın 360 ve Hacı Murat Yıldırım'ın 350 rey almış olmaları ile nısbâı doldurmadıkları görüldüğünden,

2. Reylerin sandığa atıldığında vaktin geç olması dolayısıyla tasnif yapılamıyarak sandık kilitlenmek ve üst tarafı bir kâğıtla yapıştirilmek suretiyle genel kurul başkanına imzalatılmış ve anahtarı kendisine verilerek diğer maddelerin müzakeresine geçilmiş ve toplantıya saat 18 de son verilerek heyetin yemek yemesini mütaakıp saat 19 da toplantı mahalli olmıyan kooperatif binasında yönetim kurulu reylerinin tasnifine başlanılmış ve bu suretle reylerin seçim mahallinde tasnife tâbi tutulması usulü ve prensibine aykırı hareket edilmiş,

3. Tarım Kredi Kooperatifleri Ana Mukavelesininin 36 nci ve 68 nci maddeleri uyarınca genel kurul tarafından kontrol kuruluna

2 ve hakem kuruluna 3 üyenin seçilmesi icabederken «Toplantıya iştirak eden ortaklardan bir kısmı yönetim kurulu seçimini mütaakıp toplantıyı terketmiş oldukları, kalanların iki tarafı namzet göstermeleri yüzünden ekseriyetin ne tarafa teveccüh ettiğinin anlaşılmanış ve genel kurul başkanınca isimleri işaret edilen kimselerin kontrol ve hakem kurullarına seçildiklerinin ilân edilmesinin haklı itirazları celbetmiş olmak gibi çeşitli sebeplerle seçimler kabul ve tasdik olunmamıştır.

Yukarda belirtilen sebepler dolayısıyla seçimlerin kabul ve tasdikına imkân görülemedi ve tekrar yapılacak toplantıda yönetim kurulu ile kontrol ve hakem kurulları üyelerinin yeniden seçilmesi lüzumunun Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından mahallî ajansa tebliğ edilmiş bulunduğu anlaşılmıştır. Kooperatifler meslekî bir teşekkül olmak itibarıyla, ortaklarının iktisadi ve içtimai menfaatlerine hizmet etmek maksadıyla kurulmuş teşekküller olması itibarıyla bunlarda her hangi bir siyasi cereyanın bulunmamasına itina etmeye Ve-kâletimiz gayret etmektedir.

Arkadaşımızın sorusu, biraz bu işin siyasi bir maksat taşıdığını ifade ettiği içindir ki, Ve-kâletin bu yoldaki gayretlerinde arkadaşımızın desteklemesini bilhassa rica edeceğim. Kendileri, yeni seçimlerde müsterih olsunlar ki, buradaki konuşmalara, maksatlara hizmet edecek bir seçim yapılacağı muhakkaktır. Bu bakımdan raporda tesbit edilen esasları söylemekle iktifa edeceğim. Fakat bir dahaki seçimde her hangi bir siyasi görüşün katıyen hâkim olmasına gayret edeceğine göre, arkadaşımızın kooperatifler mevzuunda siyasi mütalâalara fazla yer vermemelerini hassaten rica ederek sözlerime son vereceğim.

SIRRI ATALAY (Kars) — Sayın Bakanın bu seçimden sonra gelecek seçimlerde politikanın müessir olmayacağı yolundaki teminatını şükranla karşılarım. Ama birinci seçim yapılmıştır. İkinci seçim de yapılmıştır. Müsaadenizle birinci seçimin seyrini izah edeyim. Nisan ayı içerisinde Arpaçay'ın Kızılçakçak bucağında Tarım Kredi Kooperatifi seçimi yapılıyor. Sayın Bakanın burada okuduğu mazbatada bazı hususlar derpiş ediliyor. Fakat seçimin yapılışı ve neticesi hakkında tarafların hiçbir itirazı yoktur. Meşruhat verilmeden yapılan seçimin doğru

ve yerinde olduğu tesbit ediliyor bu zaptın haricinde ayrıca bir mazbata yapılmıyor. Bilâhara mahallî parti kademeleri keyfiyetin partilerinin olayları tecelli etmesi üzerine seçimin neticesine itiraz cihetine gidiliyor ve peşinen bozulacağı vait ve müjdeleniyor. Ve 13 Mayıs 1953 tarihinde seçim burada bozuluyor. Fakat 11 Mayıs 1951 tarihinde yani seçimin burada bozulmasından iki gün önce seçimin bozulduğu telgrafla mahalline bildiriliyor. Müjde veriliyor. Bu bildiriş mânalıdır ve bir zihniyetin hazin ifadesidir.

Bakan bozulma sebebi olarak iki noktayı gösteriyor.

1. 112 oyun hesaba katılmaması,

2. Sandığın bir mahalden diğer bir mahalle nakli sebep olarak gösterilmektedir. Gerçek sebep bu değildir particilik gayreti ve endişesidir. Zira ana mukavelenamenin 18 nci maddesine göre her hangi bir ortak bir tek reyî temsil salâhiyetini haizdir. Bine yakın ortak reylerini kullanmaktadır. Temsili istenilen oylar için üç şart vardır.

1. Bir kişi olacak,

2. Özürü olacak,

3. Yazılı izni olacak.

Seçim sırasında 112 oyun hangi tarafa verileceği belli olmadan Genel Kurul, özür ve yazılı izin kâğıdının tetkikinin uzun zamana muhtaç olacağı cihetle bundan sarfınazar etmeye karar veriyor ve zabıtla tesbit ediyor. Binaenaleyh, hangi tarafa rey verileceği derpiş edilmenden Genel Kurul 112 ortağın temsil edilmemesi yolunda bir karar veriyor. Bu karar ana mukavelenamenin 10 ncu maddesinin (19) fıkrasına göre genel kurulun salâhiyetleri dâhilindedir. Genel Kurul salâhiyetlerini kullanarak ve temsili istinilen 112 oyun seçime iştirak ettirilmemesine karar vermeye yetkilidir. Bu yetkinin bozulması için bir sebep olmasına imkân yoktur. Kanun ve ana mukavele çığnenmiştir.

2836 sayılı Kanununun 24 ncu maddesine göre banka istediği zaman kooperatifleri teftiş ettirebilir. Seçimin yapıldığı sırada bankanın Arpaçay'da bir müfettişi bulunuyordu. Seçim hakkı mânada kanununun maksat ve hükümlerine uygun değil idiyse neden bu müfettiş tarafından tetkikat ve tahkikat yaptırılmamıştır? Neden vâkı kâyet esaslı tetkikten geçirilmeden ezbere

bir şekilde bozuluyor? Partizanca hareket için bir delil değil mi?

Bakan seçim sandığının mahallinde alındığını bir sebep olarak gösteriyor. 1950 muhtar seçimleri yapıldığı zaman Kars'ın bir köyünün sandığı 6 kilometre yoldan Kars'ın Demokrat Parti İl İdare Kurulu binasına getirildi. Binada tasnif yapıldığı sırada meşhuden durum tesbit edilmişti. Bu, köyün muhtar seçiminin bozulması için bir sebep addedilmedi: Kaldı ki, burada seçim gündüz devam etmiş, gece tasnif yapılabilmek için sandık içeriye götürülmüştür. Binaenaleyh, ölçülerimiz ve kıstaslarımızı tek taraflı kullanmamıza imkân yoktur. Bitaraf kalmak, tek ölçü ile hareket etmek lâzımdır. Kaldı ki, ana mukavelenamenin 22 nci maddesine göre banka, bir ay içerisinde seçimi tetkik ve neticelendirmeye mecburdur. Hâdiseden bir ay, on gün geçtikten sonra bu seçimin otomatikman kendiliğinden tasdik ve meriyete girmesi icabeder. Banka bu kanunu çiğneyerek ve tamamen partizan bir zihniyet ve endişe ile seçimlerin bozulması cihetine gitmiştir. Binaenaleyh bu bozma gayrikanuni ve usule muvafık değildir, partizan bir zihniyetin mahsulüdür. Birinci seçim hukuki idi ve ana mukavele gereğince kendiliğinden tasdik edilmiş mahiyette idi. Şimdi, bozulduktan sonra yapılan seçime gelelim: 12 Haziranda bozulan bu seçimler yenilendi. Biz millî kalkınmamızın bir hamesi olan kooperatif seçimlerine partizan zihniyetin ve politikanın karışmamasına âzami dikkat gösterilmesi için o zaman bakan olan Enver Güreli'ye müracaat ederek bu hususta icabeden itinanın gösterilmesini rica ettik. Maalesef hiçbir cevap alamadık. Biz bu seçimlerde vatandaşların reylerini serbestçe kullanmalarını temin için, o mahalle siyasi temsilciler göndermemeye dikkat ettik, elimizden geleni yaptık. Fakat maalesef Demokrat Parti Maarif Müdür-lüğünün jipi ile il idare kurullarını üyelerini seçime gönderdi, hattâ bir yerde de jip devrildi.

Seçimin bozulması için ileri sürülen iki hususu, sanki ilâhi adaletin tecellisi gibi ikinci seçimde aynen tekerrür ettiğini görüyoruz. 84 oy hesaba katılmadı. Tasdik ettikleri seçimde 84 oy hesaba katılmadı. Adaylardan demin sayın Bakanın adını okuduğu Kerim Yardımcı'nın Cumhuriyet Halk Partisinin bucağın başkanı olduğu için mümkün olduğu kadar onun rey almamasının ve reyinin sayılmaması cihetine gidil-

di. Ana mukavelenameye göre adayların yani seçime iştirak edecek şahısların ortak numaraları ile isimlerinin bulunması mecburiyeti var. Ama soyadı mecburiyeti yoktur. Aday olarak bir tek Kerim Yardımcı vardır. Başka Kerim yoktur. Fakat 84 kişi soyadını kullanmamış, bunun için de 84 oy hesaba katılmamış. Bir tarafta henüz tecelli etmemiş, temsili istenilen 112 oyun genel kurul hesaba katılmamasına karar veriyor. Banka bunu kabul etmiyor, seçimi bozuyor. Diğer taraftan millî iradenin tecellisinin mahsulü olan 84 oy çıkıyor. Yalnız Cumhuriyet Halk Partisi mensubudur diye hesaba katılmıyor ve bu seçim meşru addediliyor da öbürü meşru addedilmiyor. Sandık için de aynı şey tecelli ediyor. Seçim üç gün devam ediyor. 12 Haziran günü seçim neticelendirilemiyor. İki gün seçime ara veriliyor. Sandık içine iki zarfın atılabileceği mazbatalarla mahallinde hemen tesbit ediliyor ve derhal şikâyet ediliyor. İki gün sandık sahipsiz kalıyor. Bu yüzden de seçim emniyeti kalmıyor. Mahallinde itiraz ediliyor, fakat bu itiraz nazarı itibara alınmıyor. 30 reyle bâzi arkadaşlar kazanıyor. Fakat bu seçim birinci seçimin aksine olarak tasdik ediliyor. Millî iradenin tecelli ettiği birinci seçim bozuluyor. Bir partizan Hükümetin partizan teşrihleriyle yapılmış olan bu ikinci seçimin bu suretle tasdik edilmiş olduğu bize hüznün vermektedir.

Sayın Bakan, burada ikinci seçim daha emniyetle yapılacağını ve tamamen politikanın dışında olacağına dair teminat verdiler. Halbuki ikinci seçim bahsettiğim şekilde, partizan şekilde yapıldı. Hiç olmazsa sayın Bakanın buradaki beyanatını, bundan sonraki seçimler için bir teminat olarak addederim.

3. — *İzmir Mebusu Tarık Güreli'nin, Tütün Ekicileri Ortaklığı kanunu lâyihasının ne için ve hangi sebeplerle geri alındığına dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü cevabı (6/1076)*

REİS — Tarık Güreli buradalar mı? (Burada sesleri).

6. V. 1953

Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Ziraat Komisyonunda incelendikten sonra Ticaret Komisyonunda müzakere edilmekte iken

Hükümetçe geri alınan Tütün Ekicileri Ortaklığı kanun tasarımı ne için ve hangi sebeplerle geri alınmıştır?

Ticaret ve Ekonomi Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

İzmir Mebusu
Tarık Gürerk

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Sayın Tarık Gürerk arkadaşımızın mevzu bahis etmiş olduğu kanun tasarısı, karma komisyonda müzakre edildikten sonra yüksek huzuruza kadar intikal etmiş bir tasarıdır. Bu tasarının gerek komisyonda, gerekse umumi heyette müzakere edilmesi sırasında ekicilerin kuracakları teşkilâtın daha çok kooperatif şeklinde olması mütalâa edilmişti. Bu mevzuda ileri sürülen mütalâalar, bu teşekkülün Hükümet tarafından yaptırılmakta olan destekleme ve müdahale mubayaalarıyla vazifelendirilmiyerek sadece ortaklarının menfaatine hizmet eder bir teşekkül olması yolunda idi. İleri sürülen görüşlerde muhtelif karar-namelere ve 5628 sayılı Kanununun 4 nci maddesinin son fıkrasına göre ekici tütünleri satış bedellerinden kesilmiş ve kesilmekte olan Millî Korunma Kanununun 27 nci maddesiyle tesis edilmiş fonda yeniden açılan tütün kısmına yatırılan paraların ekicilerin teşkil edecekleri ortaklık veya kooperatif için iştirak hissesi olarak kabul edilmesinin mevzuat bakımından mümkün görülmediğinin bâzı arkadaşlar tarafından tebarüz ettirilmiş olması ve karma komisyon sözcüsünün teklifi üzerine, - ki, Sözcü Tarık Gürerk arkadaşımızı - tasarının Meclis Umumi Heyetinde yeniden tetkik edilmek üzere komisyona iadesine karar verilmesi neticesinde Hükümet bu çeşitli noktai nazarlara uygun bir tasarımı huzuruza getirmek için bunu geri almış bulunmaktadır.

Muhterem mebus arkadaşlarımızın görüşlerini telif eden bir tasarı, vekâletimize sona erdirilmiş olduğundan, yakında Heyet Vekileye ve oradan da yüksek huzuruza sevkedileceğini ümit etmekteyim.

REİS — Tarık Gürerk buyurun.

TARIK GÜRERK (İzmir) — 1946 senesinde çıkarılan bir koordinasyon kararıyla tütün ekicilerinden yüzde beş, mütaakıp senelerde yüzde

iki tevkifat yapılmıştır. Millî Korunma Kanununun bir maddesine istinaden yapılmıştır. Denmiştir ki : «Kesilen paralar tütün ekicilerinin hesabına kaydedilecek ve tütün mahsulünün korunması için bir teşekkül vücuda getirilecektir.»

1950 senesinde sabık iktidar zamanında bir kanun çıkmıştır. Ve bu kanunda derpiş edilen şirkette yüzde seksen müstahsıl payı olacak, diğer paylar da Ziraat Bankası ve İnhisarlar İdaresi tarafından ve arzu eden diğer bankalar tarafından takabbül edilecektir. Bu kanun 1950 Martında çıkmıştır. Resmî Gazetede neşredilmiş ve meriyet mevkiine girmiştir. 1950 senesi ortalarında yeni iktidarın Hükümeti bu kanunun tatbik kabiliyetinin mevcut olmadığı kanaatiyle 1950 senesi Ağustosunda tütün ekicilerinin büyük mikyasta iştirak ettiği bir kongre toplamış ve kongrenin temayülâtına göre de yeni bir kanun tasarısı hazırlıyarak Büyük Millet Meclisine sevketmiştir. Bu tasarının gerekçesinde denmiştir ki; bu şirket teşekkül etmiş olsaydı dahi nasıl yürüyebileceği çok şüpheli idi. Hakikaten menfaatleri mütezat teşekküller ve müstasıllar bir araya gelerek bir şirket vücuda getirmek doğru değildir. Maksadı, istihdaf edilen hedefi katiyen yerine getirmeyecektir. Hükümet Demokrat Partinin programına sadık kalarak bu şirketi, kooperatif şirketi şeklinde derpiş etmiştir. Bu kanun tasarısı burada müzakere edilirken iki noktai nazar ileri sürülmüştü.

Birincisi; Millî Korunma Kanununa istinaden, kesilen paraların tütün ekicilerine ait olmadığı hususudur. İkincisi de; kooperatiflerin bu memlekette muvaffak olmadığı ve binaenaleyh böyle bir şirketin kooperatif şeklinde teşkilinin katiyen caiz olmayacağı hususu idi.

Kanun tasarısı Geçici bir komisyonda müzakere edildiği için üzerinde çeşitli noktai nazarlara ve muhtelif ihtisas komisyonlarının me-saisi kâfi miktarda mevcut olmadığı, efkâr yeter derecede tenvir edilmediği için burada müzakereler çok uzun sürdü. Geçici Komisyonun Sözcüsü olarak, bendeniz teklif ettim, Hükümet de bu teklifimize iştirak etti. Teklifimizde dedik ki; bu kanun ihtisas komisyonlarından geçsin. Bu suretle efkâr kâfi derecede tenvvür eder. Heyeti Umumiyede böyle son derecede teknik olan bir mevzuun görüşülmesi ve halledilmesi salim olmaz, müsaade buyurursanız bu kanun tabîi yolunu takibetsin. Heyeti

Umumiye de bu teklifimize muvafakat etti ve tasarını ait olduğu ihtisas komisyonlarına sevk edildi. Ticaret veya İktisat Komisyonunda müzakere edilirken Hükümet bu kanunu geri aldı ve aradan çok uzun bir müddet geçmesine rağmen henüz bu tasarı Meclise getirilmiş bulunmamaktadır. Bundan dolayı ne kadar teessür izhar etsek, zannediyorum ki, haklı oluruz. Büyük bir müstahsıl, kütlesi aşağı yukarı iki yüz bin küsur çiftçi ailesi, bir milyona balığ olan vatandaşımız senelerden beri paraların mukadderatı üzerinde bu, kurulacak şirket üzerinde hassasiyetle durmakta ve işin bir neticeye bağlanmamasından dolayı mustarip bulunmaktadır. Ben, Ticaret Vekâletinden bu mevzuda daha fazla hassas olmasını beklerdim. Kanunu geri almalarından itibaren birbuçuk sene geçmiş ve el'an tetkiki yapılmamış olduğunu burada kendileri ifade etmiş oldular.

Bu mevzuda konuşulmamış hiçbir taraf kalmamıştır. 1943 senesinden beri tütün müstahsıllarının bir teşekküle merbut olması hususunda muhtelif kongreler yapılmış, birçok münakaşalar olmuş ve en son 1950 senesinde, arzettiğim gibi, kongre toplanmış ve buradaki çalışmaları, noktai nazaraları o zamanki Ticaret Vekili ve Ticaret Bakanlığı dikkatle tesbit etmiş, bir de kitap neşretmiştir. Binaenaleyh Ticaret Bakanlığınca artık işin meçhul bir tarafı kalmamış olmak gerektir. Buna rağmen kanunun şimdiye kadar getirilmemiş olması alâkanın gereği kadar mevcut olmadığına delâlet eder. Nihayet tütün müstahsılı dayanamıyarak daha fazla beklemeye mütehammil olmadıkları için geçenlerde birtoplantı tertibetmişler ve milletvekillerine haklı olarak teessürlerini izhar etmişlerdir.

Arkadaşlar, Demokrat Parti programı sahihtir. Kooperatifçiliği kabul etmiştir. İktisaden geri kalmış memleketlere dahi kooperatifçilik tavsiye edilmektedir. Bu itibarla burada kooperatifçilik olsun mu, olmasın mı meselesini münakaşa etmek, benim noktai nazarıma göre, katiyen aşsi olmaması gerekir idi. Maalesef, bunu burada en hararetle müdafaa eden arkadaşımız Ticaret Bakanı oldu, Ticaret Bakanı olduktan sonra bu Kanunu geri aldı. Yine kendilerinin noktai nazarı şöyle idi, bu para katiyen tütün ekicilerinin parası değildir. Bendeniz bundan endişe ederek, yeni gelecek ka-

nunun bu fikirlerden mülhem olup olmayacağına anlamak üzere bu sorumu sormuştum. Şimdi şükranla tesbit ediyorum ki, yeni Ekonomi ve Ticaret Vekilimiz bu teşekkülün kooperatif şeklinde olacağı teminatını bize vermiş bulunuyorlar. Yalnız tehlikeli gördüğüm bir nokta var: Bu paralar tütün ekicilerine ait olmadığı hususundaki fikre kendilerinin de mütemayil olduğunu gördüm. Bu, son derecede haksız bir fikirdir. Hukukçu arkadaşlarım tetkik ederlerse tesbit edeceklerdir ki, 1950 tarihinde çıkan kanunda, vâzı kanun, bu paraların tütün ekicilerine ait olduğunu kabul etmiştir. Kanun Resmî Gazete ile neşredilmiş olduğuna göre, bu meselenin münakaşasının artık mevcut olmaması gerekir. Sayın Bakanım da bu hususu tetkik etmesini rica ederim. Benim noktai nazarıma göre, bu paraların kesilmesi kanuni midir, değil midir, paralar tütün ekicilerine ait midir, değil midir? meselesi artık mevcut değildir. Hükümet angajedir, gerek kendi getirdiği tasarı ile angajedir, gerekse 1950 senesinde çıkan kanunda bunu böyle emretmektedir. Bütün bunların ışığı altında bu meseleyi münakaşa konusu ittihaz edemez. Açık söyleyeyim, bu günkü iktidar partisi için fevkalâde nâzik ve hassas olan bu meselede Ticaret Vekilinin, kendi teknisiyenlerinin ve sağdan soldan gelen seslerin tahtı tesirinde kalmadan meseleyi tetkik etmesi icabeder. Bir milyona yakın vatandaş bu mesele ile derinden derine ilgilidir, muztarıptır. Kanunu bir an evvel getirsinler ve tütün ekicilerinin menfaatlerini koruyan bir teşekküle bir an evvel kavuşturalım. Benim söyleyeceklerim şimdilik ve kısaca bundan ibarettir.

4. — *Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, Devlet Tiyatrosunun ıslahı hakkındaki sorusuna Millî Eğitim Vekili Rıfık Salim Burçak'ın sözlü cevabı (6/1094)*

Yüksek Başkanlığa

1. Devlet Tiyatrosunun teşekkülünden 7 Nisan 1953 tarihine kadar Devlet Tiyatrosuna tetkik için telif ve tercüme olmak üzere kaç piyes gelmiştir?

2. Tercüme ve telif piyeslerin her birinden kabul edilenlerin ve yukarıda yazılı tarihler arasında oynanların adedi nedir?

3. Oynan piyeslerin sıraya konmasında ne gibi esaslar nazara alınmaktadır?

4. Devlet Tiyatrosu mensuplarına ait piyeslerin Devlet Tiyatrosunda oynanmasını siz de uygun görüyor musunuz?

5. Devlet Tiyatrosu İdaresinin ıslahı hakkında neler yapmayı tasavvur etmektesiniz?

Bu sorunun Millî Eğitim Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygı ile rica ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

MİLLÎ EĞİTİM VEKİLİ RIFKI SALİM BURÇAK (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar, Devlet Tiyatrosu hakkında Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın verdiği sözlü soru önergesi hakkındaki mütalâamız aşağıda sırasıyla arzedilmiştir :

1. Devlet Tiyatrosunun kuruluşundan sonra teşekkül eden ve 23. VIII. 1949 tarihinde ilk toplantısını yapan Edebî Heyette tetkik edilmek üzere o tarihten 7. IV. 1953 tarihine kadar 176 sı telif (biri operadır) 133 ü tercüme (9 u operadır) olmak üzere ceman 289 eser verilmiştir.

2. Edebî Heyet bu eserlerden 137 si telif, 62 si tercüme piyes ve 10 u opera olmak üzere ceman 209 eseri tetkik etmiş ve bunlardan :

a) 106 sı telif, 21 i tercüme olmak üzere 127 eseri ret,

b) 31 i telif, 41 tercüme piyes ve 10 opera (biri telif) olmak üzere 82 eseri kabul etmiştir.

c) Kabul edilen eserlerden 21 i telif, 28 i tercüme piyes, 1 i telif olmak üzere 10 opera ki, ceman 59 eser sahneye konularak oynanmıştır.

3. Oynanan piyeslerin sıraya konmasında şu esaslar nazarı dikkate alınmaktadır.

a) Eserlerin dram ve komedi, klâsik ve modern, ağır ve hafif, telif ve tercüme olarak arzedtikleri çeşitli tarz ve hususiyetlere göre sıralanmalarını zaruri kılan ayarlama.

b) Eseri sahneye koyamsı uygun görülen rejisörlerin gösterecekleri lüzum ve zaruretlere her iki sahnede birden temsil vermek zaruretinin egrektirdiği kadro ayarlaması, sahne çalışmalarının ve hazırlıklarının her eserin bünyesine göre değişen müddeti,

c) Sahneye konulacak eserlerin dekor, kostüm ve figürasyon unsurları bakımından dikkate alınacak hususlar ve aksesuar atelyelerinin teknik imkânları.

4. Devlet Tiyatrosunda vazifeli olan kim-

selerin, hakiki sanat değeri bulunan eserlerini, bunların sadece Devlet Tiyatrosuna mensubiyetleri dolayısıyla reddetmek ve repertuvara ithal etmemek yolunda bir prensip kararına varmayı sanatın inkişafı bakımından katıyen doğru bulmayız. Tersine olarak, kendi sanatkârlarımızın eserlerine de sahnelerimizde yer vermeyi uygun mütalâa ediyoruz.

Esasen bunların sayısı fazla değildir. Nitekim kuruluşundan bugüne kadar Devlet Tiyatrosu mensuplarının eserlerinden repertuvara alınarak oynanmış olanların sayısı 1949 - 1950 mevsiminde 2, 1950 - 1951 mevsiminde 0, 1951 - 1952 mevsiminde 3, 1952 - 1953 mevsiminde de 2 den ibarettir. Ve bu 7 eserden ancak maalesef bir tanesi teliftir.

Buna 5 te çocuk piyesi ilâve edilecek olursa Devlet Tiyatrosunun kuruluşundan bugüne kadar onun mensuplarına ait olup da oynanmamış olan telif ve tercüme eserlerin mecmuu 12 tanedir. Bu seneki repertuvarla birlikte 82 eserden ancak 17 tanesi Devlet Tiyatrosu mensuplarımızdır.

5. Sorunun 5 nci maddesindeki idari ıslahattan ne kastedildiği sarahatle anlaşılmamaktadır. Eğer bu sualle Devlet Tiyatrosunun tekâmül ve inkişafı için neler yapılmakta olduğu soruluyorsa kısaca şunları arzedebilirim :

a) Tiyatromuza eleman yetiştiren müesseseler olarak Devlet Konservatuarı talebe bakımından büyük ölçüde takviye edilmiştir. 1950 de 126 talebesi mevcut iken bu miktar bugün 261 e yükseltilmiştir. Aynı zamanda yurdun muhtelif yerlerine mütehasıs heyetler gönderilerek orta dereceli okullarımızda sanata karşı istidat ve kabiliyetleri yüksek olan çocuklar tesbit edilerek müesseseye bunların alınmasına çalışılmıştır;

b) Sanatkârlarımız meslekî formasyonlarını artırmaları ve sahne tekniğini öğrenmeleri için her yıl imkân nispetinde yabancı memleketlere gönderilmektedir;

c) Hükümetimizin Devlet Tiyatrosuna yaptığı yardım her yıl süratle artırılmıştır. 1950 de 700 bin lira olan yardım 1953 te 1 300 000 e yükselmiştir;

d) Sanatkârlarımız terfih edilmiş ve bu yıl ücretleri, kanunun âzami haddine çıkarılmıştır;

e) Dekor, kostüm, aksesuar, arşiv ve de-

mirbaşları yeniden tanzim, imalât atelyeleri tesis ve ıslah edilmiştir;

f) Bütün bu gayretlerin semeresi olarak tiyatromuzun repertuvarında büyük bir gelişme sağlanmış, 1951 de 12 eser temsil edilmiş iken bu yıl repertuvara 23 eser alınmıştır.

Devlet Tiyatrosunun tekâmül ve inkişafını daha da hızlandırmak için gereken her türlü tedbiri alacağımız tabiidir. Şimdilik üzerinde ehemmiyetle durduğumuz hususlardan biri, bu müessesenin idari işleyişi ile ilgili bulunan tüzüğü bir an önce çıkarmaktır. Bu yoldaki hazırlıklarımız da bitmek üzeredir.

REİS — Mehmet Kâmil Boran.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) —

Muhterem arkadaşlar; mevzuumun politika ile alâkalı olmadığını peşinen belirtmek isterim. Mesele hepimizi aynı derecede ilgilendiren bir sanat müessesesine ve mensuplarının derterine taallûk etmektedir. Sorduğum tarihe, yani bundan altı ay evveline ait vaziyeti konuşuyorum. Bugünkü durum üzerinde başka bir sualle ayırma duracağım.

Arkadaşlar, Devlet Tiyatrosunda oynanan piyeslerin kabulünde ve sıraya konmasında maalesef Sayın Bakanın söyledikleri gibi değildir, takibedilen yol, bu mevzuda nazari olarak ne söylenirse söylensin, hâdiseler ve vakıalarla tezahür eden netayice göre hiç de tatmin edici değildir. Devlet Tiyatrosunda oynanan piyeslerin seçiminde sadece sanat endişesi ve seyirci ve müessesenin menfaatleri gaygisiyle hareket edildiğine, eser sahiplerinin hakkaniyet ve müsavat üzere muamele gördüklerine kaani değilim. Meselâ Devlet Tiyatrosunun en yakın mensuplarından birinin aynı mevsimde iki eseri birden oynanmıştır. Her yerde bu gibi şerefli ve mesuliyetli mevkileri işgal edenler daima fedakârlık ve feragat gösterirler. Eserlerinin oynanmasına muvafakat etmek şöyle dursun, böyle bir teşebbüse girmekten dahi çekinirler. Maalesef bizde aksi olmuştur ve olmaktadır. Misalleriyle arzedeğim.

Şimdiye kadar tekzip edilmeyen bir gazete haberinin yalnız iki fıkrasını okumama müsaadenizi rica edeceğim.

ŞÜKRÜ KERİMZADE (Kastamonu) — Hangi gazete?

(Ulus sesleri)

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Arzu ederseniz takdim edeyim, Dünya gazetesi. (Aynı şey sesleri) (Gülüşmeler)

Bu gazete haberi şimdiye kadar tekzip edilmediğine göre, hiçbirimiz doğru olmadığını iddia edemeyiz. Okuyorum:

«Genel müdürün, eski bakanın, muhterem başkanvekilimizin adamı olan heyet başkanı onun ismini okumuyorum, geçiyorum - bir senelik temsil programını kendi eserleri ve dostlarının eserleri ile doldurmuştur. Bunu, programa bir göz atmakla anhyabiliriz.» diyor ve eski bakanın muhterem kayınbiraderlerinin eseri dâhil sekiz eseri sıralıyor. Bunlardan birisini okuyayım:

(«Gölgeler». Edebi Heyet Başkanının yedi sene evvel hatır için oynanmış ve tutunmamış eseri. Ankara'daki temsili de en az on bin liraya mal olmuş ve temsilinin getirdiği hasılât belki bu masrafı bile çıkarmamıştır.)

(Vatan isterse: Yine Edebi Heyet Başkanının evvelce İstanbul'da yaşadığımız devir adıyla oynanmış tercüme eseri. Bu eser de oynanmış ve râğbet görmemiştir.)

Sekiz eser, ayrı ayrı okumak ve vaktinizi almak istemem. Sayın Bakan belki bu gazeteyi görmemiştir. Çünkü o zaman bakan değildi. Arzu ederse kendisine takdim edeyim.

Şu hale nazaran eser seçiminde ve oynatılmasında sadece sanat endişesi, eserlerin değerleri, müessesenin menfaati ve seyircinin alâka ve zevki, ve umumi kültür seviyesinin yükseltilmesi gibi hususlar değil; daha ziyade hatır, gönül, nüfuz ve gene bu cinsten endişeler müessir olmuştur. Vekil arkadaşımız, Devlet Tiyatrosunda yapacağı ıslahatta en önce eser seçilmesi ve oynatılması meselesini hedef tutarsa çok yerinde olacağını sanıyorum.

Bilhassa geçen tiyatro mevsiminde gazetele-re, hattâ mahkemelere kadar akseden huzursuzluklar göstermektedir ki; Devlet Tiyatrosu idaresinde esaslî bir ıslahat yapılması artık zaruri bir hal almıştır.

Huzursuzluk ve idaresizlikleri burada tahlil ve izah etmeye lüzum görmüyorum. Artık bunların gizli tarafı kalmamıştır.

Arkadaşlar, bu müessesenin bilhassa sanat-kâr psikolojisinden anlıyan, o yolda ıstırap çekmiş ve tecrübe sahibi olmuş ciddî ve iradeli idarecilere son derecede ihtiyaç vardır.

Arkadaşım, müessesenin tüzüğünden bahsettiler. Hakikaten doğrudur. Müessesenin tüzüğünün yapılmamış olması bir eksiktir; ama Devlet Tiyatrosunun yegâne eksigi bu değildir. Hiçbir nizamnameden hiçbir kanundan sihirli tesirler beklememeliyiz. Bu mevzuat ancak anlayışlı ve kifayetli idarecilerin ellerinde iyi neticeler verir. Aksi halde mevcut düzeni de bozabilir. Vekil arkadaşımın nazarı dikkatini Cumhuriyetin en büyük müesseselerinden biri olan ve gördüğü ve göreceği vazifelerin mahiyet ve şümülü asla kabili inkâr bulunmayan bir teşekküle celbetmekle vazife yaptığımı kanım. Esasen şimdiye kadar bu mevzuu sadece hüsnüniyetle ve müessesenin halk eğitimindeki tesirli rolünün azametini bildiğim için daima alâkalandım ve naçizane ikazlarda bulundum. Bu ikazları hüsnüniyet ve alâka ile karşıladığından şüphem olmayan Muhterem Vekil arkadaşşıma teşekkürler ederim.

5. — *Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, İstanbul'un 500 ncü fetih yıldönümünü kutlama programına dair Başvekiliden olan sorusuna Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın sözlü cevabı (6/1108).*

REİS — Sözlü soruyu okutuyorum.

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

1. İstanbul fethinin 500 ncü yıldönümünün tesidine niçin lüzum görülmüştür?

2. Tatbik edilen program neden ibarettir ve hangi merci tarafından tesbit olunmuştur?

3. Bu mübarek, ulvi ve cihanşümül yıldönümünün kutlanması niçin bu derece zayıf, sönük ve perişan geçmiştir?

* Bu sorunun Başvekil veya tavzif edeceği vekil tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygı ile rica ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar; İstanbul'un fetih yılının kutlanması, matbuatımızın, İstanbul âmme efkârının ve halkımızın; İstanbul'un fethiyle milletimizin din, vicdan, sanat ve fikir hürriyetine karşı meydana getirdiği büyük bir varlığın bir kere daha anılması ve tebeili ve aynı zamanda İstanbul'un fethiyle Fâtih ve eserlerinin İstanbul'un her tarafında birer âbide halinde yükselen misalleriyle bu büyük Türk

Hükümdarının ruhunu taziz ve tebeil maksadıyla İstanbul Fethini Kutlama Derneğinin faaliyetiyle ve dilekleriyle bu kutlama yapılmıştır. Şu suretle matbuatın ve halkın dileklerinin tahakkukunda, bu arzettiğim maksatlarla meydana getirilmiş olmasındandır. Bu hususta tanzim edilen kutlama programı matbudur. Bu program on gün devam etmiş ve birçok kutlama mevzularını ihtiva etmiştir. Soru sahibi arzu ederse kendilerine bir suretini takdim edeyim.

Üçüncü noktaya cevap olarak; kutlama, İstanbul'un, Derneğin, halkın ve teşkilâtın ıstıtaatı her türlü imkânlarla iyi ve güzel surette cereyan etmiştir. Binaenaleyh, sönük, perişan kutlandığı yolundaki iddiada bir isabet yoktur. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Mehmet Kâmil Boran.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlar, meselenin esasını arzettikten sonra Sayın Bakanın kısa izahatına geçeceğim.

Arkadaşlar, 500 ncü yıldönümü Mayıs ayında idi. Sorum 2 Haziran 1953. Bugün 9 Aralık 1953 tarihidir. Sorum tam 6 ay yedi gün sonra cevaplandırılmıştır. (Meclis tatildi sesleri.) Ama müsterih olunuz, bu azametli yıl dönümünde yapılanlar, daha doğrusu yapılmayanlar, Hazreti Fâtih'in ruhunu ebediyen muazzep edeceği için bu mevzu eskimiş ve geçmiş sayılamaz. Hayatini muhafaza etmektedir. (Soldan, gürlütüler).

Arkadaşlar, İstanbul Fethinin 500 ncü yıl dönümünde birçok vatandaşlar, İstanbul'da ıstırap ve mahcubiyetten sokağa çıkamamışlardır. Matbuat bir ağızdan, kutlama programının za'fından ve perişanlığından şikâyet etmiştir. Lehte tek yezı yazan gazeteler, Yunan gazeteleri, hattâ bir tanesi Devlet ve Hükümet reislerinin kutlamaya bilfiil iştirak etmemelerini, bir basiret hareketi olarak tavzif etmiş, övmüş ve bu yazı da yüksek mehafilde maalesef hiçbir aksüamel göstermemiştir. (Soldan, politika mevzuu yapma sesleri)

Devlet Reisimiz Kore Değiştirme Birliğini, NATO Karargâhını iki gün sonra ziyaret etmek lütfunda bulunsaydı, İstanbul valisine bir telgraf çekmekle iktifa eylemeseydi, bu memleket bu kadar ulvî, mukaddes bir yıl dönümünde kendini öksüz hissetmezdi.

Arkadaşlar, ben tarih profesörü değilim. Sizler de İstanbul Fethinin cihanşümül mâna ve ehemmiyeti ve bilhassa bugünkü dünya görüşü ve anlayışı muvacehesindeki değeri hakkında malûmat almaya muhtaç değilsiniz. Binaenaleyh, bu nokta üzerinde durmıyacağım. Bununla beraber bugünün mâna ve ehemmiyetini en veciz şekilde anlatan yazının âdeta fetihten ve fethin yıl dönümünden özür diler gibi bir ifade taşımakta olmasına rağmen Muhterem Başvekilimizin Başpapaz Atenagoras'a çektiği bir telgrafı olduğunu da kabul etmek zorundayım. Bakınız Başvekil ne demiş?. (İbretle okunacak telgraf), bu serlevha benim değil, gazetenindir.

Telgrafı okuyorum.

«İstanbul fethinin büyük mâna ve neticesi, bugün halâ dünyanın birçok yerlerinde tahkim ve temin edilememiş olan vicdan hürriyeti ve medeni toleransın daha 500 sene evvel İstanbul'da tesisi için en geniş adımı atmış olmasındadır. Bu yıl dönümü dolayısıyla zatîâlinize ve yüksek şahsiyetinize muhabbet ve hürmetlerimi sunarım.

İmza

Türkiye Cumhuriyeti Başvekili
Adnan Menderes

Gönül isterdi ki, Menderes, Türk Milletine ve bu meyanda İstanbul halkına, yani kendi seçmenlerine böyle bir mutlu günde en az Fener Patrikhanesine gösterdiği kadar bir alâka ve teveccüh izhar etmek lütfunda bulunsun. (Soldan gürültüler) (Telgraf cevap mahiyetindedir sesleri),

Bu tarihlere sığmayan yıl dönümüne hiç değilse dost ve müttefik bir devlet hükümdarının taç giyme töreni kadar ehemmiyet versinler.

En dar zamanlarda Devlet işlerini bırakan, memleketin şu veya bu bucağındaki parti kongrelerine tayyare ile yetişen Başvekilimizden (Soldan gürültüler) aynı enerjik hareket tarzını, 500 ncü fetih yıl dönümünde İstanbullu vatandaşların beklemek, ümitlemek ve istemek hakları idi. Fakat ne yazık ki, bu ümit ve temenniler boşa çıktı.

Mamafih Hükümette, fetih yıl dönümündeki kusurlarından dolayı hafif de olsa bir nedamet hissedilmektedir. Hattâ 23 Nisan günü Ankara'yı Devlet büyüklerinin öksüz bırakmalarından

dolayı pişmanlık duydukları kanaatindeyim.

Bakınız, hararet derecesinin sıfırın altına düştüğü bir zamanda Köprülü Bey, kendisine bey diyorum, çünkü bu tâbiri çok sever, tâ Edirne'ye kadar gitmek suretiyle rahatını ve istirahatını terketmek zaruretini hissetmiştir.

Sözlü sorularımla bu kadarcık bir hizmette bulunmak da benim için bir şeref ve millet menfaatleri bakımından bir kazançtır.

Arkadaşlar, yıl dönümü, Devlet ve Hükümet reislerinin mümtaz şahsiyetlerinin huzurlarından mahrum olarak bir keşmekeş ve perişanlık içinde gelip geçmiştir.

500 ncü yıl dönümünde, bu yıl dönümünün kutlanmasından hiç bahsedilmesevdi ve böyle bir teşbbüse asla girişilmeseydi belki bugün bu derece üzgün ve kırgın olmazdık. Hem bugünün mâna ve ehemmiyetini kavramak ve bu sebepledir ki, o günü kutlamaya teşebbüs etmek, hem de o kararı bu derece sönük ve zoraki bir tatbikatla neticelendirmek, anlaşılır ve müdafaa edilebilir bir vâkıa değildir.

Arkadaşlar, İstanbul'u fetheden, tarihte yeni bir devir açan, Milletine hiçbir millete nasip olmamış bir muvaffakiyeti armağan eden bir ulu kahramanın mensup bulunduğu millet, o günün 500 ncü yıl dönümünü o kahramanca ve eserin lâyık bir şekilde kutlamaktan aslâ âciz değildir.

Hükümet, milletin kalbindeki ulvi ve âsil heyecanı duymamış ve takdir etmemiş olduğu içindir ki, kutlama bu hazin âkibete uğramıştır. Hükümeti bu mübarek yıl dönümünde pasif hareket sevkeden han'ci müşavirleri ise o müşavirler hatalı düşünmüşler ve Hükümeti de hataya sevketmişlerdir. Bu yüzden Türk Milleti bu mevzuda kendisini itham ve mahkûm eden Türk umumi efkârına birkaç Yunan gazetesinin tasvipkâr satırlarını tercih eder bir vaziyete belki de istemiyerek düşmüştür. Hükümetten, âsil milletin haklı heyecanına lâyık fiiliyat beklemek hakkımızdır. Bunda da sükutu havale ugradık.

Bir milletle Hükümeti arasında bu derece anlayış ve duyuş farkı hiçbir milletin tarihinde, hiçbir devresinde görülüş şey değildir. (Soldan (ya).. sesleri) Bu milletin ve bütün islâm âleminin ebedî minnettarı olduğu ulu Fatih'in ruhunu hiç olmazsa muazzeb etmeseydik. (Soldan, şimdi muazzeb oluyor sesleri).

AHMET GÜRKAN (Tokad) — Türbeyi kim kapattı?

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Ben, Devlet ve Millet büyüklerinin bu yıl dönümünde en az, en mütevazı bir Türk vatandaşı kadar alâka ve heyecan göstermelerini beklerdim. Fakat ne yazık ki, olmadı. Vazifeliler vazifelerinde kusur ettiler. Hiçbir kusur cezasız kalmaz. Mesullerin, maddi olsun, mânvi olsun er geç cezalarını çekeceklerinden şüphe etmemekteyim.

Hazreti Fâti'h'in aziz ruhunu şad etmek şöyle dursun, muazzep edenlere her halde fazla bir huzur nasip olmayacaktır.

AHMET GÜRKAN (Tokad) — Biraz da Fâti'h'in türbesini kapatanlardan bahsetseniz daha iyi olur.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Çok muhterem arkadaşlar, samimiyetle itiraf ediyim ki, Kâmil Boran'ın bir Meclis huzurunda murâkabe mevzuu olan bir sözlü soru müessesesi dâhilindeki fikir ve mütalâalarına iltifat etmek, hattâ cevap vermek de zait bir şeydir. Ancak çok iyi tahattur buyurursunuz ki, bundan evvel gene bir meselenin münakaşası sırasında, iki celsede Kâmil Boran'la Hükümet arasında bir mesele tezekkür ve münakaşa edilmiş ve her iki fikir ravundunda da Kâmil Boran huzurunuzda yenildikten sonra buraya çıkmış ve ancak şöyle bir cevap vermekle kendi için bir kurtuluş çaresi bulmuştur. «Bu Meclisin huzurunda bana cevap veremeyecek tek adam varsa o da şu Hükümet âzasıdır.»

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Ona hiç şüphe yoktur, şimdi izah edeceğim.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Buna hem Hükümet âzası hayret etmiş, hem de Meclis şaşırmıştı. Kâmil Boran huzurunuzda geldiği müddetçe her meselede bihakkin tesrii formülâsında bir hizmet ifa eylemiş olduğuna şahit olduğumuzu anlatmak ister. (Gülüşmeler).

Güya Fâti'h'in 500 neü yılının kutlanmasını soru vesilesi yapan Kâmil Boran, buraya 500 neü yıl iyi kutlanmış veya fena kutlanmış. Fâti'h'in ruhu tazip edilmiş veya şad olmuş bunu söyleyerek bir hizmette bulunmak için değil, sadece yazıp hazırladıklarını burada okumak için bu sözlü soruyu vermiştir.

Şimdi müsaade buyurursanız birer birer nokta nazarlarına cevap vereyim.

«Fâti'h'in ruhu tazip edilmiştir.» diyorlar.

Arkadaşlar, şimdi size programını ve yapılan işleri arzettiğim zaman göreceksiniz ki, biraz evvel de arzettiğim gibi,, istîtaat dâhilinde icabeden her türlü kutlama merasimi ifa edilmiştir. Yalnız Kâmil Boran'a sormak lâzımdır. Bütün bu gayretler, emekler, bu içten gelen sevk ve heyecan Fâti'h'in türbesine kilit vurmaya kadar mı Fâti'h'in ruhunu tazip etmiştir? (Soldan bravo sesleri, alkışlar). Fâti'h'in 20 sene müddetle türbesini, külliyesini, medresesini, camiini kapıyan terater bir hale getiren bir hizmetten de mi geridir?

ABDÜRRAHMAN BOYACIĞİLLER (Zonguldak) — Atatürk vurdu o kilidi. Atatürk'e de mi söz söylüyorsunuz?

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Burada İstanbul'un kutlanmasının yerinde ve iyi bir şekilde yapılmış olduğunun yegâne şahidinin, yegâne takdîrkârının bir Yunan gazetesi olduğunu söylemek; bu fetih 500 neü yılında on gün müddetle bütün sevk ve heyecanıyla onu teside katılan İstanbul halkına, İstanbul'un büyük, vatanperver çocuklarına iftira etmek demektir. Basvekilin telgrafındaki efendice, kibar ve bir de Hükümet Başkanına yarısı şeklindeki ifadenin mânasını anlayamamış ise günah onundur.

Arkadaşlar: İstanbul'un 500 neü fetih yılı hiçbir zaman Hükümetin alâkasız kalması şeklinde cereyan etmemiştir. Bir Basvekil muhakkak her hâdisede, her kutlamada bulunmak mecburiyetinde değildir. Onun işleri ve vazifesi, onun memleket hizmetindeki tahammülfersa gayretleri bütün bu işlere yetismeye kâfi bulunmaktadır. Kaldı ki, kendisini temsilen Millî Eğitim Vekili hazır bulunmuştur, Türkiye Büyük Millet Meclisi âzaları hazır bulunmuştur. Şu suretle Hükümetin ve Meclisin kutlama gününde icabeden alâkayı göstermiş bulunduğu sabitken bu iddiasında da isabet yoktur.

Şimdi müsaade ederseniz İstanbul'un fetih yılının sönük ve perişan geçtiğini iddia eden Kâmil Boran'ın sözlerine geliyorum. Bu sözlerden bu 500 neü fetih yıldönümünün neden sönük ve perişan geçtiğini ve sönük ve perişan geçmemesi için neler yapılmak lâzımgeldiğini ve parlak fikirlerinin nelerden ibaret olduğunu öğrenemedik. Biz arzedelim : İstanbul'un fetih yıldönümünün kutlanması 29 Mayıs - 7 Ha-

ziran günleri olmak üzere 10 gün devam etmiştir. Bu 10 günde neler yapıldığını ve neler yapılacağını ifade eden programın metin ve muhtevası kutlamanın lâzım olduğu şekilde yapılmış bulunduğunu ifade eder. Ezcümle:

On gün geceli gündüzlü muntazam bir programla kutlama devam etmiştir. Müsabakalar, sergiler tertibedilmiş, millî oyunlar oynanmış, ordumuzun da iş birliği sayesinde o zamanın devrini aynen yaşatan Mehter ve Yeniçeri takımları hazırlanarak gösteriler yapılmıştır. Bugünün mâna ve ehemmiyetini tebarüz ettirici yer yer konferanslar hazırlanmış ve şehir âdeti kırk gün kırk gece masallarını andıran neşe ve heyecan içinde dolmuş ve boşalmıştır.

Fâtih'in kurduğu üniversitenin de 500 neü yıldönümü aynı zamanda kutlanmıştır. Bu törene Teknik Üniversite de katılmış ve yabancılar da iştirak etmiştir. Yangından sonra tamirden başka esaslı bir onarım görmeyen Fatih Camii ve tamamen harap diyebileceğimiz etrafındaki medreseler, avlu, türbe ve bütün külliyyatı restore edilerek tertemiz bir hale getirilmiş ve bu külliyyeye gelen yollar tamamen asfalt olarak yeniden yaptırılmak suretiyle Fâtih'in aziz ruhu, Cumhuriyet devrinde ilk defa şâdedilmiştir.

Fetih Yılı Derneği Türkiye'nin en bilgin ilim adamlarına bugünün araştırmalarını kitap haline getirerek bastırması, üniversitelerimiz ve belediyemiz bu sahada geniş neşriyatta bulunmuştur.

Arkadaşlar, bir noktayı ilâvede fayda mülahaza etmekteyim. Böyle bir mesut günün kutlanmasındaki en büyük gayeyi, düşün ve dernek ve şenlikten ziyade, onun eserlerini, onun hakiki mahiyetini gelecek nesillere intikal ettirecek âsar meydana getirilmiş bulunmasına bağlı aramak lâzımdır.

Şimdi bu yolda neler yapılmıştır; onu ifade edeyim:

Fetih Derneği tarafından:

1. 29 mezar, türbe ve kabir onarılmıştır.
2. Şehrin muhtelif mahallerine fethe ve Fatih'e ait vakaları tesbit eden mermer kitabeler konmuştur.
3. Fethe ve Fâtih'e ait 26 telif eser negrolunmuştur.
4. Harbiye'de 2 numaralı parkta iki ay devam eden bir sanat sergisi açılmıştır.

5. Fâtih Türbesi içindeki gümüş şebeke ıslah edilmiştir.

6. Fâtih Camii içindeki Fâtih'in refikası Gülbahar Sultanın türbesi esaslı şekilde tamir edilmiştir.

7. Altın ve gümüş olmak üzere hâtırâ maddeler yaptırılmıştır.

8. Gazi Osman Paşa Türbesi onarılmıştır.

Vakıflar İdaresi tarafından Fâtih'i ve fetih ensali âtiye intikal ettirecek eserler üzerinde yapılan işleri arz ediyorum :

1. Fâtih Camii tamir görmüş ve iç şadırvan kısmı esaslı bir şekilde onarılmış, mermer kaplamaları tamamlanmıştır.

2. Fâtih külliyesi, medreseleri restore edilmiştir.

3. Yirmî mezar ve türbe restore edilmiştir.

Belediye tarafından fetih günü için Türkler tarafından yapılmış olan su tesisleriyle bu sahada yapılacak yeni tesisleri ihtiva eden bir kitap hazırlandı. Nuriosmaniye ve Sultanahmet meydanlarının tanzim işleri tamamlandı. Rumeli Hisarı civarındaki mezarlıklar bakım altına alındı. Şehrimizde metfun bulunan Türk şairlerinin ve âlimlerinin mezarları Belediye tarafından da tamir veya yeniden inşa edilmek suretiyle ihya edilerek kitabeler kondu. İstanbul'un fetih sıralarında şehit düşenlerle o devreye ait büyüklerin mezarlarını tamir için mütehasıs bir heyet tarafından yapılan ilmî tetkikler ve Eski Eserleri Koruma Encümeninin de mütalâasının iltihakıyla 43 mezarın tamir ve yeniden ihyası cihetine gidilmiştir. Fâtih Kaymakamlık binası önünden Fâtih Camii avlusuna giden cadde ile camii tramvay caddesine bağlayan sokaklar, Fâtih Türbesi yolları asfalt olarak yaptırıldı. Fâtih Camii ve avlusu civarı tanzim ettirildi. Fâtih - Çarşamba semtinin yolları yeniden ele alındı. Gazanferâğ'daki Belediye Müzesinde yeni daireler tesis edilerek Bizans İstanbul'u, Fâtih İstanbul'u ve yarıncı İstanbul'un alacağı durum belirtildi. Tanzimat Müzesinde bir de meşrutiyet bölümü tesis edildi. Haseki'de Nurettin pavyonuna bir kat ilâve edildi. Kadırga parkı halka açıldı.

PTT İdaresi Umum Müdürlüğü tarafından İstanbul'un 500 neü fetih yılı dönümü hâtırâ pulları serisi çıkarılmıştır.

Bu vesile ile Üniversitenin çocuk, doğum ve aklıye kliniklerinin temeli atılarak inşasına başlanmıştır.

Kutlama günlerinde :

1. Askerî Müze bir mehter takımı ile bir Yeniçeri Ortası ve bir Sipahi takımı teşkil edilmiştir.

2. Muallimler Birliği fetih yılı konferansları tertibetti. Olgunlaşma Enstitüsü defileler yaptı.

3. Galatasaray Lisesi bahçesine öğretim ve okul ailesi tarafından merasimle Fâtih'in büstü konuldu.

4. Fâtih'le ilgili tabloları ihtiva etmek üzere Beyazıt'ta çocuk elişleri sergisi açıldı.

5. Üniversite'de ve Sanat Enstitüsü ve okullarında seminerler, defileler ve sergiler açıldı..

Arkadaşlar; burada huzurunuzu fazla işgal etmemek için yapılan kutlamaya ait bütün işleri tekrarlamıyacağım.

Şimdi Vakıflar İdaresi tarafından tamir ve ihya edilen türbe, mezar ve âbideler :

Nişancı Mehmetpaşa, Samanemini Sinan Çelebi, Hızırçavuş, Kâtip Kasım, Kemalpaşa, Kazgani Sadi, Muratpaşa, Kasap İlyas, Şey Mehmet Geylâni, Ekmekçi başı, Bali Süleymanağa, Bayazıt ağa (Fatih'in Sekban başısı), Çelebi Alâettin (Fatih'in hocası), Sananağa (Pirinççi başı), Haçibayram (Kaftancı başı) gibi büyük askerin muhtelif rütbe ve vazifelilerinin mezar ve türbeleri restore edilmiş, meydana getirilmiş ve arzettiğim gibi asıl kutlama gününün mâna ve ehemmiyeti bu suretle gelecek nesillere intikal ettirmiştir.

Belediye tarafından yapılan hizmetler aynı mahiyette geniş bir mevzu işgal etmektedir.

10 gün devam eden, bilhassa tenvirat meselesinin, Anadolı ve Rumeli hisarları, camiler, âbideler ve bunlara mümasil yerlerde günlerce devam etmiş olması bütün bunlara ilâve olunabilir. Bütün bunlardan yalnız Yunan matbuatında bahsetmediler, diğer ecnebi matbuatında yer bulmuştur. Bütün bunlardan haberdar olmamaları kendilerinin dünya kültüründen de haberdar olmadıklarını gösterir.

Hâlû keyfiyet bu merkezde iken ve bütün bunlara rağmen, bunu ele alarak bir politika demagojisi yapmak istemelerinin, Hükümeti ve Heyeti Celilenizi işgal etmekten başka bir mâna ifade etmediğini arzetmek isterim. (Soldan alkışlar).

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlar, yüksek huzuruza bu-

gün de, mutadım olduğu üzere, hazırlanmış olarak çıkıyorum. Hazırlıklı konuşmalara maalesef târiz edenler ve gelişigüzel konuşmaları meziyet sananlar var. Şunu arzetmek isterim ki, kendisini bilen bir insan bu kürsüye hazırlıksız gelmez. Bu kürsü, gelişigüzel konuşmaların yeri değildir. (Gürültüler). Burada telâffuz edilen her kelime tarihe malolmaktadır.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Fazla konuşma, Grup kararı var.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Arkadaşlar, benim büyük bir hüsnüniyetle getirdiğim sözlü soruma verilen cevabı dinlediniz. Bay Celâl, asıl adı Hüseyin Yardımcı, bana târizlerde bulundu, kendisini destekliyeceğim, affınızı istirham ederim.

Arkadaşlar, Devlet Bakanı Celâl, namı diğer Hüseyin Yardımcı'nın hiç de yerinde olmayan malâyani sözlerini dikkatle, tahammül ile dinledim. Büyük Fâtih'e lâıyk olmıyan böyle sönük bir merasimin medhi ve müdafaası ancak kendisine yaraşır.

TARIM VEKİLİ NEDİM ÖKMEN (Maraş) — Şahsiyat yapma, ayıptır, utan...

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Bana, «Utan, ayıptır» diyor şuna bakınız... Bu da bir Devlet adamı. (Soldan «doğru söyledi» sesleri) Kendi sözlerini kendisine aynen iade ederim.

Arkadaşlar, bir Devlet adamının şahsi meziyetleri ve nakisaları, Devlet adamlığı vasıfları ile teraziye konur. Bunu bilmiyorsa yazıklar olsun. (Soldan gülüşmeler, «utan, utan» sesleri).

REİS — Devam edin efendim.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Asıl utanacak olan adam utanmalıdır. (Soldan gürültüler) Devlet Bakanı olarak kendisi utansın!

Arkadaşlar; Hüseyin Yardımcı bu Meclise ve bu makama ne kadar nalâyıkça o methedip göklerle çıkardığı merasime itiraz eden o derece lâıyktır. Kendisinden zaten başka türlü cevap beklemezdim.

Arkadaşlar, bana târizde bulundu, benim dine ta'netti. Kendisinin müslüman olmadığını bilir ama hepimiz de Hüseyin Yardımcı'nın yezit olduğunu biliriz. Hem de bir asker kaçağıdır. (Soldan şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar).

REİS — Kâmil bey, sözünüzü geri alın, (Asker kaçağı) sözünüzü geri alın.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Arkadaşlar, ben bu kürsüden bütün millete hitabediyorum, ki, bir asker kaçağıdır.. (Soldan, şiddetli gürültüler).

REİS — Kâmil Bey, rica ederim, sözünüzü geri alın, yoksa söz vermiyorum.

NURİ ÖZSAN (Muğla) — Her vakit bu kürsüyü on paralık ediyorsunuz.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Ben bütün dünyaya ilân ediyorum. (Kapak gürültüleri, «Sözünü geri alsın» sesleri, «Konuşturmayın» sesleri).

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — O benim şahsıma hücum etti, cevap verdim. (Şiddetli gürültüler).

REİS — Ben size ihtar ettim, sözünüzü geri alıyormusunuz? Yoksa sözünüzü keseceğim.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — İçtüzük'ö göre reye koymadan sözümü kesemezsiniz. (Soldan, gürültüler, kapak sesleri).

Millet sizi buraya sıra kapaklarına vurmamak için yollamadı.

REİS — Devlet Bakanı, söz istiyor musunuz?

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Arkadaşlar, bütün hayatı boyunca kâselis olmaktan ileri gitmeyen, bütün hayatı boyunca yalvarmalara, yakarlamalara rağmen mensup olduğu iktidar partisinde bir karar hâkimi olmak meziyetine ulaştırılması kendisine lâ'yet görülmiyen bu yüzü gibi ruhu da habis olan adamın, benim dinime, benim milliyetime benim haysiyetime karşı olan ta'nı, iftirası ve tezviri bu Meclisin huzurunda, Türk Milletinin huzurunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin zabıtlarında ebediyete kadar onu lânetle anacak bir vesika olarak kalacaktır. Bunu kaydetmekle iktilafa ederim.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Asker kaçağı olmadığını ispat et! (Gürültüler).

REİS — Müsaade buyurun Kâmil Bey. (Gürültüler) Arkadaşlar Mardin Mebusu Kâmil Boran bir sözlü soru münasebetiyle, kendisine cevap veren Devlet Vekiline, asker kaçağı, demiştir. Bunun geri alınmasını iki defa rica ettim. Geri almamıştır. Binaenaleyh Tüzük hükümlerine göre kendisinin kınama cezasıyla cezalandırılması icabetmektedir.

Kâmil Boran arkadaşımızın kınama cezası ile cezalandırılmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Bu ceza zapta geçmiştir.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Ben söz istiyorum, bana târiz etti. İçtüzük mucibince kendimi müdafaa edeceğim.

REİS — Söz vermiyorum.

6. — *Zonguldak Mebusu Muammer Alakant'ın, toprak mahsullerimizin kıymetlendirilmesi prensibinin önümüzdeki mevsimde pamuk ve kuru çekirdeksiz üzüme ne şekilde teşmil edileceğine dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü cevabı (6/1123).*

8. VI. 1953

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Aşağıdaki sözlü sorunun Sayın Ekonomi ve Ticaret Vekili tarafından cevaplandırılmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

1. Hükümetimizce tatbik ve Yüksel Meclise tasvip edilen ihracat maddesi toprak mahsullerimizin kıymetlendirilmesi prensibinin önümüzdeki mevsimde pamuk ve bilhassa kuru çekirdeksiz üzüm maddelerine teşmili ne şekilde yapılacaktır?

2. Çekirdeksiz üzüm müstahsıl rakip memleketlerin bu maddeye verdikleri ihracat priminin ve Yunanistan'ın son zamanlarda parasını devalüe etmesinin kuru üzüm müstahsıllarımızı çok müşkül duruma düşürdüğünü Hükümet tesbit etmiş midir?

3. İhracat rejimindeki 3 numaralı listeye ithal edilen mallar yoluyla yaşatılan hususi takas sisteminin paramızın kıymetini eşya piyasasında yarı yarıya düşürmesi ve müstahsılın maliyetlerini artırması neticesinde takas usulünü terkederek bunun yerine icabederse ithalattan alınacak pirimlerle himayeye muhtaç ihraç mallarını finanse etmeyi Hükümet daha uygun bulmaz mı?

4. Dış piyasalara alivire satışların başladığı Haziran ayı içinde yukardaki maddelere ait kararları alıp ilân etmek Hükümet için mümkün olabilecek mi?

Zonguldak Mebusu
Muammer Alakant

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, Zonguldak Mebusu sayın Alakant'ın, sorusu 24 Haziran 1953 tarihini taşımaktadır. Sorunun bu tarihi taşınmasına rağmen geçen celselerden birinde rahatsızlığım dolayısıyla cevaplandıramadığım için kendilerinden özür dilerim. Bu tarihten sonra Hükümet bir yıllık dış ticaret rejiminin esaslarını kararname ile tesbit etmiş olduğuna göre, soruyu, bu kararname hükümlerine atfı nazar ederek, cevaplandırmak istiyorum.

Fakat bu cevaptan evvel bazı noktaların bilinmesinde fayda vardır düşüncesiyle, dikkatinizi bu noktalara çekmek niyetindeyim.

İhraç malları fiyatları, her memlekette bir taraftan iç piyasa konjonktürü şartlarına, beri taraftan Umumi Dünya Konjonktürü şartlarına, üçüncü olarak alıcı memleketler şartlarına ve nihayet rakip memleket şartlarına göre tekevvün etmekte, seyretmektedir. İşte bu şartlar içersinde sorunun sorulduğu günden bu yana fiyatlar mukayese edilecek olursa, pamuk fiyatlarında tenezzül olmuştur denilebilir. Buna mukabil dış ticaret rejiminin bilhassa istihdaf ettiği yeni pazarlar kazanmak hususundaki teşebbüsün gelişmesi, pamuk fiyatlarında yeni bir seyir takip edilmesi neticesini vermiştir.

Son pamuk fiyatları, bu müspet seyri açıkça göstermektedir. Hususi ile pamuk standırdizasyonunun muvaffakiyetle tatbikından dolayı, Türk pamuklarının, günden güne, alıcı piyasalarda makbul mata haline geldiğini, memnuniyetle ifade etmek isterim.

Sorunun ikinci kısmı, çekirdeksiz kuru üzüm mevzuu ile ilgilidir. Çekirdeksiz kuru üzüm mevzuunu ele alırken, bunda da iç piyasa şartları, alıcı memleket şartları, hemen beynelmilel çekirdeksiz kuru üzüm piyasasının seyri nazarı dikkate alınmak lâzımgelmektedir. Üzüm müstahsıllarının yıllardan beri devam eden dertlerine bir çare bulabilmek ve onları desteklemek maksadiyle, yeni dış ticaret rejiminde muhtelif memleketlere göre ihraçedilen üzüme, kilo başına, bir fiyat farkı vermek Hükümetçe muvafık görülmüş ve bir fiyat farkı verilmiştir. Bu fiyat farkı verilirken, bunu doğrudan doğruya müstahsile intikalettirmek veya maletmek imkânları araştırılmış ise de, diğer memleketlerde ihraç mallarında fiyat farkının veya primi-

nin istihsalde değil, ihraç edildiği sırada verildiği dikkate alınarak, çaresiz kalınmış ve aynı suretle ihracatımızda prim verilmesi esası kabul edilmiştir. Fakat bunu mümkün olduğu kadar müstahsıla intikalettirebilmek için, piyasaya fazla miktarda vâkı olan arzı frenlemek maksadiyle, birtakım mütemmim tedbirler yürütmek kararı verilmiş ve bu meyanda üzüm müstahsılının Ziraat Bankasına olan borcunu, üzüm mahsulü elinden çıkıncaya kadar tediye etmemek üzere, bankaya talimat verilmiştir. Yine bunun yanında, Muhterem Heyetinize, kooperatifçilik mevzuunda demin arzettiğim bir kanun tasarısı dolayısıyla, umumi temayül dikkate alınarak, müstahsılların yeni ortak kaydedilmelerini de mümkün kılacağı düşüncesiyle, Tarih'e, müstahsıldan da muayyen fiyatlar üzerinden mal alması hususu bildirildi. Ayrıca, piyasada devam eden arz fazlalığı karşısında, talebi de artırmak maksadiyle, Hükümet Tekel Umum Müdürlüğüne mal mubayaa etmek için talimat vermiştir. Bütün bu tedbirlere rağmen, bu sene, geçen senenin 55 bin tonluk rekoltesine mukabil, 70 bin ton istihsal edilmiş olması, ve bu sebeple piyasaya arz edilen miktarın geçen seneye nispetle artmış bulunması, beri taraftan üzümlerimizin öteden beri müşterisi bulunan Almanya'nın mübayaalara henüz girmemesi ve onun yanında yine üzümlerimizin müşterisi bulunan İngiltere'nin elinde mühim bir istonun mevcudiyeti ve bunun hariçindeki ağırlığı Avustralya ve Amerika Birleşik Devletlerinden ikmal etmek maksadiyle mübayaalarda bulunması, üzüm piyasasında öteden beri devam eden bünyevi kararsızlık, bünyevi buhranı artırmıştır. Bunu gören Vekâletimiz, alınacak tedbirlerin sadece ticaret sahasına intikal ettirmenin semereli olamayacağı kanaatine vararak, istihsal sahalarında da primin artırılması, masrafların düşürülmesi için, gerekli teşebbüslere geçmiş ve üzüm müstahsıllarını teşkilâtlandırmak, üzümü değerlendirmek maksadiyle teşekkül etmiş olan kooperatif ve birliklere bu hususta müstahsıl tarafından ittihazı lâzımgelen tedbirler, meslekî teşekküller, kooperatifler ve birlikçe yapılması lâzımgelen teşebbüsler ve Hükümetçe ittihazında faydalı gördükleri tedbirler hakkında mütalâalarını bildirmek üzere bir yazı göndermiştir.

Bu arada Vekâletçe yapılan tetkikler neti-

cesinde; memleketimizde uzun yıllardan beri bu mevzu üzerinde cezri tedbirler alınmamakla hâdisenin sathında kalmak, ticari kısmı ile meşgul olup istihsal kısmı ile meşgul olmamak yüzünden istihsal randmanının, rakip memleketlere nispetle, çok düşük olduğu tesbit edilmiştir. Başka memleketlerde dönüm başına vasati istihsal 450 - 500 kilo olduğu halde, memleketimizde 150 - 200 kilo arasında değişmektedir. Kilosuna memleketine göre 3 Eylül'den 21 Eylül'e kadar 8, 21 Eylül'den beri 16 kuruşa kadar verilmiş olan fiyat farkları dahi, bugün istenilen fiyat seviyesinin elde edilmediğini göstermektedir. Bununla beraber, Hükümet, bu mevzuda cezri kararlar alarak, fiyat farkını tediye etmek yoluna girmemiş olsaydı, maalesef fiyatlar bugünkü seviyesinden çok daha aşağı tekevvün etmesi gibi bir vaziyet hâsıl olacaktı.

Şu halde arkadaşımızın sormuş olduğu hububat fiyatları yanında, diğer toprak mahsulleri mevzuunda da, Hükümetiniz her malın hususiyetine, memleket içi ve memleket dışı konjonktür şartlarına göre, mümkün olan tedbirleri almış bulunmaktadır. Şunu da arz etmek isterim ki, çekirdeksiz üzüm mevzuunda rakiplerimizden Birleşik Amerika Devletleri iki üç yıldan beri, bugün bizim yaptığımız gibi, ihracatta kilosuna 12,5 kuruş raddesinde bir prim ödemektedir.

Yunanistan, parasının kıymetini düşürmüş olmakla beraber, devalüasyon neticesi fiyatlar esasen muayyen seviyesine gelmiş olduğna göre, bugün üzümümüzün mâruz bulunduğu ağır rekabet şartları, bir taraftan Yunanistan'da devalüasyon, diğer taraftan Amerika Birleşik devletlerinin tedbirlerinden ileri gelmektedir.

Ayrıca müşterimiz İngiltere'nin umumi iktisadi politikası icabı olarak daha fazla Avustralya'dan mubayaada bulunmasının ve Alman piyasasında yeni rekibimiz İran'ın gayet düşük fiyatlar'a teklif yapmasının da karşılaştığımız zorluklarla dahli vardır. Bunun yanında üzüm istihsali ve ticareti ile alâkalı olmak üzere bunun yanında, üzümün istihsal ve ticareti ile alâkalı olmak üzere, bir noktayı belirtmek isterim.

Memleketimizde üzüm istihsalinin büyük bir rakamını teskil eden dokuz numaralı üzümün bugünkü durumu, alıcı memleketlerce eskisi

kadar aranır evsafıta olmaktan çıkmıştır. Buna mukabil on numaralı üzümlere talep artmaktadır. Bu sebeptendir ki, dokuz numaralı üzüm ile on numaralı üzüm fiyatları arasındaki fark, bu sene geçen seneye nispetle fazladır. Şu halde istihsal ve ticareti ile ilgilenmek suretiyle, istihsal sahasında uzun vâde ile almak mecburiyetinde olduğumuz tedbirler yanında, üzümümüzün evsafının da ıslahı, üzerinde durulması gelir. Bu hususta alâkâhlara bildirilmiştir ve servislerde çalışmalara başlanmıştır.

3 ncu soru : İhracat rejiminin 2 No. lu listeye ithal edilen mallarla zorla yaşatılan hususi takas sisteminin paramızın kıymetini düşürmesi ve müstahsılın maliyetlerini artırması neticesi karşısında, takas usulünü terkederek, bunun yerine icabederse ithalâtın alınacak primleri himayeye muhtaç ihracat mallarına hasretmek Hükümete daha uygun gelmez mi?

Bidayette arzettiğim veçhile, arkadaşımızın görüşüne mutabık olarak kararname çıkmış bulunmaktadır. Yani 3 sayılı hususi takas mevzuu olan liste, dış ticaret rejimimizden külliyen kaldırılmış ve onun yerine, bir taraftan rakip memleketlerin rekabet şartları içerisinde bulunmak maksadiyle, üzümde, beri taraftan 3 sayılı listede mevcut 170 madde taranarak indirilen 26 maddeye, bâzı lüks telâkki edilebilecek veyahut mubayaası şahısları, mahdut gelirli kimseleri müteessir etmiyecek ithal maddelerinden alınan fiyat farklarını, sürümü zayıf ve güç olan ve fakat genişçe bir müstahsıl zümresini ilgilendiren bu maddelere ayırmak ve bunlara bir fiyat farkı vermek esası kabul edilmiştir.

Bu maddelerin tesbitinde, yani 170 rakama ba'îğ olan eski 3 sayılı liste 26 ya indirilirken, şu şekilde hareket edilmiştir :

1. Bu maddelerin istihsali ile oldukça geniş bir zümre alâkalı olmalıdır veyahut öteden beri bir kısım müstahsıllar bunu mütat sanat haline getirmelidir. Halıcılık, lületaşında veyahut kırmızı biber, gülyağı, bâzı zeytin, balık, narenciye ve sairede olduğu gibi.

2. Bu maddeler dış ticaret rejimimizde biraz ehemmiyetli olmalıdır. Yani dış ticaret rejimimiz içerisinde kusurlu telâkki edilebilecek bir şey kabul ederken, bundan e'de edilecek faydanın kusura galip gelmesi telâkkisi hâkim olmuştur. Meselâ; eskiden beri üç sayılı

listeden istifade eden kemik, listeden çıkarılmış ve primden istifade edememiştir. İşte bu sebeptendir ki, üç sayılı liste, arkadaşımızın dediği gibi, haksız yere Türk parasının kıymetini düşüren mahdut bir sektör olduğu halde, umumi bir mahiyet kazandırmaya müstait olduğu için, Türk ekonomisini ve Türk parasının kıymetini tahrip edici bir unsur olarak görmüş olması karşısında ilga edilmiş, ekonomimize ve paramızın kıymetine katiyen tesir etmiyecek olan bir başka sistem içerisinde daha mahdut maddelerin himayesi cihetine gidilmiştir.

Arkadaşımızın dördüncü suali; geçmişe aittir, kararname 3 Eylülde çıkmış olduğu halde, arkadaşımız bu suali ile Haziranda bâzı hâdiseleri Hükümet tesbit etmiş mi diye sormaktadır.

Kararnamede, demin de arzettiğim esaslar içerisinde, Hükümetin görüşlerine uygun olarak istenilen husular tesbit edilmiş bulunmaktadır.

YUNUS MUAMMER ALÂKANT (Zonguldak) — Pamuğun himayesi bakımından prim verme mevzuunda bir şey söylemiyecek misiniz?

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Arz edeyim, umumi gümrük tarifeleri anlaşmasına yani beynelmül bir anlaşmaya göre, her hangi bir maddeye prim vermeye karar verdiğimiz andan itibaren, bunun rakip memleketlere mukabele bilmişilene mâruz kalacağını kabul etmiş durumdayız. Üzüme verdik. Sebebini arzettim. Üzüme primi bir başka memlekette verdiği içindir ki, biz de rekabet şartlarında hizaya gelelim diye verdik. Bu takdirde bir mukabele bilmişilene mâruz kalmak mevzu bahis değildir. Fakat onun dışında her hangi bir maddenin bilhassa rakibi olan maddenin ki pamuk öyle bir maddedir, primle desteklenmesi yoluna gittiğimiz andan itibaren hem bunu dünya fiatları mihverinden dışarıya çıkarmak gibi ilerde iktisadi neticeleri vahim olan bir yola girmek, hem de meselâ; tütünde rakibimiz olan memleketlerin mukabele bilmişilene geçmesine fırsat ve vesile vermek demek olacağı için bu yola gitmedik.

Şunu da arz edeyim ki, prim veya benzeri, bütün bunlar fiatla alâkalıdır ve bugün pamuk fiatlarının borsalarımızdaki seyri, dış fiatlara nazaran 30 - 40 kuruş bir fazlalık gösterdiği gibi bir ay evvel istihsal çevrelerindeki tesbit netice-

sinde, tüccarın ve müstahsılın ifade ettiği fiatları da bugün kote etmiş durumdadır.

REİS — Muammer Alâkant.

MUAMMER ALÂKANT (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, Haziran ayında vermiş olduğum bir soruların cevabını, arada geçen zaman zarfında çıkan kararnamelerle Hükümet vermiş oluyordunuz.

Şimdi burada sayın Ticaret Vekilinden şifahi bu cevapları almış bulunuyoruz.

Gerek çıkan kararnamelerin ifadesi, gerek şimdiki Sayın Ticaret Vekilinin beyanatı göstermektedir ki o zaman yapmış olduğum temenni ve teklifler prensip olarak kabul edilmiş ve tatbikat sahasına girmiş bulunmaktadır. Ancak, alınan bu kararların bir kısmında prensip hataları mevcut olduğu gibi, tatbikatta da büyük taktik hataları mesbuk bulunmuştur.

Şimdi vermiş olduğum soruların takririnde diyorum ki, memleketimizin başta ihracat maddeleri olan üzüm, pamuk ve fındık gibi maddelerin alivire satışı Temmuz ayından itibaren başlar. Bu hususta karar çıkarılacaksa Haziran ve Temmuz aylarında bu kararın çıkarılması lâzımdır. Halbuki bilâkis Temmuz ayında yeni ihracat kararnamesi çıkarılacağı şayiaları etrafta dolaşmaya başlamış ve bunun mahiyetinin tam mânasıyla anlaşılabilmesi neticesi ihracatımızın dış piyasa ile alâkası kesilmiş ve bunun neticesi olarak külliyetli bir miktarda piyasaya arz edilmesi zarureti ile bir seneden beri gümrükte bekleyen mallar ortadan kaldırılmış ve kararname daha Eylül ayında çıkmak suretiyle bundan memlekete büyük zararlar gelmiştir.

Saniyen gayet orijinal bir şekilde hazırlanmış olan kararname evvelâ alâkalı tüccarlar birliğine gösterilmiş, alâkadar ithalâte tüccarlar bunların mahiyeti hakkında ıttıla kesbetmişlerdir. Gerçi o zaman vâkı bir itiraza karşı Sayın Ticaret Bakanının matbuattaki cevaplarını okumuştum. Tüccara bunların hangi maddeler olduğunu göstermediğini, dış ticaret rejimi kararnamesini gösterdiğini söylemekteydiler. Fakat dış ticaret politikasının muhtelif tecellilerini bilen tüccarlar kendilerine böyle bir kararname geldiği zaman bu kararnamenin içinde muhtelif listeler yer aldığı zaman hangi maddelerin hangi listelerde yer alacağını kolaylıkla tahmin edebilirler.

Bu meydanda Ağustos ayının başında lâstik karaborsaya intikal etti ve fiyatlar yükseldi. Yi-

ne bu ihracat rejiminin içinde mevzu bahis olması muhtemel olan birçok maddeler kararnamenin çıkmasından bir, bir buçuk ay evvel bu şekilde piyasadan kalktı. Demek ki kararnamenin çıkmasının uzun müddet teahhüre uğraması ve kararnamenin hazırlanıp da alâkadar olan tüccarlara irae edilmesi, memlekete iki bakımdan fenalık iras etti :

Birisi; ithalât malları karaborsaya intikal etti, fiyatları yükseltti.

İkincisi de, zamanında yapılması lâzımgelen alivre satışlar zamanında yapılmadı ve bu sebepten piyasaya açıldığı zaman malların tahaccümü karşısında bunu hafifletecek olan hariç alivre satışların yapılmış bulunması ve tüccarların piyasaya girip satmış oldukları malları kapatması için mubayaada bulunmaları keyfiyeti yerine getirilmemiş olduğu, bu kararnamenin bizim tavsiyemize ve yol göstermiş olmamıza rağmen vaktinde yapılmamış olması dış ticaret politikası bakımından şu büyük mahzuru doğurdu :

Bizim tüccarlarımız dış ticaret vaziyetini bilmezlerken, rakip memleketler ihracatçıları dış piyasaya satışlar yaptılar ve bizim alıcımız olan Almanya gibi memleketlere zamanında ve yüksek fiyatlardan satışlar yaptılar. 1953 senesinin yaz aylarında, Egenin başlıca ihracat maddesi olan ve bilhassa Manisa'nın ekseri ailelerinin geçimini temin eden kuru üzüm, Yunanlılar tarafından 250 dolâr Cif fiyatlarla satıldığı halde şimdi 200 dolâra dahi satışlar yapamamaktayız. Halbuki 1950 senesinin yaz aylarının sonlarında üzümümüzün 250 dolâra cif satışı yapılmakta idi ve bu fiyat üzerinde İzmir borsasında muamele görmekte idi.

Demek ki vâkı olan tavsiyemize rağmen; - Demokrat Parti İdaresinin mesuliyetlerine iştirak eden bir milletvekilinin vazifesi meyanında bulunan tavsiyelerine rağmen - bu tavsiye edilenlerin vekâletçe ihmal edilmiş olması üç cepheden memleket ekonomisine ve memleket menfaatlerine büyük zararlar tevli-detmiş oldu :

1. Hububata prim verilmektedir...

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Hububata pirim vermiyoruz.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Yüzde yüz prim vermektensiniz. On beş dakikalık bir müddet içinde bu dâvamı ispat edemem. Burada

bulunan arkadaşlardan, bu mevzuda ihtisası olmayanlar dahi bilirler ki, Toprak Mahsullerince buğdaya yüzde yüz prim verilmektedir. Onu milletvekili arkadaşlarımız bilirler. Ben Büyük Millet Meclisi ekseriyetinin tasvibiyle ve benim de bu tasvibe iltihakımla yapılmakta olan buğday ve zahire himayesinin karşısında pamuklara da bir prim verilmeyecek mi diye sordum. Vekil Bey dediler ki «hayır verilmeyecek.»

Şimdi arkadaşlar, bir memleketin ticaret politikasında bir bütünlük olması lâzımdır. Başka politikalarda da bütünlük olması lâzımdır; bir memleketin demokratik politikası varsa o politikada da bütünlük olması lâzımdır. Bu ticaret politikası toprak mahsullerini himaye ediyorsa diğer toprak mahsullerinin himayesinde de bir bütünlük olması lâzımdır. Çünkü fiyatlar arasında bir tesanüt vardır, fiyatlar birbirleriyle murtabittir. Toprak mahsullerinden olan buğday ve zahireve hakiki kıymetlerinin bugün iki misli yüksek fiyat vermekle sual takririmde izah ettiğim gibi, bunun fındık, pamuk, tütün gibi diğer mümasillerine de reperküsyonları olmayacağı kabul edilemez. İşçi fiyatları, memlekete istihlâk kabiliyetinin yükselmesi üzerinde yapılan mubayaa hareketi ve bu hareketten mütevellit kâr hadlerinin fazlalığı gibi bütün unsurlar diğer maddelerin maliyetlerinde, diğer maddelerin istihsalinde ve onları istihlâk eden sınıfların yaşama ve hayat standartları üzerinde müessir olur. Bu, gayri kabilî inkârdır. Pamuk için istisnai bir muamele yapmak, pamuk müstahsılını sıkıntıya, istihsalini azaltmaya ve çiftçiyi zor bir duruma ilka eder..

Buna cevaben dediler ki : «Pamuğa prim verirsek diğer memleketlerin mukabil seviyesini aşmış oluruz.» Burada bir hataları vardır.

REİS — Bir dakikanız kalmıştır Muammer Bey... (Devam devam sesleri) Vekilden sonra yine devam ederler efendim.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Point de depart'daki hataları vardır. Evet bu mukabele bilmişli istilzam eder. Ne vakit istilzam eder? Eğer biz pamuklarımıza prim vermek suretiyle beynelmilel fiyatlardan aşağı satar-sak, yani verdüğümüz primi kendi memleketimiz müstahsılına inikas ettirmez de hariçte ofertolarımızı ucuz fiyatla yaparsak o zaman bir mukabele bilmişli tevli-deder ki, esasen bunun şidetle aleyhindeyiz. Sayın Ticaret Bakanı üzü-

me verilen primlerin tebah edilmesi, devletin verdiği milyonlarca paraların israf edilmesi ve bundan üzümler müstahsılının istifade edeceği yerde bilâkis zarar görmesi... gibi beyanlarda bulunuyorlar.

İşte arkadaşlar, mesele gayet mühim ve biraz da akademik bir mevzu. Akademik olmakla beraber memleketin ticari hayatına ait meseleleri konuşuyoruz. Sayın Başkanımız müddetiniz geldi dediler. Bu vaziyet karşısında.....

REİS — Müsaade buyurun, vekil beyden sonra tekrar söz almak hakkımızdır, tüzük tatbik ediyoruz.

Ekonomi Vekili.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Evvelâ İktisat İlmi hakkında bir ders lûtfettikleri için kendilerine teşekkür ederim. Yalnız hatırlatmak isterim ki fiyat manzumesi, bizim bildiğimiz... ifade eden, bütün fiyatların şakuli ve ufki müteakabil irtibata delâlet eder. Evvelâ şunu ifade ediyim ki bu mevzuda af buyursunlar, Alakant arkadaşımızın, fiyat manzumesi mevzuunda her hangi bir telkinde bulunacak kadar bilgisiz değilim.

Y. MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Estağfurullah, öyle bir şey demedim.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şimdi iki noktada görüşlerini tesbit ettim. Bir, prensip hatası.

Şunu memnuniyetle ifade edebilirim ki arkadaşlar, yeni dış ticaret rejimimiz, prensipleri itibariyle dört başı mamur bir sistem karakteri arz etmektedir ve Türkiye'nin âza bulunduğu dünya para fonunca, Avrupa İktisadi İş Birliğince tasviple karşılanmıştır.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Karaborsa yarattı Fethi bey..

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Efendim, karaborsadan bahsediyorlar. Bunu dış ticaret rejiminde değil, müsaade buyurulursa lâstik mevzuunda arzedeceğim.

Arkadaşımın, birbiri içerisine giren, müteakabil irtibat içerisinde bulunan iktisadi mevzularda cevabımı dinledikten sonra müdahale etmesini rica ederim. Yapmadı Cezmi bey arkadaşımız.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Tâmin yapıyor-sunuz, işi tekabül etmemek için..

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu kararname hazırlanırken gerek takas listemizle alâkalı kısımlarda gerek primden istifade edecek mallarda ve gerekse nispetlerde, bu işlerin tanziminde faaliyette bulunan 3 memur dışında hiç kimse malûmat almamıştır. Şimdi izahını yapacağım ve delilini göstereceğim. Bu sebeple vekâletin iş birliği halinde çalıştığı kendi murakabesine tâbi Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği ile yaptığı çok sıkı iş birliği sayesinde ki, prensip itibariyle, fevkalâde güzel bir kararname çıkabilmiştir. Bu mevzuda bize memurlarımız kadar hizmetlerini esirgememiş olan odalara ve odalarda çalışan tüccar ve sanayi erbabımıza bu fırsattan istifade ederek teşekkür etmek isterim.

Biz tevzin fonunu ihdas ederken üzüme muayyen miktarda bir fiyat farkı ve prim verirken, borsadaki fiyatına da baktık, 52 - 52 5 9 No. 53 - 54, 10 No. idi. Muayyen memleketlere; E. P. U. memleketlerine ayrı, dolâr sahasına ayrı, kliring anlaşmalı memleketlere ayrı, yani ayrı ayrı nispetler ve prim tespit ettik, reeksporte mâni olabilmek için.

Biz primi verdiğimiz günden itibaren 3 - 4 gün geçmedi, fiyatlar prim tatbik edilmediği devreden aşağısına düştü, ki bu görülmüş şey değildi arkadaşlar. Sebeplerini araştırdık. Bizzat meşgul oldum, öğrendik ki üzümlerin kilosuna verdiğimiz sekiz kuruşluk primi, ihracatçı tüccar 15 - 20 kuruş üzerinden hesap etmiş. O fiatlara göre 15 kuruşluk, 20 kuruşluk prime göre borsaya girmiş. Bundan daha açık delili olur mu gizliliği için. Bu türlü çalışmaların açıkça şu veya bu şekilde duyurulması başka devirlerde olmuştur. Ama bu kararnamenin çıkarılmasında memleket menfaatlerini ihlâl edebilecek en küçük bir nokta her hangi kimsceye duyurulmamıştır. Bunun açık delili; primin tatbikından sonra borsa fiatlarının düşmesi keyfiyettir. Bu itibarla kararname esaslarının önceden şu veya bu şekilde duyurulduğunu ifade etmek, hâdiselere, vakıalara, hakikata taban tabana zıt, indî bir görüşten öteye geçemez arkadaşlar. Rejimin geç ilân edilmesiyle memleketimizin alivresatışlar yapamaması yüzünden büyük zararlara düçar olduğu keyfiyetine gelinece; bizim dış ticaretimiz, 15 Ağustosta başlar, bunun için piyasa ve servislerde bilgi vardır. Sadece incirde

alivre satış yapılamamak yüzünden bâzı müşkülâta rastlanmaktadır. Onun dışında dış ticaret rejiminin geç ilân edilmesinden mütevellit her hangi bir rahatsızlık mevzuubahs değildir. Bu rahatsızlık, demin de arzettiğim gibi, bünyevi olup, yıllar yılı istihsal sahasında çalışmamak yüzünden randıman düşmüş, muayyen cins üzüm kendisinden bir üstün numaraya nispetle sürümünü gaybetmiştir. Bunun da sebebi, dış alıcı memleketlerin bu cins üzüme olan zevkleri değişmiş, 10 numaraya olan rağbetleri artmış ve 10 numara 9 numaraya nispetle fiat farkı, geçen yıla nazaran fazlaşmıştır. Bu fark hakikaten çok fazladır. Eh, bu, kararname ile bu günden yarına bir sihirbaz değneği ile kolayca halledilebilecek bir mesele olmaktan çok uzaktır. Fakat bu teşhisi koyduktan sonra, istihsal sahasında Ziraat Bankasının kredi politikasıyla bir arada üzümlerimizin gerek evsafında, pamuklarda olduğu gibi, ilerleme kaydetmek, gerekse bilhassa randımanını yükseltmek için gerekli çalışmalara başlanmış bulunmaktadır.

Alakant arkadaşımız hububat fiatları üzerinde de durdular. Eğer hububat fiatları üzerinde duracaklarsa onun yeri burada değildir; onu ayrı bir soru mevzuu yaparlar. Hububat politikamızın esaslarının ne olduğunu o fırsattan istifade ederek, bendeniz burada izah etmek imkânını bulurum. Her hangi bir maddenin politikasından söz açarak, bir başka muayyen politikanın neticesi olmak üzere çalışılan maddenin üzerinde konuşmayı arzu etmek katiyen doğru değildir.

Bunu kendileri de takdir ederler. Hükümetin hububat mevzuundaki politikasının hedefleri, mesnetleri ile bu mevzudaki politikasının hedef ve mesnetleri tam bir mutabakat halinde değildir. Fakat hububat politikasının yanında Hükümetinizin takibettiği pamuk politikası, üzüm, fındık veya tütün politikası, her maddenin hususiyetine göre müstahsılın korunması ile, mahsulâtının değerlendirilmesi için gerekli tedbirler alınmasıyla alakalıdır.

Hiçbir madde, üzerinde durulmayan bir madde olmak karakterinde değildir. Pamuk üzerinde Vekâletimiz Tarım Vekâletiyle istihsalden başlayarak, mücadeleden başlayarak, fümigasyondan başlayarak, tahribata mâni olmak, randımanı artırmak yolunda istihsale müteveccihen bir politika takibederken, dış ticaret rejiminin ana hatları, Avrupa İktisadi İş Birliği

ile dış ticaret münasebetlerimiz, anlaşmalı memleketlerle dış ticaret münasebetlerimiz, anlaşmaya varmamış memleketlerle dış ticaret münasebetlerimiz, pamuğu değer fiyatından aşağı satmamak istikametindedir. Geçen sene bugünlerde 216,20 kuruş arasında seyreden 1 nci akala, İzmir Borsasında ayın 7 sinde 247 kuruş ve ayın 8 inde 246-248 kuruş arasında seyretmiştir.

CEZMÎ TÜRK (Seyhan) — Adana'da nasıl acaba?

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Adana'da da iyidir. Bilhassa müstahsıl bize 220 kuruş verilirse bu bizi çok memnun edecektir, demişlerdi, arzedeyim bugünkü fiyat 220 kuruşun üzerinde seyretmektedir.

Arzettiğim gibi, mevcut piyasaları tutmak ve yeni piyasalar kazanmak hususunda arkadaşımız daha fazla tenevvür etmek istiyorlarsa, onu da ayrıca soru mevzuu ederler, bunu da o zaman görüşürüz.

REİS — Muammer Alakant.

MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Sayın Ticaret Bakanının sözlerine cevap verirken yaptıkları başlangıç tarzını kendilerinin kültürleri ve kendilerinin nazarımızda telâkki edilen seviyeleriyle mütenasip bulmadım.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Siz sebep oldunuz.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — İktisadi bahislerde kendisine fikir veremeyeceğim gibi mütalâalar Büyük Millet Meclisine karşı bir Vekilin ifade edeceği bir mütalâa olamaz. Bunu sadece kendisine sual soran milletvekili arkadaşına karşı değil, Büyük Millet Meclisine karşı da bir hürmetsizlik telâkki ederim.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Sebebi kendinizsiniz.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Hangimizin iktisadi bahisleri daha çok okuduğumuz belli olmaz. Lâkırdıyı buraya getirdiler. Bunun devamı, Kâmil Boran'ın münakaşa açmasına benzer ki, böylece işe mübaşeret etmiş olsalar dahi ben kendimi bundan tenzih ederim.

Yapılan işler de maalesef nazari sahada kalmakta kitaplarda yer bulmaktadır. Bunları okut-

mak kolaydır, fakat bir memleketin içinde ecreyan eden ticaret politikasına ait realitelere göre ayrı şeydir.

Şuradaki ifadelerinde bunlardan bir kimsularını bilmediklerini ifade ettiler. Efendim, bu memlekette üzüm ve incir piyasası Ağustosun 15 inde başlamış ve Ticaret Bakanlığı servislerinde de böyle mukayyetmiş. Ticaret Bakanlığı servislerinde böyle bir şey mukayyet olamaz. Bu memlekette Marttan itibaren alivire satışları başlar, bu ayda üzüm ve pamuk satışları başlar. Bunu bizim Manisa'nın orta pamukçusu ve orta çiftçisi bile bilir. Bu realiteler karşısında burada, kürsüden (Ağustosun 15 inde bağlanmış.) diye bizim takririmize cevaben, yeni ticaret politikaları burada görüşüldüğü, yani millete taallâk eden bir iş görüşüldüğü zaman, bu işin başına geçmiş bir kimsenin ağzından (Ağustosun 15 inde piyasa açılır.) gibi bir mütalâa serdetmeleri yerinde ve vârit değildir.

Hububat meselesi : Hububat meselesinde (Acaba Muammer Alakant Hükümetin hububat politikasını beğenmiyor mu?) gibi bir söz ortaya atıyorlar. Geçen sefer böyle bir sözle Hamdi Başar arkadaşımızı getirdikleri münakaşa mevzuuna beni de getireceklerini zannediyorlar. Bu her zaman olmaz ve herkes bu taktiğe kurban olmaz. (Gülüşmeler).

Sual takririmde diyorum ki, «Büyük Meclisimizin tasvibettiği ve benim de tasvibettiğim Hükümetin hububat fiyatlarını himaye etme politikası...» Ben onu tasvip ediyorum ve senelere evvel ben onun müdafaasını yaptım. Senelere evvel, göya hububat fiyatları himaye ediliyor mu? gibi Halk Partisi tarafından buğdayın 22 kuruştan alınması zamanında dedim ki; «Sizin bu yaptığınız himaye değildir, çünkü halen buğdayın dış piyasa fiyatı 30 kuruştur. Binaenaleyh sizin de bunu 30 kuruştan almanız icabeder.» ve bunun müdafaasını yaptım. Şimdi onu buraya getirmekten maksadım şudur : Fiyatlar arasında tevazün, beraberlik vardır. Fiyatlar, fizikte okuduğumuz suların birleşik muhtelif kaplarda aynı seviyeye gelmesi gibidir. Şimdi bu memlekette buğday fiyatları 15 kuruş olsun, ki, bu fiyata inmesini asla istemiyorum, taraftarı da açılım, iktisadi bir kaide olarak derhal göreceksiniz ki, dahilî muamelede kâr hadleri inceektir, pamuk müstahsılı pamoğunu beynelmilel fiyat olan 230 kuruştan satar, fundık müstahsılı beynelmilel fi-

yat olan yüz kuruştan satar ve kâr eder. Bu memlekette yalnız buğday müstahsılına himaye edip diğer müstahsılı himaye etmezsek o memleketin halkı ıstırap çeker. Ben Zonguldak Mebusuyum, o mntakanın ihtiyaçlarını burada aksettireceğim. Fakat bağlı bulunduğum Manisa bölgesi de bugün himaye görmekten mütevellit ıstırap çekmektedir. Halbuki, buğday gibi esaslı bir maddenin memlekette istihsalinin çoğalmasından ve fiyatların fedakârlık yapılarak himaye görmesi neticesinden gerek Karadeniz ve gerek Ege mntakası da müstefit olmalı idi. Müstefit olamaz. Çünkü, dediğim gibi, o mntakaların istihsal ettiği maddeler zahire değildir; fundık gibi, tütün gibi, pamuk gibi maddelerdir. Binaenaleyh bu mntakalar mahsullerinin de aynı şekilde himaye görmesi icabeder. Fakat buğday fiyatlarının himaye edilmesinden bu mntakaların endirekt istifadeleri vardır. Devletin bütçesi artmıştır, memleketleri inar edilmiştir ve memlekete muhtelif müesseseler kurulmuştur. Bu bakımdan endirekt olarak Devletin umumi politikası içerisinde Ege mntakasının da, Zonguldak mntakasının da gördüğü büyük istifadeler vardır. Fakat şahıs olarak, müstahsıl aileler olarak kendi mntakalarının da fiyat tesanüdü kaidesine uygun himaye görmelerini isterler.

Şimdi gelelim üzüm hususundaki tatbikata : Şavani şükrandır ve Türkiye'de ilk defa görülmektedir ki, Manisa, İzmir ve Denizli gibi mntakaların mühim istihsal maddelerinden olan kuru üzüm Demokrat Partinin iktidara gelişinden beri ve Adnan Menderes hükümetleri tarafından himayeye mazhar olmuştur ve Devlet Hazinesinden bu iş için milyonlara liranın sarfı nabeca görülmemiştir. Manisa ve bütün Ege mntakasının Adnan Menderes Hükümetine ve Demokrat Partiye bu yüzden duyduğu şükran derindir.

Buna mukabil Fethi Çelikbaş arkadaşımın zihniyeti ve etrafında bulunan arkadaşlarının icabına ve tavsiyelerine ve gösterdiği yollara ehemmiyet vermemesi ve bu suretle aldığı şahsi kararlar ve nihayet bugün aldığı kararı ertesi gün nakzetmek, değiştirmesidir ki, Demokrat Parti Hükümetinin aldığı feyizkâr kararı, üzüm için tahripkâr hale getirilmiştir.

Demün arzettim arkadaşlar, bu kararname çıkmazdan evvel Yunanistan, üzümü CİF 250 dolâra satıyordu. Son zamanlarda fiyat SİF

230 - 235 dolâra inmiştir. Bizim tüccarlar da ihracata prim verilecektir diye satılanı 230 dolâra indirdi. Bu sıralarda fiyat İzmir'de 57 kuruş idi. İhracat kararnamesi çıktı, bir de baktık ki, fiyat 57 kuruştan daha aşağı indi. Çünkü ihracat primi müstahsıla aksettirilmiyor, haricte yapılan ofertolara tenzilat yapılmak suretiyle verilen ihracat primleri israf ediliyordu. Ticaret Bakanının bunu bilmesi lâzımdı. İhracatçıların bu şekilde hareket edeceklerini evelden bilmesi lâzımdı. Buna mâni olmak için bir taraftan prim verirken bir taraftan da, harici ihracat fiyatı, zait prim, müsavi borsa fiyatı şeklinde bir fiyat tesbit etmek için lâzım gelen müdahaleyi evelden yapması icabederdi. Bunun tecrübesi 1939 senesinde oldu. 1939 senesinde İngiltere'ye satılan üzüm, yüzde otuz, yüzde kırk takastan istifade ettirilecekti. Takas priminden istifade edeceklerini duyan ihracatçılar yüzde otuz, yüzde kırk nispetinde üzüm fiyatlarını indirmek suretiyle üzüm piyasasında takas primlerinden bu memleketin elde edeceği istifadeyi selbetsiler, bertaraf ettiler. Sekiz kuruş prim ödemediklerini söylediler. Sayın Bakan, İzmir'e geliyorlar, İzmir milletvekilleri, Manisa milletvekilleri arkadaşlarımız ve muhtelif teşekküller ve kooperatifler ve Demokrat Parti teşekkülleri ile karşılaşıyorlar. Sekiz kuruş prim az olduğu için, eski fiyat 60 kuruştur. Ona yakın bir vaziyette tutunamıyor, bu primin 16 kuruşa iblâğını istiyor. Telefonla Ankara'ya arz ediyor. Hükümetten derhal tasvip. Başbakan derhal tasvip etmiş. 8 kuruşluk prim 16 kuruşa yükselmiştir.

Hükümetin ve Başvekil'in bu kadar müzakeretini gören bir Ticaret Bakanının bu işlerde muvaffak olamaması hayret edilecek bir şeydir. Bugün hayretim zail oldu. Şimdi Fethi Çelikbaş arkadaşımızın, iktisat bahsinde, ticaret politikası bahsinde bu kürsüde söylediği fikirleri dinledikten sonra İzmir'deki hattı hareketinin bu neticeyi vermiş olmasına hiç hayret etmedim, hayretim burada zail oldu.

Şimdi, burada psikolojik bir vaziyet var. İzmir'de bir akşam Manisa milletvekilleri, İzmir milletvekilleri ve İzmir parti teşkilâtına mensup arkadaşlar oturuyorlar, karar veriyorlar, Sayın Başbakandan muvafakat cevabı alıyorlar. « 8 kuruşa verilen üzüm fiyatı 16 kuruşa çıkacaktır » diye de beyanda bulunu-

yorlar, yani piyasada üzüm 60 kuruşa alınacaktır, mubayaa edilecektir, diyorlar. Bunu gazeteler yazıyor, bütün Demokrat Parti teşkilâtı harekete geçiriliyor.

7 Eylül kararlariyle fiyatlar yükseldiği zaman bundan müstahsıl istifade edememek mevkiine düşmüştü, çünkü Cumartesi günü ilân edildiği için kimse haber alamadı. Şimdi yine aynı vaziyetin hâsıl olmaması için bütün Demokrat Parti teşkilâtı, ocaklara, bucaklara ilânlar yapıyorlar. Ticaret Bakanı ilân ediyor, « yarın üzümünüz 60 kuruşa alınacaktır, aman satmayınız » diyorlar. Tahîi ortada bir süruru şâdîmanı var. Ticaret Vekilinin ağziyle ifade edilmiş, ve ilân ortada iken ertesi günü İzmir'de üzüm 58 kuruş ve daha ertesi günü İzmir'de 57 kuruşa alınıyor. Müstahsıl ise söylenenlere itimat etmiş, malını satmamış. Bu kadar mütavassıt tüccar var, Demokrat Parti Hükümeti resmen ilân etti diyor. Yarım üzüm fiyatı 60 tır diyor, üzümü 58 den alıyorlar, fakat fiyat piyasada gün geçtikçe inmektedir. Düne kadar 52,5 kuruştı İzmir Borsasında. Tekel Vekâleti mubayaaya iştirak ediyor.

Evvelâ şunu arz edeyim ki, Tekel ihraç edilecek üzümlerin heyeti umumiyesini alamaz. Mühim miktarda mubayaada bulunamaz; esasen bu vazifesinin dışındadır. Tekelin gelip beş yüz çuval üzüm almasının mânası yoktur. İki kuruş farkla aldı. Borsa farzedelim 56 idi, 58 den aldı. Çuvalda iki lira fark vardı, 500 çuvalda bin lira fark verdi; fakat bu üzüm piyasasının yükselmesine âmil olmuyordu. Pazarda müstahsıl elindeki üzümlerin yükselmesine mâni olmuyordu. Günde beş yüz kilo üzüm ikişer liradan bin lira Tekel İdaresi atıfet yapıyordu. Bu suretle Tekel İdaresi eksperlere üzümü benden alın gibi bir atıfet veya hediye yaparak her adama günde ikişer liradan bin lira veriyor demektir. Bereket versin Tekel bunda ısrar ederek devam etmedi. Hattâ piyasa Tekelin bu hareketini tenkid edenler oldu, fakat ben yerinde buldum. Tekelin yaptığı bu üzüm mubayaası gayet yerinde idi.

Şimdi bu yüzden hâsıl olan zararlar 230 dolâra düşüyor. Bu kararname çıktığı zaman 210 - 215 dolâra FOB üzüm satılıyordu. FOB 215 dolârdan üzüm satıldığı zaman bu 60 kuruştur, 16 kuruş da prim ilâve edilirse 76 kuruş demektir. 76 kuruş FOB olursa, bunun 10 kuruşu

masraf olduğu zaman, İzmir borsasında üzümün 66 kuruş yapması icabeder. 215 dolâr değilmiş de 210 dolârmış. O zaman 65 yapması icabeder. En son olarak hesap ediyorlar, 200 dolârdan harice satış yapılsın diyorlar. Bu fiyattan satış yapıldığı zaman tüccar 60 kuruştan İzmir borsasından mübayaa imkânını bulur ve kâfi miktarda kâr kalır. Fakat 200 dolârdan üzümler satılmadı, tüccar ancak daha ucuz fiyatlarla mal satmak imkânını bulabildi.

Ege mintakası ticaret politikasında çok hassastır. Köylüsü, tüccarı, bağcısı oturur, beynelmil münasebetleri konuşur, ecnebi devletlerle olan münasebetlerimizi mütalâa eder.

Serbest Parti 1930 da İzmir mintakasında o büyük revacı gördüğü zaman bunun en mühim âmilini, o günkü dış ticaret politikasının memlekette ve Ege mintakasında yaratmış olduğu büyük ıstıraplara atfetmek icabeder.

REİS — Bir dakikanız var.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — İzmir'de İstanbul gazeteleri gibi mühim gazeteler vardır, Yeniasır Gazetesi bunlardan biridir. Yeniasır Gazetesi daima Demokrat Partiyi cansiparane müdafaa eden bir gazetedir. Vâkı olan bu muvaffakiyetsizlikler karşısında Yeniasır Gazetesi Hükümeti müdafaa edemedi. Hükümeti değil, Ticaret Bakanlığının yanlış tatbikatını müdafaa edecek yazı yazmadı. Müdafaa etmek şöyle dursun, «Bizzat kendi Hükümetinin, kendi partisinin prestijini kurtarmak için Ticaret Vekili istifa etmelidir» diye yazdı. Yeniasır Gazetesi bir Demokrat Partilinin yapamayacağı şekilde yine vekilin lâzımgelen tedbirleri almasını tavsiye etmekte ve Ticaret Vekili arkadaşımıza hitaben yazdığı bir başmakalede kendisini hem muaheze, etmekte hem de kararlar almasını tavsiye etmektedir. O kararlar alınmıştır.

Yeniasır başmakalesinde diyor ki: «Küçük bir hesap bir istismar karşısında bulunduğumuzu gösterir.» Bu istismar köylüden yapılmıştır, bu istismar Devletin verdiği paralardan yapılmıştır. Devletin verdiği paralar heba olmuştur. Bu para ile harice 220 dolâra satılan üzümler bundan aşağı satılmaktadır. Bugün Tarım Satış kooperatifleri normal satış yapmamaktadır. Harice satış yapmamaktadır. Çünkü Tarım Satış kooperatifleri hesap vermek

zorundadır, satış yapmamaktadır. 210 - 215 dolâra satılan mal 195 dolâra satılmaktadır. Bunlar öyle şeylerdir ki bir kere fiyat kırıldıktan sonra gelecek senelerde fiyatlar yükseltilemez. Bu sene 195 dolâra satılan üzümü gelecek sene eski fiyata yükseltemezsiniz.

Yazık oldu Adnan Menderes Hükümetine. Şimdiye kadar alınmamış âlicenap bir karar, mühim bir ihracat maddesi olan üzümlere prim verme kararına yazık oldu. Müstahsıla yazık oldu.

REİS — Zamânımız bitmiştir.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Hazineden verilen paralara yazık oldu, harıçteki satışlara yazık oldu, milletvekili iken sevdiğimiz Fethi Çelikbaş arkadaşımıza da yazık oldu. (Gülüşmeler).

REİS — Ekonomi ve Ticaret Vekili, buyurun.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Bir defa sonundan başlayayım; eğer bu sene Hükümetiniz üzüme prim vermemiş olsaydı, arkadaşımızın mevzu bahis ettiği elli kuruşun fevkındaki fiyatlar tekevvün edemiyeycekti. Bu fiyatlar 44 - 45 kuruş arasında kalacak ve belki daha da düşecekti. Arkadaşımız Yunanistan'dan misal getiriyorlar. Yunanistan'ın 4 numaralı üzümü, bizim 10 numaralı üzümümüze benzemektedir. Bu sebeple arkadaşımızın bilgileri daha çok geçmiş yıllara ait olsa gerektir.

Bendeniz istişare mevzuunda hiç değişmem. Bilâkis istişare mevzuunda Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği ile iş birliği yapmışımdır. Bunu yapmış olduğum içindir ki, tenkidlerine mâruz kaldım. Servislerle veya her hangi bir mevzuda bilgisi, tecrübesi olan insanlarla, ticaret ve sanayi erbabı ile istişarede bulundum ve bu makamda kaldığım müddetçe istişare etmekte devam edeceğim.

Arkadaşımız, birtakım taktikten ve saireden bahsettiler. Arkadaşlar, böyle taktik, falan benim aklımdan geçmiş şeyler değildir. Tam hulusla hareket etmek şıarımıdır. Madem toprak mahsullerinin fiyatlarında, hububatta bir fiyat politikası tatbik ediliyor, üzüm ve pamuk için ne düşünüyorsunuz, dediler. İzah ettik ve illâ hububat fiyatları üzerinde durmak istiyorlarsa, onu ayrıca bir soru konusu yaparlar dedik. Ama arkadaşımız işi başka şekilde mütalâa ettiler ve

taktikten, falandan bahsetmeye başladılar. Fakat benim sezdiğime göre bu, daha çok, kendilerinden gelmektedir.

Sonra arkadaşlar, çok rica ederim, bir memleketin dış ticaret rejimini tesbit etmek, öyle on günde yapılabilecek bir iş midir? Ben Haziran başında bu işe geldim. Böyle mühim bir vazife başına gelmiş bulunan bir insanın servislerden gelen şeylerin kâffesine âmenna ve saddakna dememesi için biraz kendisinin de araştırmalar yapması, tetkikler yapması gibi tabii bir şey tasavvur edemem. Bu gayet tabiidir. Bu bakımdan, dış ticaret gibi bugünün beynelmilel çetin rekabet şartları içinde bir mevzuu, memleket mahsulâtının haddi lâyıkında fiyatlarla satılması hâdisesi dahi tek başına bir insanı işgal etmeye kâfi gelecek muğlak, çetin bir dâvadır.

Yine sırası gelmişken bilhassa belirtiyim ki, bu mevzuda bütün daire arkadaşlarımızın bizimle iş birliği yapmaları kadar diğer teşekküllerin de gösterdiği ciddî ve yorulmak bilmiyen gayretlerine müteşekkirim. O tarihlerde Vekâletle teması olan arkadaşlarımız görmüşlerdir, Vekâletin bütün servisleri arıkovanı gibi çalışmıştır.

En mühim mevzu üzüm mevzuudur. Üzüm mevzuunda arkadaşımızın, bilhassa böyle mühim bir konuşma yapmadan evvel mesmuatına değil, işlerin hakiki seyir tarzına iyice nüfuz ederek konuşması her halde çok daha isabetli olurdu. 60 kuruş fiyat üzerinden tüccara mal aldirmek kudretinde midir bir vekil, buna imkân var mı arkadaşlar? Esasen bir kimse bunu taahhüt etse dahi değişen fiyat ve şartlar içerisinde, tahhüdünü yerine getiremez. Çünkü fiyat devamlı ve sabit kadem bir müessese değildir, bugünün şartlarına ve arzı talebe göre, çeşitli iktisadi ve siyasi faktörlere göre tahavvül eder bir ibre olduğuna göre, bir vekilin salâhiyeti ancak bir teşekküle muayyen maksatla, imkân varsa vazife vermekten öteye geçemez. Tariş da söylenen fiyatla satışlara devam etmiş ve almıştır. İşte bizim sözümüz buna mâtuftur. Kendileri bahsettiler. 3 ay evvel 230 dolâr iken şimdi 200 hattâ onun da altında seyrediyor. Arkadaşlar, 3 ay içinde bu kadar değişiklik gösteren bir mekanizma içersinde ben illâ bu fiyattan alacaksın diye söz söyleyebilir miyim? Buna imkân yoktur. Bu bakımdan salâhiyetlerimiz hududuna kadar gitmek, ondan öteye geçmemek taşıdığımız mesuliyetin tabii bir ic-

bıdır. Marttan itibaren alivre satışlar başlamıştır. Bendeniz Haziran'da geldim Yeni dış ticaret rejiminin hazırlanması işi Temmuzun birinci haftasında ele alınmıştır. Bir ay zarfında bitirmek için muazzam gayret sarfedilmiştir. Fakat işin azameti memleketin o sırada içinde bulunduğu şartlar, bunu bir günde bir haftada hattâ bir ayda kâmil bir hale getirmeye müsait değildir. Dörtbaşı mamur bir şekilde çıkarılabilmesi için mümkün olabilecek bir zamanda ikmal edilmiştir. Marttan itibaren alivre satışlar yapıldı, bilâhara neden yapılmamıştır? Alivre satışları peşin satışlar için ileri sürülen mütalâalara raptetmek mümkün değildir. Müstahsıl daha istihsale başlamadan dikkatli kesilir, rasgele malını piyasaya arzetmez. Temayüllere bakar, düşündüğü şekilde ise à la hausse'a gider, değilse à la baisse'e gider. Bu da tabii bir şeydir. Bunlara müessir müdahalelerde bulunmak istemek dahi insanı hüsrana götürür. Bendeniz bilâkis bu mevzularda yapılabileceğin âzamisinin yapıldığına kaniim. Ve bu hususta arkadaşım-dan tamamen ayrılarak, tatbikatını tenkit ettikleri prim, eğer bu sene tatbik edilmemiş olsaydı, üzüm fiyatları 44 - 45 raddesinden yukarı çıkamıyacaktı.

Geçmiş yıllarla mukayeseler yaptılar. Her iktisadi mevzuun, içinde bulunduğu şartlar için muayyen bir mâna ve kıymet taşıdığını takdir buyurursunuz. Şartların şu veya bu yönde olmasına, konjunktürün değişmesine göre mütalâa edilmesi gerekir, 1950 Haziranında bütün arkadaşlar hatırlarlar; fiyatlar daima durgun ve düşük bir seyir takip ediyordu. Kore kararı çıktıktan sonra, fiyatlar derhal yüksek bir seyir takip etmeye başladı. Bu sebeple tetkik edilen mevzuu hakikaten kendi şartları içinde mütalâa etmekle yetinmek lâzımdır. Bunun haricinde şöyle olsaydı şartlar böyle olurdu denilebilmesinin mümkün olduğuna bendeniz kani değilim. Üzüm fiyatları otuz kuruş etrafında seyrettiğinde, Tarişin ortaklarından altmış kuruş üzerinden satınılması temin edilmiş ve bu fiat karşısında müstahsılın fazlasiyle yaptığı arzı karşılayacak talebin bulunmayacağı endişesi ile, fiyatların düşmesine meydan vermemek için, biraz evvel arzettiğim veçhile, üzümler elden çıkıncıya kadar borçlarının tecili için bankaya emir verilmiştir. Bu hareket bir iktisadi tedbiri ifade eder.

Müdahalenin yapıp yapılmaması meselesine gelince : Bunu yapmak için bunun müessesesinin fonu olması icabeder. Fon olmazsa ne yapılabilir? Bu itibarla fiyat mevzuunda serin kanlılıkla lâzımgelen isabetli karar alınmış, fakat ne yaparsınız ki her tedbirin müessiriyetini mümkün kılmayan mütehavvil iktisadi şartların tesirleri ile, istenilen hedefe mutlak erişmek, insanlara her zaman nasip olmamış bir mazhariyettir. İktisadi hayatın muayyen kanuniyetleri içerisinde seyrettiği ve müdahalenin bu kanuniyet hududu içinde yapılmak suretiyle netice alınmasının mümkün olduğu bir hakikattir. Nasıl tabiat kanunlarına boyun eymek suretiyle, insanlar, denizlerde gemileri yüzdürebiliyor, havalarda tayyareleri uçurabiliyorlarsa, iktisadi hayatta da, iktisadi hayatın kanuniyetlerine uyarak muvaffak olabilmektedir. Nitekim arzettiğim gibi müdahalenin müessiriyet sahası Tarişte kalmış, ortaklarının bütün mallarını alması temin edilmiştir. Tariş, cebri bir çalışma ile işleyebiliriz, tasnif edebiliriz, harice sevkedecek hale gelebiliriz demıştır. Memleketin bugünkü rekoltesi 70 bin tondur. Geçen sene 7 bin küsur raddesinde olan işletme kapasitesini geçen ay 12 bine çıkardık, diyen bir teşekküle memleketin üzümlerini, fon temin edilmiş olduktan sonra dahi, bu fiyatla almış, demek memleketin üzümlerinin ihraç edilmeden harap olmasına, çürümesine seyri kalmak demek olur. Bu itibarla Tarişin işleme kapasitesini, Tarişin ortaklarıyla olan münasebetlerini de nazara almak icabeder.

Tekel, dediler. Biz Tekele, yine fiyatların muayyen bir seviyenin üstünde seyretmesini temin için müdahale ettirdik. Eğer bunlar sadece bizim iş piyasamızda istihlâk edilebilecek maddeler olsaydı, iş kolaydı. Fakat burada, ihraç, büyük bir ziraat ve sanayi bölgesi mevzu bahis olduğu andan itibaren, işler iş piyasaya nazaran çok daha değişik bir karakter arz etmektedir. İşte bu, değişik karakter arzeden bir mevzu üzerinde, Hükümet bidayette 8, sonradan 16 kuruş ihraçta fiyat farkı ödemeyi kararlaştırmıştır.

İhraç mevzuuna gelince : Gazetelerde ve bugünkü sorulardan birisinde de mevzu bahis olduğu için arzedeceğim.

Bizim ihraç mallarımızın ihraçatı, ihraçatı birlikleri tarafından, tesbit edilen, vekâletin tâyin ettiği bir umumi kâtibin veto hakkını kul-

lanması salâhiyeti içinde, asgari ihraç fiyatlarıyla yapılmaktadır. Bir tüccar 200 dolârdan satmaya bu birliğin karar verdiği bir üzüm için 195 dolârlık teklif yaparsa, bunu tescil etmez. Arkadaşımız diyor ki; birtakım kombinezonlarla işini uyduruyor. Farkı tüccar ödüyor. Memleketin ithalâtında, ihraçatında hariçte kalan paraların şu veya bu şekilde kullanıldığını tevsik etmenin mümkün olduğu ahvalde, emin olunuz Hükümet için üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Ama alıcı ile satıcı arasında cereyan eden muamelede alıcı firma bunu göstermedikten sonra, yabancı memlekettekini nasıl tahkik etsin. Bu bakımlan olabilecek şeylerin olmasını tahkik etmek, olamıyacak şeyler üzerinde hakikat olabilir hale getirdikten sonra onun tedbirini de söylemek lâzımgelir. Bu yapılmazsa insafsızlık edilmiş olur. Biz o zamanın fiyat şartları içerisinde alâkalı arkadaşlarla beraber asgari ihraç fiyatını 200 dolâr üzerinden tesbit ettik. İhraçatçı Birliğin, ekseriyetle aldığı bir kararla, bunu 200 dolârdan aşağı indiriniz, ihraç edemiyoruz dediler. Biz de tetkiklerimizle alıcı olan memleketlerin hattı hareketi ve piyasanın umumi seyri itibarıyla, fiyatların ilerde daha da yükseleceğini göstermekte olduğu neticesine vardığımızdan, teklifiniz tasvibedilmemiştir diyerek reddettik.

İhraçat mevzuunda bir firmanın şu veya bu fiyat vermesi veya vermiş olması keyfiyeti ve meslekî teşekküllerin kendi aralarında buna karar vermiş olmaları muvacesinde nihayet vekâlet olarak bir veto hakkımız mevcuttur.

İhraçatçılar Birliğinin Umumi Kâtibi de dâhil olduğu halde bunu bu heyetler içerisinde kararlaştırmadan ve hattı zatında 200 dolârdan ihraç edilemiyor görünen bu mahsulleri risturne ediyor, firmaya 190 dan satmış oluyor, zaten dışarda kara borsadan on dolârla risturne etmek suretiyle yine 200 e geliyor. Arkadaşlar bütün bunları tevsik, tahkik etmek öyle kolay bir şey değildir. Yani bu karışık mekanizma, içerisinde, ithalâtımız serbest olmakla beraber, ihraçatımız 397 sayılı bir sirkülerle ve onu takiben ihraçatı mümkün olduğu kadar kolay yapmak ihraçatçının müşküllerini bertaraf etmek maksadiyle yaptığımız tadiller dolayısıyla çıkardığımız 431 veya 461 sayılı sirkülerlerle, bu odalara tesbit edilmektedir. Ve bizim tetkiklerimiz her hangi bir değişikliğin yapılmasını zaruri göstermedikçe,

bugünkü vaziyet budur ve 200 dolâr üzerinde bir tadilat yapmak kararında değiliz.

Yine hububat ve pamuk fiyatlarından bahsederlerken, hububat fiyatı üzerinde durdular. Hakikaten muayyen malların fiyatlarının müstahsil için çok kârlı olması karşısında başka malların istih-sali azalabilir. O malın müstahsilleri kendi istih-sallerinin maliyetini ve sairesini yükseltebilir. Bunlar tabii şeylerdir. Ama arkadaşımızın dikkatini çekmek istedim, buğday mevzuunda çalışan mıntakalarla pamuk mevzuunda çalışan mıntakalar birbirinden farklıdır. Buğday ve pamuk arasındaki munasebetten ziyade, bugün memleketimizde cereyan eden hububat arasındaki fiyat farkları yüzünden arpa, buğday yulâf ve çavdar arasında ve yine aynı bölgelerde yetiştirme şansını haiz bulunan tütün ve pamuk arasında birbirinin yerine geçmek münasebetidir. Yoksa pamuk istih-sali topyekûn - Çukurova nispeten dışta tutulursa - hububat arasındaki fark, pamukla tütün arasındaki fark, hububatın neveleri arasındaki münasebet gibi değildir.

Huzurunuzdan ayrılırken şunu da arz edeyim ki, bendeniz gerek mebus iken gerek vekil iken istişareye âzami ehemmiyeti vererek çalışan bir arkadaşınızım. Deminki konuşmalarım, kendileri tarafından yapılan bir taarruza karşı müdafaa nefisten ibarettir. Yoksa Yüksek Heyetinize karşı en ufak bir şey taşımamaktadır. Bunu bil-hassa belirtmek isterim.

REİS — Muammer Alâkant.

MUAMMER ALÂKANT (Zonguldağ) — Efendim; sayın Ticaret Bakanına bir kere daha teşekkür ederim. Çünkü mevzuu 15 dakika içinde, yarım saat içinde ekspozite etmek imkânı yok iken, bunlar üzerinde zaman imkânını bana bahşetmiş oluyorlar.

Gene sözlerine başlarken dediler ki, Alâkant müsâmahaya istinaden söylüyor. Ben; gerek Mecliste gerek Meclis dışında müsâmahalı konuşmam. Bu mevzuu daha evvel, gerek Devlet Vekilliği zamanında, gerekse ondan evvel vâkıf arkadaşınızım ve gene daha evvel İzmir'de oturduğum zaman okuyarak bu mevzuu vukuf kesbetmiş bir arkadaşınızım. Baştan başa o kadar yanlış telâkkileri var ki, bunları burada birer birer izah ederken, dün beraber çalıştığımız, sevdiğimiz bir arkadaşım bunlara muhatap olmasından dolayı üzülüyorum. Vaktiyle burada bir Ticaret

Bakanı ile münakaşa ederken demiştim ki: «muh-terem Ticaret Bakanına her şeyi yeni baştan öğretmek icab ediyor.» Bugün bu tarihin tekrürü karşısında üzülmekteyim. Diyorlar ki, bu fiyatlar nasıl tutulabilirdi?

Üzümler 215 dolâra satılmaktaydı. En nihayet prim 16 kuruşa çıktığı zaman dedik ki, 200 dolâra satılsın. Fob olarak satılırsa güle güle alıyorlar. 210 dolâra satılmakta idi; 200 dolârdan bu 56 kuruş ediyor, 16 kuruş prim veriyorlar, 72 kuruş ediyor. İzmir piyasasında 60 kuruşa satılırsa tüccara 12 kuruş para kalıyor, bol bol yetişiyor. Hükümet 16 kuruş derken bilecekti ki, prim verdiği zaman ihracatçılar Hükümetten prim alacağız diye fiyatları kırarlar, harice ucuz fiattan teklif etmeye başlarlar; bunu bileceklerdi, ve onun için de her hangi bir müesseseye mubayaa yaptıracaktı. Tarım Satış kooperatifleri üzümün hepsini alabilirler mi? Bilmediklerini söylüyeyim. Siz diyeceksiniz ki, Tarım Satış kooperatiflerine Devlet 10 milyon lira prim veriyor. Tarım Satış kooperatifleri 60 kuruşa mubayaa başladıkları zaman tüccar da gelip 60 kuruşa mubayaa edecektir, tüccarın masrafı daha azdır. Tarım Satış Kooperatifi 60 kuruşa alırken tüccarlar beklerler mi? Tarım Satış kooperatifleri müsait bir fiyatla alırken diğer tüccar durur mu? Zannediyorlar ki, Tarım Satış kooperatifleri 60 kuruşa alırsa tüccar almayacak. Pek mâsumane bir halü tavırda bulunuyorlar. Ne diyeyim, yüreğim parçalanıyor. Bugün Tarım Satış kooperatifleriyle kendileri hali temas-tadırlar. Tarım Satış kooperatifleri Almanya'ya, Avrupa'ya üzüm teklif ediyorlar, ben ciddi müesseseyim diyor. Bütün Avrupa'daki müesseseler diyorlar ki, «Eğer alıp satmak istiyorsanız İzmirde 200 e yakın Alım - Satış kooperatifleri vardır. Bununla meşgul ihracatçı firmalar var. Bunlar 200 dolârdan aşağı satmaktadırlar.» Tarım Satış kooperatifine, siz ciddi olunuz diyor. Bunun neticesi Tarım Satış Kooperatifi bir dirhem satış yapamıyor.

Eisturndan şundan bundan bahsettiler. Bunları ve bunların mesuliyetini ben Maliye Vekilinden sorarım. Maliyet yüksekmış, şu imiş, bu imiş, bunlara ait mevzuatı da Ticaret Vekilinden ararım. Ama arkadaşlar, bu kadar mâsumane karsıma çıkan arkadaşımızı da daha fazla üzmemek istemem.

Geçenlerde bir Amerikan senatörü Amerikan

Senatosunda, Hükümetten aldıkları primlerle Türk'lerin harice «à la baisse» üzüm tekliflerinde bulduklarını, söyliyerek, «Bizden aldıkları dolârlarla bize rekabet etmektedirler, yardımı keselim» dedi. Bunu hepimiz gazetelerde okuduk. Sonra arkadaşlar, Yunanlı komşumuz da bizden şikâyet ediyor ve (Siz kendi malınızı satamıyorsunuz, malınızın fiyatlarını kırıyorsunuz, bu suretle kendi ekonominize zarar veriyorsunuz. Fakat aynı zamanda biz komşu Yunanlılara da zarar ettiriyorsunuz. Neden fiyatlarınızı «à la baisse» fiyatlarla tesbit ettiriyorsunuz?)

Vaziyet açıktır, hazindir. Fethi Çelikbaş arkadaşımızı daha fazla üzme bizim için de üzüntü mevzuu olmaktadır.

Mâsum bir çocuğu daha fazla üzme istemiyorum, kendisiyle daha fazla münakaşa etmek istemiyorum.

7. — *Balkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, otomobil ve lüks eşya ithalinin tahdidi hakkında ne düşünüldüğüne dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1125)*

REİS — Soru sahibi ikinci defa bulunmadıkları için soruları düşmüştür.

8. — *Balkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğünün kadro, hizmet ev masrafları hakkında Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1126)*

REİS — Soru sahibi ikinci defa bulunmadıkları için soruları düşmüştür.

9. — *Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, ilköğretim çağı dışındaki vatandaşlara okuma yazma öğretmek için ne gibi tedbirler alındığına ve alınacağına dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1156)*

REİS — Soru sahibi bulunmadığı için gelecek Birleşime bırakılmıştır.

10. — *Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan'ın, döviz almadan yüz lira ile harice seyahat edenler hakkında ne düşünüldüğüne ve bu şekilde seyahat edenlerin miktarına dair Maliye Vekilinden sözlü sorusu (6/1191)*

REİS — Maliye Vekilinin bulunmamasından dolayı gelecek Birleşime bırakılmıştır.

11. — *Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan'ın,*

transfer işlerinin geciktirilmesi ve paramızın hâriçteki kıymetini kaybetmesi sebeplerine, traktör yedek parçalarının pahalılaşması ve lâstiklerin karaborsaya intikali karşısında ne gibi tedbirler düşünüldüğüne ve döviz açığı ile altın stoku miktarına dair Ekonomi ve Ticaret ve Maliye vekillerinden olan sorusuna Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş'ın sözlü cevabı (6/1192)

REİS — Maliye Vekili yoktur.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Ticaret Vekili burada, o cevap versin.

REİS — O halde soruyu okuyoruz:

6. X. 1953

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Yüksek Katına

Aşağıdaki suallerimin sözlü olarak Maliye ve Ticaret vekilleri tarafından cevaplandırılmasını rica ederim :

1. Elleriindeki lisansa istinaden Merkez Bankasına gününde bedellerini yatıran tüccarımızın transferleri sekiz ay, bâzan bir seneden fazla müddet geçtiği halde niçin yapılmıyor?

2. Transfer yapılamıyorsa niçin lisans veriliyor? Lisans verince niçin transferi yapılmıyor?

3. Lisansa istinaden gününde Merkez Bankasına ödedikleri bedellere karşılık tüccarımız ve memleketimizin itibarı ile hâriçten gönderilen malların transferlerinin yapılamamasından malların aylarca gümrükte kaldıktan sonra bedellerinin ödenememesinden tekrar geriye gittiği vâkı midir?

4. Son aylarda paramızın hâriçte kıymetini kaybetmesi sebepleri nedir? Takas sterlingin 24, dolârın 10 liraya çıkmasındaki sebepler nelerdir?

5. Traktör yedek parçalarının pahaya çıkması ve lâstiklerin karaborsaya intikaline karşı ne tedbir düşünüyorsunuz?

6. Döviz açığı ne kadardır? Altın stoku ne miktardır?

7. Son günlerde altın stoku miktarı dâhilde ve hâriçte bir muamma olmuştur, mebus olarak hakikati bilmek istiyorum. Altın stokunu görmem ve tetkik etmem ne günü mümkündür?

Tekirdağ Mebusu
Şevket Mocan

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Memleketin umumi iktisadi gelişmesinin içerisinde büyük ölçüde artan ithalât ihtiyacı karşısında, ithal talplerini normal membalardan karşılamak mümkün olamayacağından, transferlerin bir sıraya tâbi tutulması bir zaruretlerdir.

Yalnız bugün dış tediye de raslanan müşkülât memleketin istihlâk ihtiyaçlarını fazlasıyla ithal etmekten ziyade, bilhassa yatırım mevzuunda hamle yapmak düşünce ve maksadından ileri geldiği için raslanan müşkülâtın geçici ve muvakkat bir karakter arzettiğini de belirtmek yerinde olur. Bu müşkülât o neviden bir müşkülâttır ki, memleketin envestisman programı bir kere tahakkuk ettikten sonra, dış tediye müşkülâtı ile karşılaşmak şöyle dursun, bilâkis ihracat imkânlarının bugünden çok daha fazla artmasını mümkün kılacak bir müşkülâttir. Rakamla ifade etmek lâzımgelirse, ithalâtımızın yüzde seksen raddesinde bir nispeti, memleketimizin gerek resmî ve gerekse hususi envestisman miktarı ile alâkalı bir keyfiyettir. Eğer müşkülât böyle olmayıp da sadece istihlâk maddelerinin fazlasıyla ithalinden mütevellit olsa idi, bu müşkülâtın önümüzdeki yıla sirayetini korumak ve ileride bu sahada gelecek müşkülâtı bertaraf etmek kolaylıkla kabil olurdu, ve muvakkat bir müşkülâtтан ibaret kalırdı.

Memleketimizde yapılan ithalâtın istihlâk maddeleri sahasında tamamen durdurulması da mümkün değildir. İhracatımız, zirai ve hayvan mahsullerimiz itibariyle, yıl içinde, hububat satışlarımızın liman yükleme kapasitemize göre yılın on iki ayına taksiminden sarfınazar edilecek olursa bilhassa Ekim ile Mart arasında yükselir. Nisan ile Eylül ayları arasında azalır. Yani memleketin 12 ay döviz gelirlerinin aylar itibariyle tarzı tevezzüü ile transfer muamelelerinin yıl 12 ay tarzı tevezzüü arasında, bir mutabakat bulunmaması yüzündendir ki, bu gibi müşküllerle karşılaşılması tabiidir.

Gümrüklerde bekleyen mallar büyük ölçüde müsaadesiz olarak getirilmiş veya muayyen müddetler içerisinde ithal edilmeleri lâzımgelirken bu müddeti tecavüz ettirmiş olan malların heyeti mecmuaasından terekübetmektedir. Bunun dışında transfer yapılmamak yüzünden ithal edilmeyen malların gümrüklerce satışına gidil-

memesi hususunda Gümrük Vekâletince alâkalılara gerekli talimat verilmiş bulunmaktadır.

Arkadaşımız takasta, sterlinin 24, dolârın 10 liraya çıkması sebeplerine işaret ediyor.

Burada açıkça ifade etmek lâzımgelir ki, dövizlerin serbest piyasası mevcut olmadığına göre, bu kurlar muayyen iktisadi sektörlerdeki muamelelere taallük etmektedir.

Daha açık ifade etmek lâzımgelirse; takas listesine, üç sayılı listeye vaktiyle dâhil olan maddelerin ihracatından elde edilen dövizler 22 Eylül 1952 tarihinden sonra her çeşit malın ithaline imkân bahşeden bir döviz karakteri arzettiği için, takas dolârının ve sterlinin fiyatlarını yükseltmiştir. Fakat takas dolârının ve sterlinin menbaini teşkil eden listenin ilga edilmesi itibariyle, bu muameleler sona ermiş bulunmaktadır. Ve son aylardaki seyri de daha düşük hadlere düşmüştür. 3 Eylülde neşredilen kararname ile beraber bunların iktisabedildikleri tarihten itibaren altı ay içerisinde kullanılması lâzımgelen dövizler karakterini arzettiği için önümüzdeki aylarda paramızın resmî döviz kuru yanında bir de takas kurunun tekevvün edemeyeceği tabiidir. Ve memleketimizde üç numaralı listenin dış ticaret rejimimizde yer alması tarihinden itibaren takas dövizleri ayrıca kendi iktisadi şartlarımız dışında bu işi gayet iyi bilen ve beynelmilel münasebetlerini yakından takibetmek kudretinde olan alâkalılarca bir de spekülasyon mevzuu olagelmıştır. Bu fiyat tereffuunun yanında spekülâtör rolünde çok müessir tesirini, neticesini görmek gayet mühimdir. Ve bu cereyan etmiştir. Takas sistemini ilga ettiğimiz tarihte, vaktiyle ihracedilen üç sayılı listeden elde edilen takas dövizlerinin yükünü 340 bin küsur raddesindeydi. Ve gün begün azalmaktadır. Tabiiyle bunların bâzi ahvalde azalmasıyla beraber, rayiç fiyatların yükselmesini de tabii görmek gerekir.

Traktör yedek parçalarıyla lâstikler mevzuunda alman tedbirlere gelince; lâstik mevzuunda ittihaz edilen tedbirin yedek parçalar ve diğer bâzi zaruri maddelerde de tatbiki cihetine gidilecektir. Lâstik mevzuunda ittihaz edilen karar şudur : Evvelâ maişetini otobüs, kamyon veya otomobil kullanmakla temin eden şoför vatandaşların maişet mevzuunu ele alarak, bunların ihtiyaçlarını karşılamak hususunda prensip kararına varan Vekâlet, alâkalı ithalâtçı firma-

lar, şoförler cemiyeti ve Türkiye esnaf birlikleri federasyonunun salâhiyetli mümessillerinin iştirakiyle yaptığı bir toplantıda, ithalâtçı firmaların % 80 ithal ettikleri lâstikleri şoför cemiyetine veya kooperatiflere vermeyi kabul etmeleri üzerine, tamamen Vekâletin murakabesi altında ve fakat hiçbir yeni kadro kullanmaksızın mslek arkadaşlarına tevziine tâbi tutmuş bulunuyoruz. Ve döviz disponibilitelerimizin kıtlığı yüzünden yükselen fiyatlar aldığımız tedbirlerle tevziata başlanmasıyla birlikte düşmeye başlamıştır ve kâr hadleri üzerinde yapılan tetkiklerimiz sona erip bir karara vardıldıktan sonra da yapacağımız geniş tahsislerle bu kıtlık bertaraf edilmiş ve karaborsaya çıkmasından evvelki fiyatlardan belki de daha aşağı fiyatlarla bunların alâkalılara intikal ettirilmesi mümkün olacaktır. Yedek parça mevzuuna gelinece; yedek parça mevzuu ile iştigal eden ithalâtçı firmalarla doğrudan doğruya alâkalı yabancı firmaların mümessilliğini yapan ithalâtçı firmalarla ikinci elden ithalât yapan ve yurdun her bölgesine dağılmış yedek parça satıcılarını teşkilâtlandırmak suretiyle burada da lâstiklerde tatbik ettiğimiz bir usulü tatbik etmek yolundayız. Fakat şunu ifade edeyim ki, memleketimizin ihracatı devamlı bir artış kaydettiğine göre, alınan bu tedbirler demin arzettiğim dış tediye müşkülliği einsinden muvakkat tedbirlerdir. Kararımız ihtiyacımızın artırılması ile müvazi olarak döviz varidatının çoğalması ve bu döviz varidatımızı, yeni dış ticaret rejimine merbut listeler dâhilinde bâzı ahvalde tamamen serbest olarak ithal etmek, bâzı ahvalde ihtiyaç daralmasına doğru gidildiği anda geniş döviz tahsisleri yapmak suretiyle, ithalâtı çoğaltarak fiyatlara müessir olmak için kullanmak kararındayız. Şu tarzdaki hareketimiz, bugünkü vaziyette dış tediye gücümüzün tevhit etmiş olduğu ithalâtta geçici bir teşkilâtlanma tedbiridir. Yoksa bünyemizde devamlı yer alacak bir çalışma tarzı değildir.

REİS — Şevket Mocan.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Muhterem arkadaşlarım; peşinen şunu arz etmek isterim ki, gerek bu sualim, gerekse mütâakıp suallerim, ne Hükümeti işgal etmek ne de kısır münakaşa'ara yol açmak için verilmiş değildir. (Soldan bravo sesleri)

Suallerim, kitapta vazifesi yazılı bir Mebusun behemahal tashihini veyahut tashihi mümkün de-

ğilse sebebinin cevaplandırılmasını istemesi lâzımgelen memleket dâvalarıdır. Bunu yapmak, burada hikmeti vücudumuzun ta kendisidir.

Peşinen şunu da ilâve edeceğim : Hiçbir zaman bu kürsüye müdafaası imkânsız inkârı ve tevli mümkün bir şekilde ve dökümanite olmadan çıkıp burada söz söylemek istemedim, ve istemem. Hiç istemezdim ki senelerce birlikte vakit geçirdiğimiz Fethi Çelikbaş'la karşı karşıya gelelim. Fakat çantamda gecemi gündüzüme katıp delillerini topladığım en mühim memleket dâvasının cevabını artık istemeye mecburum. Seninle arka sıralarda tatlı tatlı dertleşirdik. Ticaret Vekâleti senin nene lâzımdı, a Çelikbaş.

Arkadaşlar; vekilin cevaplarından hiç bir mâna çıkaramadım. Diyorlar ki; (Hızla kalkınma halinde olan bir memlekette tediye elbette güç mecburiyetlerle karşı karşıya kalır.) Bu ne demek? Hızla kalkınma halinde olan bir memlekette ödemede mecburiyetlerle karşı karşıya kalırız. Bunun mânasını anlıyamadım. İthalâtta da malûmuâliniz müracaat evvelâ bir talepname ile oluyor. Talepnameyi peşin kısmını % 2 den % 4 e çıkarmışlar vatandaş peşinen siparişinin % 4 Merkez Bankasına yatırıyor, cevap bekliyor. Aylar geçiyor, peşin yatan kapital Merkez Bankasında semeresiz olarak kaldıktan sonra müspet veya menfi cevabı alıyor. Müspet olduğu takdirde döviz müsaadesi veriliyor. Bu müsaadeyi alan siparişinin son kuruşuna kadar bedelini Merkez Bankasına yatırıyor, Devlet Bankasının makbuzlarını, döviz tahsisleri vesikalarını öteden beri münasebette bulunduğu dış tüccara gösteriyor. Bunlara istinaden gönderilen malı çekiyor, satıyor ve böylece üzerinden seneler de geçiyor. Fakat Merkez Bankası senelerce transfer yapmıyor. Parasını aldığı borcu ödemiyor. Bu bir hakikattir. Hiç suçu, günahı olmıyan, borcunu son kuruşuna kadar Devlet müessesesine ödemiş olan vatandaşın haysiyeti ve Devletin itibarı ne oluyor?

İngiltere, İtalya ve Fransa'dan tüccarlara gelmiş yüzlerce mektuplarda «Transfer yapılmadığından bundan sonra Türkiye'ye peşin parasız mal göndermekte mâzuru» diyorlar. Hız ile kalkınma sebebiyle ödiyemeyeceği izinleri vererek hiç suçu olmıyan vatandaş ve Devlet itibarının bu derece sarımsak hikmeti hükümet midir? Bu tarzda konuştuğumdan dolayı vekilleri rahatsız ediyorum diye hükümlüyüm. Ya vekil-

lerin bu halleri beni ne kadar rahatsız ediyor? Bir memlekette hayat seviyesinin yegâne mesnedi mübadele vasıtası olan paranın bir kıymet ifade etmesi ve istabilize bir kıymette durması ile mümkündür. Bugün hariçte paramız kıymetini % 40 derecede kaybetmiştir. Suriye'de bizim 100 kuruşumuz ine ine 45 kuruşa kadar indi ve bâzı memleketlerde de ele bile alınmıyor. Mübadele vasıtası olan para kıymetinin resmî fiyatıyla hakiki kıymeti arasındaki fark % 200 dür. Dünyada hiç bir memlekette bu farkı bana gösteremezsiniz. Kendi kendimize tatbik edilen % 200 aşağı kıymetli bir para kıymeti ile dünya ile nasıl münasebette bulunabiliriz, nasıl ihracat yapılabilir? bizden başka hiçbir yerde bizdeki dolâr kıymetiyle kara borsası arasındaki farkın bu kadar büyük olduğunu gösteremezsiniz. Hangi memlekete giderseniz gidiniz, resmî kurla karaborsa fiatı arasındaki fark ancak 10 - 15 kuruş arasındadır.

Başbakan nutuklar çekerken inkışaflar iddia ederken tenkid edenlerin, hüsnüniyet sahibi olmalarını hakikatın hakikat olduğunu kabul etmeyi bilmelerini istiyor. Elbette hakikatın hakikat olduğu bilinmelidir. Ama Hükümet de yanlışın yanlış olduğunu kabul edip tashihini bilmelidir. Hiçbir zaman milletvekillerinden her ettiğine gökten yağın kudret helvası demeyi beklememelidir.

Traktör parçalarına gelince : Traktör parçaları da karaborsaya intikal etmiştir. Hızla ilerleyen ve tatbik edilen bir traktör politikasında Hükümet bunun lâstik ve yedek parçalarını da ya Ziraat Bankasının kefaleti veya Tarım Vekâletinin kefaleti altında emniyette bulundurmalı idi. Bugün traktörler vantilâtörlerinin yokluğundan geçelim, lâstiklerinin bulunmamasından atıl yattmaktadır. Köylü merkebinin çifte koşacak ama, onun da nal çivisi bundan birkaç ay evvel kilosu iki lira iken bugün sekiz liraya kadar yükselmiştir. Muhakkak olan bir şey avrursa, iş işten geçmiştir, ihracatımızla ithalâtımız ölçüsü meydandadır, bir miras yedi keşmekeşi içinde geçti. Bunları içimiz yanarak söylediğim için sinirlere dokundum. Ya o benim ne kadar sinirime dokunuyor bir bilerseniz? Hükümetin her gün biraz daha artan müskül duruma karşı tedbirleri ne ise Ticaret Vekili Beyefendi burada açıkça izah bu-

yursunlar; âti için ne düşünüyorlar, söylesinler ki biz de âtiye ümitle bakalım.

Altın stoku mevzuunu buraya getirmek istemezdim, fakat Başbakan Balıkesir nutkunda, «Merkez Bankasının kapıları ardına kadar açıktır, istiyen fotoğraf makinalarını alsın ve gelsinler» demişti. Bankaya müracaat eden matbuata banka kapılarını kapadı. Ben de bir mebus olarak bu mevzuu buraya getirdim. Bu yılın hikâyesinin esrarı çözülmelidir. Memleket menfaati bu muammanın aydınlanmasını icabettirir.

Döviz açığı mevcudun kat kat fevkindadır, bilinen açık miktarından başka henüz paraları ödenmiş, transferleri yapılmamış meblâların da transferleri yapıldığı anda bu döviz açığı milyarların fevkına çıkacaktır. Birbirimizi aldatmadan, penbe nutuklar söylemeden yalnız neticeleri konuşturursak daha iyi olur. Çünkü önümüzde muhasebe günü var. Bizimle evvelce arkadaşlık etmiş olanların üç sene gibi kısa zamanda bu derece kendilerini hızla israf etmelerine acınamak elde değildir.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Bâzı ithalâtın transferinin gecikmesi dolayısıyla Sayın Mocan arkadaşımız Devlet itibarının sarsıldığını ifade ettiler. Bu noktada tavzihe muhtaç hususlar vardır, onu bilhassa arzedeceğim. Bu borçlar için tekevvün etmiştir?

Demin arzettim, memleketin süratle kalkınması karşısında o anda tediyesi hakikaten mümkün olmayacak şekilde ithalât yapılmış olması bir, diğer taraftan Avrupa İş Birliğine dâhil âza memleketlerin Türkiye'den almaları lâzım-gelen emtiayı almamaları iki.

Eğer Avrupa İş Birliğine dâhil memleketler bizim 3 yılda kat kat istihsal ettiğimiz ve binnetice ihraç edebileceğimiz miktarlardaki hububatımızı, pamuklarımızı alsalar ve Avrupa İktisadi İş Birliği dışında kendilerine yeni mahreç bulmak maksadiyle birtakım iki taraflı anlaşmalar yolu ile mubayaalar yapmamış olsalardı, bugün transferin yapılmamasından şikâyet ettiğimiz bu işler ortaya çıkmıyacak idi. Şimdi bunlardan Devletin itibarı sarsıldı mı? Hayır arkadaşlar. İhracatçı firmalar, ihracatçı firmalara yakın olan müesseseler hakikaten transferlerin yapılmamasından dolayı münfeildirler. Ama bunun yanında aynı mem-

leketlerin başka ihracatçıları da müsait şartlarla Türkiye'ye mal teklif etmektedirler. Türkiye'nin kurmak istediği fabrikalar için, beş, on iki yıl kredi ile malzeme vermeyi teklif etmektedirler. Şu halde itibarı kırılan bir memleket bu şekilde bir teklif gelmezdi arkadaşlar.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Ağır sanayi uzun vâdeli olur, rica ederim, umumi malûmata dahi aykırı konuşuyorsun.

REİS — Müdahale etmeyin rica ederim.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Umumi malûmata aykırı konuşuyor Reis Bey.

TİCARET VE EKONOMİ VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu hususu bilhassa tesbit etmek istiyorum, çünkü memlekete hiçbir zaman ve hiçbir tarihte bugünkü kadar müsait şartlarla kredili malzeme verme teklifleri yapılmamıştır. Şu halde ıstırap nerede?

Bâzi ihracatçılara, ihracatçılara yakın malî müesseselerin işine gelmemektedir, fakat aynı memleketten aynı işi yapan ve yedi ilâ on iki yıl vâdeli malzeme verme teklifleri yapılmaktadır, bu itibarla memleketin haddizatında çok ve parlak olan bugünkü iktisadi inkişafını gölgelendirmiyelim arkadaşlar.

Bu duruma tahammül edemiyen muayyen firmalar ve ona yakın malî müesseseler vardır, ama bunların dışında kalan diğer firmalar ve malî müesseseler eskisiyle kıyas edilemeyecek kadar Türkiye'ye kolaylık göstermektedirler. Bu bir vakiyadır. Eski devirde bir fabrikanın malzemesini almak bir mesele idi. Bugün 10 - 12 fabrika kurmak istediğimiz zaman rekabet mevzuu olmaktadır. İstırap vardır, ihracat yapıp transferini alamıyan firmalarda... Yoksa memleketin itibarı tamamen kırılmıştır demek vakialara katıyen uygun düşmez. Bu tamamıyla objektif bir görüştür. İstırap olan taraf vardır, olmıyan taraf vardır.

Şimdi bakınız, arkadaşımızın temennileri veçhile piyasayı düzenliyecek tedbirler alırken, o da tenkide mâruz kalmaktadır. Bir tarafta bu müterakim transferlerin yapılmaması tenbih edilmekte, beri tarafta lâstik, yedek parça, falan, filân.. gibi mallar memlekette bulunmuyor veya pahalı bulunuyor, denilmektedir. Bir taraftan borcu ödemekle beraber, öte taraftan da borcu olmıyan devredeki fiyatlar, ve bolluğu temin etmek, insanlara müyesser olan bir keyfiyet değildir. Borcu ödemek için biraz it-

halâtta tahdide gitmek, fiyatlarını da fazla yükselmemesi için tedbirler almak lâzımdır.

İşte lâstikte arzettiğim gibi, fiyatları yükselen bütün maddelerde de vaziyet böyledir. Ama, şunu bilhassa hemen arz etmek isterim, şimdi kahvede tatbik ettiğimiz bir şey var, kararnemizden bir maddesini tatbik etmekteyiz.

Madde şudur: Suni fiyat tereffuları karşısında veya ihtikâr, karaborsa hâdiseleri karşısında piyasayı tanzim maksadiyle pay tevzii ile alâkalı maddeler sıra vesaire gözetilmeksizin Ekonomi ve Ticaret Vekâleti istediği firmalara veya o firmalardan kuracağı gruplara döviz tahsis etmek salâhiyetini haizdir. İşte bu salâhiyetten faydalanmak suretiyledir ki, fiyatı bir aralık bilmem ne raddesine çıkan kahveyi birdenbire düşürmek mümkün olmuştur. Nerede bir kıtlık görürsek, kararnamenin bu maddesinden faydalanarak bolluğu sağlamak suretiyle, fiyatların yükselmesine karşı mücadele edeceğiz ve bunda da muvaffak olacağız. Misali var, ortada. Bu itibarla hakikaten gönül ister ki memleketin dövizleri bol olsun. Hiç bu tedbirlere tevessül edilmelen fiyatlar otomatikman düşsün veya normal seviyede seyretsin. En kolay ve en kestirme yol budur. Ama bir taraftan mevcut borçları tasfiye edelim diye telkinde bulunan arkadaşların beri taraftan bu tedbirler üzerinde tenkitkâr mütalâa serdetmeleri kabili telif olan iki görüş değildir. Bu itibarla şimdi yalnız kendilerini tatmin etmek için arzedeceğim; bu, borçların ödenmesi hususunda Hükümetin çalışmaları vardır. Bu çalışmalar ilerlemiştir. Bir ay içerisinde Avrupa İktisadi İş Birliğine dâhil olan memleketler de 16 - 18,5 milyon dolârlık bir tediye bulunmak mümkündür. Bu tediye bir kısmı yapılmıştır. Piyasa ile alâkası olan veya bu işleri takibetmiş bulunan arkadaşlar bilecektir ki, son 15 gün içerisinde bu transferler süratle yapılmaktadır.

Şu halde bunun tasfiyesi üzerinde de çalışmalar vardır. Fakat bu tasfiyenin sürati bilmem şu veya bu devrede yapılabildiğinden, bugünden istifade edilmesi mümkün değildir. Çünkü memleketin döviz gelirleri de yine Hükümetin temin edeceği hususi birtakım menabi ile alâkalıdır.

Hulâsa etmek lâzımgelirse, bir taraftan yeni dış ticaret rejimimizin hükümleri içerisinde ithalâtımızı şikâyetleri mucip olan fiyat tereffüleri ile mücadele ederek yürütmek, piyasanın

mahrum olduğu mallardan piyasayı mahrum etmemek vazifesi üzerinde çalışırken, beri taraftan da memleketin süratle kalkınmasından mütevellit Avrupa İktisadi İş Birliğine dâhil âza memleketlerin bize karşı takınmış oldukları tavırlar dışında kalmak suretiyle Hükümetiniz faaliyette bulunmaktadır.

İki noktayı da yekdiğeri ile telif ederek yürütmekteyiz.

Maruzatım budur.

REİS — Şevket Mocan.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Dostum Fethi Çelikbaş buyurdular ki : «Bir taraftan borçlarımızın tasfiyesini isterken bir taraftan da traktör yedek parçaları bulunmamasını tenkidetmemelidir.»

Ben ne kumaşların ne de bu kabil başka bir şeyin bulunmamasını değil hızla kalkınma iddiasının yegâne mesnedi olan ziraat aletlerinin muattal kalmasını ve tekerleklerin dönmediğini mevzu bahis ettim. Bu tenkidedilmez de ne tenkidedilir?

Bir taraftan tediyei buğday ihracına bağladılar. Üç milyon ton ihraç edeceklerinden bahsediyor. Çok samimi düşünelim. Yeni istih-sale dört ay kalmıştır. Bugüne kadar acaba kaç yüz bin ton ihraç etmişlerdir. İşittiğime göre şimdiye kadar 150 bin ton ihraç edilmiştir. Önümüzdeki mahsul zamanına dört ay kalmıştır. Limanlarımızın tahmil kabiliyeti ve saire düşünülecek olursa 400 - 500 bin ton daha ihraç edebilir miyiz? İkinci mahsul de elde kalan milyonlarca tona ilâve edilecektir.

Aldatmanın ve pembe nutukların mânası yoktur. Çünkü hakikat meydana çıktığı zaman bunun daha ziyade reaksiyon yaptığını artık üç senelik tecrübe ile öğrenmelidirler.

Ben kendilerinden bir tek şeyin tenvirini istirham ediyorum. Dolârın hakiki kıymeti 6-7 lira arasında oldukça biz bunu cebren 280 olarak tuttukça dünya piyasasına mal satmak imkânı olabilir mi? Bununla döviz temin edilebilir mi? Bu anormal fiyatla muvaffakiyet Allaha mahsus bir şeydir. Dolârı 280, Sterlini 740 ta tuttukça bu fiyatla biz nasıl döviz temin edeceğiz? Nasıl ihraç yapacağız?

Arkadaşlar, o kadar lâflara, nutuklara dalmış bulunuyoruz ki... Çok istiyordum Maliye Bakanı ile yüz lira seyahat meselesinde de bu-

gün huzurunuzda hesaplaşalım. Fakat bugün mümkün olmadı. 1953 senesinde muhtelif seyahat acenteleri 15 bin turist getirmişlerdir. 1953 senesi zarfında iki İngiliz filosu, üç Amerikan filosu gelmiştir. Bunların da mecmuu 15 bin kişi tutmaktadır. Pan - Amerikan'ın programı cebimdedir. Günde 3 - 5 tayyare Yeşilköy'e inmektedir. Bunlar tıklım tıklım doludur. İçlerinde öyle insanlar vardır ki yedi bin dolârlık dövizlerle gelmektedirler. Parkotelde yer yoktur. Acaba Merkez Bankasına buna mukabil kaç liralık döviz girmiştir. Bunu tetkik etsinler. Ondan sonra bu dövizin ne olduğuna dair cevap versinler. Eğer otuz bin seyyah on beş bin turist, on beş bin cenabi askerinden her biri birer dolâr bile sarfetmiş olsalar Merkez Bankasına otuz bin dolârın girmiş olması cabederdi. Bu filonun kumandanlarından bir arkadaş bana Türkiye'de bulunma günlerini askerlerin aylıklarını aldıkları zamana isabet ettiriyoruz, demiştir. Kayıtlara bakın, Merkez Bankasına ne kadar döviz gelmiştir? Her gelene ilk dakikada altı liraya dolâr var mı, diye sorulan bir memlekette dolârı altı liraya elinden kaparlarken gidip merkez bankasına 270 kuruşa bozduran olur mu? Hattâ yine bir arkadaşım bozdurduğunu aleni olarak söylüyor. Bu bir cürümdür, denildiği zaman, hayretle «ne yapayım otel müstahdemleri etrafımı sardı-lar, elinde ne kadar dolâr var dediler, ben de bozdurdum. Bu bir cürüm müdür?» diye soruyor. İşliyen bir mekanizma yok, nutuk dersiniz tümen tümen. Çok isterdim ki suallerimi Fethi yerine Ali Fahri'nin bir hindi meselesi hakkındaki sorusu münasebetiyle yedi defa kürsüye gelen, her şeyin kâhyası olan Menderes cevaplandırsın. Onunla karşılaşalım. Başka şey istemezdim. (Gülüşmeler).

REİS — Ekonomi ve Ticaret Vekili.

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Döviz mevzuunda ki cevabı elbette Maliye Vekili arkadaşımız verecektir. Yanlış rakam söylememek için rakamları ifade etmiyeceğim. Memleketin üç yıllık rantreleri eski gelirlere nazaran beşte üç nispetinde artmıştır. 700 küsur milyon liralık döviz gelirimiz varken, bugün bir milyarı aşmıştır. Bunun rakamları vardı. Fakat yanımda değil. Bunu Maliye Vekili arkadaşımızdan da öğrenebiliriz.

Kendileri hububat mevzuunda konuşurken bunların sevki hususuna da temas ettiler, limanlarımızın kapasitesini sordular. Yabancıların mütalâası da bu merkezdedir, bunu yüklemiyecsiniz, ve saire gibi sözler geçen sene de tekrar edilmişti. Limanlarımızın, memleket ihracatını yükliyebilecek şekilde tehziz edilmesine çalışılmaktadır. Bunun, çok çetin bir iş olmasına rağmen gayrikabili tahammül olacağımı da tahmin etmiyoruz. Son provizyonlarımıza göre hububat ihracatında yüklemelerimiz üç milyon aşağısında olacaktır. Şu kadar zamanda 150 bin ton yüklenmiş, geriye dört ay kalmıştır. Nasıl yükliyeceklerdir, dediler. Kendileri de takdir ederler ki, nihayet bir malın teslim vâdelerini satışında taraflarca kararlaştırılacak bir keyfiyettir. Alıcı memleketler teslim vâdelerini kendi imkânlarına göre tesbit etmektedirler. Biz, teslim vâdelerini limanlarımızın günlük ve aylık yükleme kapasitesine göre, hiç bir gün boş kalmamak üzere tesbit etmekteyiz.

Bir Temmuzdan itibaren buğday satışlarımız 622 bin tondur. Bunlardan vapurlara yükletilmiş, gitmiş, teslim alınmış olan miktar 174 bin tondur. Geri kalanları arzedeceğim; yükletilmemiş, niçin, çünkü alıcı memleketler vâdelerini ona göre ayarlamışlardır.

İspanya'ya satılmış olan buğday için, 23. III. 1953 tarihinde teslim vaziyeti hitama emektedir. Almanya'ya satılanların bu ayın sonuna kadar teslim edilmesi lâzımgelmektedir. Diğerleri baştan aşağı, büyük ve küçük partilerin hepsi, 1954 yılına aittir. 1954 yılında teslimi tesbit edilen bir satışın bugünden yükletilmesi esasen mümkün değildir. Bu itibarla üzerinde durulacak keyfiyet değildir, limanlarımızın her gün tam kapasitede mal yükler halde çalışıp çalışmadığımız tesbit etmek keyfiyettir. Biz bu mevzuda titizlik gösteriyoruz. Limanlarda gemiler muayyen vâdelere göre yükletilmekte ve bunlar tam bir programla yürütülmektedir. Tekrar ediyorum, bu müşkülât sadece limanlarda gemilere yüklemekten ibaret değildir, istihsal bölgelerinden ihraç limanlarına nakli ve aynı zamanda muhtelif eîns malların kendilerine tahsis edilen depolara konulmasıyla alakalıdır.

Topyekûn kül halinde mesele Hükümetin elindedir, Hükümet meseleyi yakından takibetmektedir.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Altınları görebilecek miyiz?

EKONOMİ VE TİCARET VEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Konuşmalarıyla fırsat verdiler, bir noktayı da arzedeceğim.

Dışarda beş yüz küsura satılan dolar ile mal satılmıyormuş, buna göre paranın kıymetini düşürmek lâzımdır, dediler. Bu fırsattan istifade ederek arzedeyim ki: paramızın kıymetini düşürmek aklımızın köşesinden dahi geçmemektedir, memleketin de buna ihtiyacı yoktur. Doların dışardaki kıymeti, istersek bir an için yabancı memleketlere gidışı tahdid ederiz, derhal düşer. Bunlar basit şeyler. Ne zaman paramızın kıymeti düşer? Mallarımızı ihraçta bir sıkıntı olursa, ihraç mallarımızı satmamak gibi bir sıkıntı olursa o zaman para düşürülmesi yapılabilir. Ama, ortada böyle bir vaziyet yoktur, Mallarımız mükemmel satılmaktadır ve binnetice memleket ekonomisi için tahripkâr olduğuna kaani olan Hükümetiniz, para kıymeti üzerinde zerre kadar oynamak kararında değildir. Bu fırsattan istifade ederek arzederim.

REİS — Şevket Mocan Bey, Maliye Vekilinden de cevap istiyor musunuz?

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — İstiyorum.

REİS — O halde Maliye Vekili kendisine ait olan kısma gelecek birleşimde cevap verirler. (Vakit geçti, kâfi ses'eri).

REİS — İzin verirseniz bir iki soru var, devam edelim.

12. — Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Ankara Radyosunun 20. X. 1953 Salı günü saat 13 teki haberler servisinde yaptığı neşriyate dair Başvekiliden olan sorusuna Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın sözlü cevabı (6/1195)

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Radyo partizan neşriyatına hız vermiştir. Bu eusüleden olarak 20. 10. 1953 salı günü saat 13 haberler servisinde Ankara radyosu bir gün evvel Antalya'da Demokrat Parti tarafından yapılan mitingte üç bakandan başka konuşan Ankara Pelediye Başkanı Atif Benderlioğlu ile Manisa Milletvekili Samed Ağaoğlu'nun, nutuklarını da yaymıştır. Başbakanın radyo kanunu teklifimizin İçişleri Komisyonunda müzakeresi enasında « radyo partizan neşriyatı yapılmıyacaktır. Şahsın muhalefete teminat veriyorum ve

vadediyorum » tarzındaki beyaniyle bu gibi neşriyat teşkil edilememektedir.

Başbakanın vaat ve teminatına rağmen millî viedanı zedeleyen bu gibi partizan neşriyatta muhalefetin radyo ile cevap verme hürriyeti ve hakkını tanımayan yetkili merciler devam ve müsaade cesaretini nereden alıyor?

Sayın Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletinizi arz ve rica ederim.

Trabzon Milletvekili
Hamdi Orhon

REİS — Devlet Vekili.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar, Hamdi Orhon arkadaşımızın takririnde, 20. X. 1953 günü saat 13 te yapılan neşriyat mesnet itihaz edilerek «radyonun partizan neşriyata hız verdiği ve bu yoldaki hareketle millî viedanın zedelediği ve muhalefetin cevap verme hürriyetini tanımayan yetkili mercilerin bu cesareti nereden aldıkları» tarzındaki iddia tetkik olundu. Kısaca birer birer arzı cevapta buluyorum:

1. Radyo İdaresinin bu neşriyatında ne partizan bir hareket, ne de millî viedanı zedeleyen bir eylem görülmüştür.

2. Anadolu Ajansından aldığı bir bültenin hülâsasını vermekle sadece vatandaş ile arasındaki haberleşmeyi temin etmiş, böylece vazife ve mesalesinin hududu içinde bir hizmet ifa etmiştir.

3. Radyonun bilindiği şekilde çalışmasını tasvip ve muhalefet sözeülerine radyonun kapısını ardına kadar açık tutmayı asla muvafık görmeyen yetkili mercilerin hareketini her hangi bir eylem ve cesaretin eseri değil, memleket menfaatlerini koruma bakımından o yetkili mercilerin ieraatına hâkim mülâhazalara ve bu mülâhaza ve mesuliyetlerin kanunî yollardan istimaline müstenittir.

Görüş ve kanaatimizin bundan ibaret olduğunu arz ederiz.

REİS — Hamdi Orhon.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Arkadaşlar, Celâl Bey arkadaşımız kendini sıkarak veyahut da kendisine hazırlanarak verilen yazıyı burada okudu. Benim esas muhatabım Celâl Bey değildir. Başbakan yerine cevap verebilirler ama bu o mahiyette bir sual değildir. Bir insan bir yerde bir söz verir, başkası onun namına çıkar ce-

vap verir, olmaz. Ama mevzuu kendi döndü do-laştırdı bana da konuşma fırsatı verdiği için cevaplarımı arz edeyim.

Bu memlekette demokratik rejim diye mücadele eder dururuz. Ama fiiliyata gelince hiç bir şey yapmazsınız. Bu; demokratik rejimi buhrana götürür. Biz Muhterem Başbakanla İçişleri Komisyonunda radyoya kanunî ve hukukî bir istikamet verelim diye getirdiğimiz kanunun münakaşasında 1,5 saat konuştuğumuzdan sonra Başbakan, şahsen söz veriyorum, muhalefet aleyhinde hiçbir şey radyoda duyulmayacaktır, duyarsanız Meclise geliniz dediği zaman bir Devlet adamı ve bir Başbakanın bu sözüne kıymet vermemek gibi bir zühule düşmezdik. Fakat gördük ki, Başbakanın teminatı sözü muallakta kalıyor. Bunu söyleyen, bu teminatı veren bir arkadaş değildir. Devletin mesuliyetini üzerine almış Başbakanıdır. Anadolu ajansı nesretmiş biz de radyoda neşrettik gibi lâf yaparak kusura bakmayınız diye geçilemez o zaman Başbakanın her hangi bir sözüne itimat kalmaz.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Artık sen de çok ileri gittin.. Türk milletini bünyesini kökünden sarsamazsın arkadaş!

HAMDİ ORHON (Devamla) — Murad Âli arkadaşım bu hassasiyetini Basın - Yayın Umum Müdürünün üzerinde gösterebilir. Basın - Yayın Umum Müdürü Başbakanın konuşmasında bulunur ve onun sözünü tatbik etmesi icabederken onu tatbik etmezse...

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Bir milletvekili böyle konuşmaz.

HAMDİ ORHON (Devamla) — O Basın - Yayın Umum Müdürüne sizlerin ikazda bulunmanız ve ona istikamet vermeniz icabederken, benim ikazım karşısında Murad Âli arkadaşım heyecanlanıyor.

Sen git Basın - Yayın Umum Müdürüne karşı heyecanlan...

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Devletin bünyesi kökünden sarsılır.

HAMDİ ORHON (Devamla) — Arkadaşlar, Celâl Bey arkadaşımız benim sözüme nasıl cevap veriyor.

1. Radyoda diyor, Anadolu Ajansından intikal eden neşriyatı tasvip ediyorum. Bu nasıl sözdür? Celâl Bey arkadaşım yine bu radyo meselesi üzerinde konuşurken öyle ifadede bulundular ki, muhterem Başbakan kalktı, burada

tashih etti, şunu söyledi. Haberim olsaydı yaptırılmazdım dedi, günah olmuştur dedi. Menderes'in kulakları çınlasın, burada olsaydı belki aynı şeyi söylerdi.

Bu nasıl olur? Bir memlekette iktidara mensup olanlar şurada burada muhalefete tecavüz ederler, küfrederler; onlar radyoda neşredilir. İstirham ederim tecavüz ve hakaret ederler, neşredilir. Muhalefete söz hakkı verilmez. Bu ne İnsan Hakları Beyannamesine uyar ne de Devletin bünyesinde bulunması lâzımgelen eşit muamele nizamına uyar.

Biz ne diyoruz? Radyoda partizan neşriyat dursun. Burada bir daha gördük ki, Başvekil Yardımcısı bunu tasvip ediyor. Demek ki, bu sözle olmuyor. Buna bir istikamet verelim. Günlere radyolarda sabahtan akşama kadar partizan neşriyat oluyor. Bu Basın - Yayın Umum Müdürlüğü bir partizan cihazı haline gelmiştir.

Geçenlerde gazeteler yazdı, sinemada kulajımla işittim. Atatürk için yapılan merasimde eski Cumhurbaşkanı göstermemek için bütün gayretler sarfedilmiştir. Basın - Yayın radyo milyonlarca vatandaşın kulaklarını bir baykuş gibi rahatsız etmektedir. Buna bir çare bulunsun. Ben Celâl Yardımcı arkadaşımın şunu söylemesini isterdim : Evet, biz bunu duyduk, yapan arkadaşı ihtar ile tecziye ettik. Kaldı ki, tasvip ettim, diyorlar. Olmaz arkadaşlar. İstirham ediyoruz, bu memleketin çocukları olarak, demokratik rejimin hakiki insanları olarak samimi olarak kaaniim ki rejim, düştüğü buhrandan kanuni müesseseler ve kanuni teminat ile kurtulabilir. Radyo artık susun arkadaşlar.

REİS — Devlet Vekili.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar, bilmem ne olur, bir meselenin münakaşa ve müzakeresi sırasında şahısları bıraksak da vazife ve salâhiyet ve meseleler üzerinde durarak iradı kelâm etsek ne gibi bir zarar gelir?

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Şahsınıza hiçbir şey söylemedim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Gaye şahsı hırpalamak, yıkmaksa bu memleketin akliselimi vardır, bu Meclisin izanı vardır. Faraza Celâl Yardımcı gelerek huzurunuzda sıkılarak veya sıkılmıyarak konuşmuş, kendisine konuşma hazırlamış veya hod-

behod konuşmuş, Başvekil bundan evvelki konuşmasını tekzip etmiş veya etmemiş... Bilhassa benden daha evvel mebusluk eden bir arkadaşın; bir Hükümet mekanizması içinde bir kolektif mesainin bulunduğunu benden daha çok iyi bilmesi lâzımdır. Meseleler tezekkür edilmeden, mesul bir Vekil olarak buraya gelinip konuşulmaz. Binaenaleyh biz ne yaptığımızı ve ne ettiğimizi bilen insanlarız. Mevzuumuz bir meseleye maksur ve munhasırdır. Böyle bir meseleye maksur ve munhasır bulunan bir mevzuu teşmil etmek caiz değildir.

Takrirlerinde diyorlar ki; şu tarihteki Antalya nutuklarını yayan Radyo İdaresi partizan bir neşriyat yapmıştır. Biz diyoruz ki, mevzuubahis nutukları yaymakla Radyo İdaresi partizan neşriyat yapmamıştır. Yapılacak iş şudur : Meseleyi tamim ve teşmil ederek zihinleri birtakım noktalara takmaktansa, nutukta ne denmiş ve partizan neşriyat nasıl yapılmıştır; bunu izah etmek ve bu hususta Meclisten sarahaten veya zımnem bir hüküm almak lâzımdır. Bu yok. Yalnız, umumi surette, radyo partizan neşriyat yapıyor, muhalefete söz hakkı verilmiyor, radyo baykuş olarak ötüyor. Hayır arkadaşlar, radyo baykuş olarak ötmüyor. Radyolar bâzan, ötmüş baykuşlara cevap vermek için ötmüştür.

Şimdi arkadaşlar, arzettiğim gibi, Antalya nutuklarını yayması dolayısıyla, radyonun partizan neşriyat yaptığını ispat etmeden, topyekûn, bu nutkun metinleriyle radyoyu böyle bir şaibe altında bulundurmamak hakkaniyet ve nasafetle kabili telif değildir.

Şimdi, Hamdi Bey arkadaşımızın, meseleyi bu mecraya sokmasının sebebi şudur; Hamdi Bey arkadaşımız, «bu Antalya nutuklarını burada mevzuu makal ettikten sonra arkasından, Başbakanın bir va'dini hatırlatırsam, böylece radyoda muhalefetin cevap vermesi lâzımgeldiği yolundaki tezimi kabul ettiririm» gâyesi peşindedir.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Bunu nereden çıkarıyorsun Celâl Bey?

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Başbakanın sözünü burada tekrar etmekte fayda vardır. Başbakan böyle bir söz vermiş olabilir. Başbakan eğer bu şekilde söz vermişse bu sözü olsa olsa, siyasi kaidelerin, millî menfaatlerin çerçevesi dairesinde faaliyette bulunacak bir muhalefete vermiş olmasından başka bir mânaya hamletmeye imkân

yoktur. Bugünün muhalefeti o nevi muhalefet midir? Hamdi Bey arkadaşımızın evvelâ mensup olduğu muhalefetin meşru yollarda, meşru bir muhalefetin almak zorunda kaldığı kaidelere it-tiba etmesi...

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Tecavü-ze geçme.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Sen oradan karışma. Payını aldın, otur.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Baykuş! Sana cevap vereceğim. Yine şirretlik ediyorsun, sen oradan in.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Sen o açtığın çukurun içindesin.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Sen ora-dan in, hesap vereceğin zaman gelecek.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Sen bunlara karışamazsın, sen tezvirlerine devam et, işin bütün gün müzevirlik...

REİS — Rica ederim, karşılıklı münakaşa et-meyin. Siz de hatibin sözünü kesmeyin. Devam ediniz, aksi halde tüzük hükümlerini tatbik ede-ceğim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Sen cevabını aldın, sesini kes!..

Arkadaşlar, arzettiğim gibi Başbakan bu şekil-de bir söz söylemiş ise bunun, doğru yolda ça-lışması gereken bir muhalefete söylenmiş olması icabeder.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Sözünü geri al.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (De-vamla) — Bugünün muhalefeti o neviden bir muhalefet değildir.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Onu sen söyliyemezsin.

REİS — Rica ederim, Hüsamettin Bey, ka-rışmayın...

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (De-vamla) — Memleket menfaatleriyle telif oluna-mıyacak hasmane bir çeki ve düzen veren ve bu tavrın neticesi olarak bu menfaatleri parti mü-lâhazalarına feda eden bu gidişin memleket za-rarına olarak nerelere kadar varacağını asla aklına getirmiyen bir kısım insanların telâkki-lerine kapılmış bir muhalefete ne Başvekilin, ne de mesuliyet yükü altında bulunan hiç kim-senin bu yolda bir söz vermesi düşünülemez.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Celâl Bey, Başbakan senin gibi konuşmuyor..

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Sen memleketin mütevellisi misin?

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Memle-ketin dört bucağında sabahtan akşama kadar bâzı mebuslariyle, teşkilâtı ile, malûm sözcüle-riyle ve malûm neşir vasıtalarıyla nasıl çalıştık-larını görüyorsunuz.

Âmme efkârını en nazik ve en mühim mese-lelerde yanıltmak suretiyle vahîm âkibetlere yol açan gayretleri son haddine vardırان bu zihni-yetteki insanlara bir de Devlet radyosundan aynı iddiaları tekrarlamak imkânını bağışlayan bir hükümet, dünyanın neresinde görülmüştür ki, bir ikincisi olarak bizden böyle bir şey ta-lebedebiliyorlar? (Soldan bravo sesleri)

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Sual sa-hibine cevap vermeniz lâzım. Partileri ne karış-tırıyorsun, sadede gel.

REİS — Müdahale etmeyin rica ederim, Hü-samettin Bey! (Târiz ediyor sesleri) Siz sebe-biyet veriyorsunuz Hüsamettin Bey. Şayet par-tinize bir târiz varsa partinizin başkanı söz alır, müdafaasını yapar; rica ederim, müdahale etme-yiniz.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Sadede getirmek de sizin vazifenizdir, Reis Bey.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Tekrar arz edeyim ki, Başvekil radyo mevzuunda, Ham-di Orhon arkadaşımızın iddia ettiği gibi, muha-lefete cemilekâr sözler söylemişse, bu, bugünkü muhalefeti idare edenleri yanlış yoldan hakka-niyet yoluna çevirmek ve hasmane niyetlerinden kurtarmak maksadına mâtuf idi. Ne hazindir ki, bu beyler bu güzel maksadı anlamak ve tak-dir etmek istemediler, partilerarası her türlü uzlaştırıcı ve yatıştırıcı gayretlerimiz akame-te uğratıldı.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Hüküm se-ninse o parti yıkılsın.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Bunların ne alâkası var?

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Hamdi Bey, alâkası vardır. Çün-kü bir Başbakanın sözünü ele aldınız.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Bize teca-vüz ediyorlar, Reis Bey.

REİS — Böyle bir tecavüz görmedik.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Memleket menfaatini partiler üstü tutmak mülâhazasına asla iltifat olunmadı. Hattâ alay edildi. İktidarın bu güzel ve asil hareketleri onun za'fına ve aczine hamledilerek, doludizgin hücumu geçildi. Muhalefeti bu şekilde çalıştıran zevatın bu telâkki tarzının ve harekâtının doğuracağı neticeleri yüzde yüz Türk Milletinin ve Türk vatanının menfaati aleyhine kaydetmekte asla hata yoktur.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Seçimlerde böyle konuşuyordunuz ama.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Bütün bunlara, muhalefetin vâhi ümit ve hayalleri de inzıman etti. Bu hayallerin tesiri ile olacak ki, iktidara gelme hırsı ile hâdiseleri ve hakikatları büsbütün göremez oldular. Bu iktidara gelme hırsı ile hâdiseleri büsbütün kötü göstermek gayretine saptılar. Bu iktidara gelme gayretiyle memleketin mesut manzarasını tamamen makûs bir tabloda göstermeye çalıştıklarına şahit olduk. Bu itibarla arkadaşlar, bütün bunlar memleket zararına olan hâdiselerdir. Binaenaleyh memleketin yüksek menfaatlerinin, asayişinin, huzur ve emniyetinin mesuliyetini uhdesinde bulunduran iktidar partisinin bu mesuliyetini müdrük olarak hareket etmesi kadar tabii bir şey olamaz. Bunun dışında üzerinde durulması ve riayet olunması icabeden tek mesele, radyo neşriyatında kanun ve mevzuat haricine çıkılıp çıkılmadığını murakabe etmektir. O takdirde ise bir devlet malı olan, sevk ve idaresi Hükümete mevdu bulunan bir radyonun kullanılmasında büyük bir hassasiyet gösterilmesi kadar tabii ve kanuni hiçbir şey olamaz.

Bunun dışında üzerinde durulması ve riayet olunması icabeden tek bir mesele, radyo neşriyatında kanun ve mevzuat haricine çıkılıp çıkılmadığını murakabe etmektir. Hatiplerin Antalya nutkunda memleketin zararına irad olunmuş tek şey yoktur. Aksine olarak işlenen sarih hataları, tutulan yanlış yolu, hasmane niyetleri belirten konuşmanızı ve haberleri vermek suretiyle memleket menfaatlerinin müdafaasını vazife edinen bir radyonun ne gibi partizan maksatlarla kullanıldığı iddiasının mânasını anlamak hakikaten müşküldür.

Şurasını da derhal ilâve etmeliyiz ki; şikâyet edilen zaviyeden işi mütalâa edecek olursak, es-

ki iktidarın son zamanlarına kadar radyonun kullanılması tarzına dair hepinizin bildiğiniz misalleri bir kere daha hatırlarsak, o zamana nazaran bugün radyonun Devlet haysiyetine tamamen uygun olarak kullanılmakta olduğunu her an görmek kabildir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Muhalefeti lâğvedin bitsin..

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Hülâsa olarak şunu da arz etmek isterim : Bugünkü tutumu ile, malûm kimselelerin elinde muhalefet mücadelesi, millî menfaatlerin icaplarının çok ötesine götürülmüş..

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Bu beyanatınızı bu Meclis tasvip edemez.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Bugünkü durumu ile malûm kimselelerin elinde bulunan muhalefet mücadelesi millî menfaatlerin icaplarının çok ötesine götürülmüş ve demokratik ölçülerin dışına çıkmıştır.

Hattâ ve hattâ millî bayram, millî matem gibi mefhumlara asla hürmet gösterilmeden ve meselâ : Atatürk gibi büyük bir memleket evlâdının nâşının ebedî metfenine konduğu günü ve o vâkiayı siyasi maksatlar uğruna istismar edecek kadar meşru mücadele ölçülerinin dışına çıkan ve böyle bir cephe ve böyle bir karargâh haline gelen muhalefetin aynı karargâhın bir kolunu da radyoda tesis etmelerine müsaade imkânsızdır.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Bravo Menderes'e! İyi demagog bulmuş.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Mesuliyet hududumuz, vatan ve millet menfaati bakımından ieraatımıza hâkim olan fikir ve mülâhazalarımız, bizi böyle bir müsaadeden alıkoymaktadır. Mazur görsünler. (Soldan alkışlar).

REİS — Hamdi Orhon.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Muhalefetten bahsedildi. Muhalefete de söz vermenizi rica ederim.

REİS — Hamdi Orhon Konuşsun da...

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Muhterem arkadaşlar, Celâl Bey arkadaşımız, hayretler içinde kaldım, asabiyetle mevzuu bir tarafa bırakarak bu millet kürsüsünü başka istikâmetlerde kullandı.

Bir defa şunu arz etmek isterim ki, ben şah-

siyattan bahsetmekten nefret eden bir arkadaşımızın. Yalnız temsil ettiği vazife ve sözlü soruma cevap vermesi itibariyle isimlerini zikretmek zaruridir. Şahıslarını zedelemek, hırpalamak gibi bir meczua tenezzül eden bir insan değilim. Onu hırpalamak isteyenler mevcut ise onları kendi arkadaşları arasında arasın.

Arkadaşlar, Celâl Beyin beyanını üç noktada tesbit ettim. 1- Muhalefeti anlayışı; 2- Radyo keyfi olarak iktidarın elinde kalacaktır; 3- Başbakanın verdiği teminat sözünün izahı.

Arkadaşlar; evvelâ Muhterem Başbakanın verdiği sözü şu veya bu şekilde Celâl Beyin tevil ve izah etmeye hakkı olmadığına kaniim. Hakkı yoktur. Kaldı ki, Başbakanın sözünü ve teminatını sadakatle ifade etseydi; o zaman derdim ki : Başbakanla görüştü, ve Meclisi Âlide bunu ifade etti, kabul ederdim. Fakat o ise sadık kalmıyarak, bambaşka yollara giderek, Başbakanın sözünü tevil yoluna gitmiştir.

MÜFİT ERKUYUMCU (Balıkesir) — Reis Bey Başbakan namına beyanatta bulunuyor.

HAMDİ ORHON (Devamla) — İkincisi, radyo istediği gibi, bizim müşahede ettiğimiz neşriyata devam edecektir. Biz bunu menafîi âliyeğe böyle uygun buluyoruz, diyorlar.

Arkadaşlar, zannediyorum bu beyanı iktidara mensup birçok arkadaşlar da tasvibetmez. Bir yerde bir miting olur, bir muhalif mebus konuşur, Anadolu Ajansı almaz, di'ye radyoya gelmez. Onun yanı başında bir miting olur, iktidara mensup bir arkadaş konuşur radyoda yayınlanır. Bu partizanca neşriyat değil de nedir? Arkadaşlar bu olamaz.

Sonra mevzuu dağıttı, muhalefet partisine getirdi; ondan şunu anladım. Celâl Bey iki nutuk hazırlamış, birini çıkıp söyleyecek; bende yazı yok. Samimî duygu ve hassasiyetimi arz ediyorum. Birinci sözüme cevabı yazmış, ikincisini de hazırlamış. Her ikisi de birer meydan nutku, Devlet adamı nutku değil, bir çuval keçiboynuzu. O kongrede, bu kongrede söylenen nutuklar. Bıktı millet bunlardan.

HÜSEYİN BALIK (Zonguldak) — Dört fabrika için yirmi sene konuştuğunuz, dört demiryolu için yirmi sene konuştuğunuz...

REİS — Hüseyin Bey, rica ederim hatibin sözünü kesmiyelim, karşılıklı konuşmalıym.

HAMDİ ORHON (Devamla) — Ben Hüseyin Beye hitabetmedim. Müdahalelerinizi yapar-

ken, bir parlamento spikeri olarak, bitarafane yapınız.

REİS — Hamdi Bey, ben Hüseyin Beye ihtar ettim. Fakat siz söylesin, söylesin dediniz. Yani kendinize iş arıyorsunuz.

HAMDİ ORHON (Devamla) — Muhterem Başkanım, demin Celâl Beye de sadet dışına çıktığı için müdahale etmeniz lâzımdı. Ama edersiniz, etmezsiniz, o başka.

REİS — Ondan da rica ettim.

HAMDİ ORHON (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, esasa gelelim. Demin Celâl Bey burada konuşurken, tamamen sorunun dışında ve hazırlıklı olarak konuşmaları muhalefete getirdi. Bu memlekette Celâl Beyin arzu ettiği şekilde güdümlü bir muhalefet olmayacaktır arkadaşlar. Bu memlekette hangi muhalif parti olursa olsun, muhalefet partileri kanun içinde kendi görüşlerini, kendi prensiplerini gözünü kırpmadan savunacak mücadelelerini yapacaklardır. Kendileri tarafından kurulmuş bir makine cihazı halinde bir muhalefet arıyorlarsa, Türk milleti, böyle bir muhalefeti arıyan iktidara asla iltifat etmeyecektir. (Sağdan, bravo, sesleri)

Türk milleti vazifesini ciddiyetle ifa eden muhalefet partisinin sahibi ve hâmisidir. Güdüm-lü muhalefete asla iltifat etmeyecektir.

Bir nokta kaldı, onu da arz edeyim : Ben bir milletvekili olarak, bu mukaddes kubbenin altında bulunan arkadaşlar olarak birbirimizi incitecek sözler söylenmesine hiçbir zaman taraftar değilim. Ben radyo için baykuş dedim. Celâl Bey bunu dinliyenlere yani «milletine» çevirdi. Her dinliyen milletin bir parçasıdır. Türk milleti Baykuş değildir, arkadaşlar.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar, yine burada konuşurlarken şahsan Celâl Bey konuşuyormuş gibi işi ele aldılar. Ben, Hükümet adına ve Başvekil adına cevap veriyorum.

Keyfi olarak Devlet elinde kalacak bir radyo? Aslâ...

Keyfi olarak Devlet elinde kalacak bir radyo sözünden kendilerini tenzih ederim. Bir radyo Devlet elinde kanunla, mevzuatla bulunur ve bu kanun ve mevzuat dâhilinde sevk ve idare edilir.

Filân yerle söylenen sözleri Anadolu Ajansı alır ve radyo ile yayar, filân yerde söylenenleri Anadolu Ajansı almaz ve radyo yaymaz, diyorlar

Arkadaşlar, radyo memleketin menfaatleriyle kabili telif olan ve memleketin lehine söylenmiş olan sözlerin hepsini alınır ve yayar, kendi istitaatı dâhilinde. Ancak, muhterem Hamdi Orhon arkadaşımızın «yayılmıyor» dediği sözler, memleketin menfaatine olarak söylenen sözler değildir.

Bendeniz bir nutuk hazırlamışım buyurdular ve bunu evvelen hazırlamışım. Ne söyleyeceğini bildiğim Hamdi Bey'e karşı hazırlıklı konuşmam, haddim olmuyarak, bir keramet gibi kendilerinin tam cevabını teşkil etti.

Muhalefete gelince, muhterem Hamdi Bey arkadaşımız çok iyi bilir ki, bir vatandaş olarak, bir mebus olarak, bir Hükümet âzası olarak ben de sizin kadar muhalefetin meşruiyeti lüzumuna inanan bir insanım. Benim arzettiğim muhalefet; umumi surette muhalefet değildir. Benim buradaki sözlerim, tasrih ettim, belki dinlemek mümkün olmadı, bugünkü muhalefeti sevk ve idare eden bir kısım insanların hareketi karşısında verdiğim cevaptır, bu cevap, o insanlara verdiğim cevaptır. Muhalefeti sevk ve idare edenlerde, meşru bir sevkü idare, memleket menfaatlerine uygun bir sevkü idare gördüğümüz gün o muhalefet başımızın tacıdır Hamdi Bey!

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Usul hakkında söz isterim.

REİS — Konuşacak mısınız?

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Konuşacağım.

REİS — Sözlü soruda partilerine târiz yapıldığı iddiasıyla parti sözcüsü Avni Doğan söz istiyor. Tasvibinize arz ediyorum. Söz söylemesini kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Avni Doğan Bey.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Muhterem arkadaşlar, radyo hakkındaki sözlü sorudan istifade ederek sözü muhalefete intikal ettiren Devlet Bakanı, Hamdi Orhon'un bir tek hâdiseyi alıp umumileştirerek kusurlu hareket ettiğini söylediler. Muhalefeti vatanperverlik hududu dışına çıkmış, gayrimeşru bir muhalefet olarak tasvir eyledi.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Tasrih ettim, bâzı insanlar, dedim Avni Bey.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Başvekil'in radyo üzerindeki konuşmaları, C. H. P. namına verilmiş olan radyo hakkındaki bir kanun tek-

lifi münasebetiyle İçişleri Komisyonunda geçmiş ve gerçek demokraside olduğu gibi, bundan sonra radyonun parti propağandasına ve iktidar partisi menfaatine kullanılmıyacağı teklif sahibi Barutçu Bey'e arkadaşlarına vad olunmuş ve şayet kullanılırsa Meclis kürsüsünden bizi soruya çeksinler, denmiştir. İçişleri Komisyonunda bulunan arkadaşlar buna şahitler.

Binaenaleyh radyonun, verilen va'de rağmen, bu hudut dışına çıkmasını tenkid etmek muhalefetin hakkıdır. Bundan dolayı iktidarın, muhalefeti gayrimeşru addetmesi ve bunu ifade etmesi çok gariptir. Böyle bir hüküm ancak salâhiyetli mahkemelerde ve bir de seçimlerde millet tarafından verilebilir.

Memlekette asabi bir hava devam etmektedir. Çeşitli siyasi sebepler yüzünden memleket sıkıntılı bir sathi mailde kayıp giderken bir de bu teklifi bizim canibimizden yapılmış ve bize hitaben söylenmiş olduğuna göre bizim muhalefetimizi kastederek veya umum muhalefeti kastederek dahi olsa iktidarın böyle bir hükme gitmeye hakkı yoktur. Bu itibarla arkadaşımızın bu sözünü gayrivarit telâkki ederim. Eğer bu hükmü muhafaza buyurmadıklarını tasrih etmeselerdi daha geniş mütalâalarla bunun bir de rejim namına yaratacağı huzursuzluğu izah etmek isterdim.

REİS — Hamdi Bey; söz istiyor musunuz?

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Evet.

REİS — Buyurun.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — İki sözüm var. Arkadaşlar yine Celâl Bey diyeceğim, bundan almıyorlar, Devlet Bakanı diyeyim. Diyor ki; konuşulan söz kendi iktidarlarına mensup olanların sözü ise umumi menafie uygundur. Radyo yazar. Bunu kim takdir edecek? Yine kendileri böyle demokrasi dünyanın hiçbir yerinde olmaz. Ancak demir perde gerisinde olur. Bu akşam açınız radyolarınızı Yardımcı'nın Hükümet adına vâkı beyanatını A dan Z ye kadar dinliyeceksiniz. Hamdi Orhon'a gelince, çıktı bitti. (Gülüşmeler) Olmaz arkadaşlar, olmaz. Böyle bir radyo idaresi dünyanın medeni hiç bir memleketinde yoktur.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Arkadaşlar, sözüm hâlâ hatırlarınızdadır, zabıtlarda mevcuttur. Ben, filân doğru söyler.

memleket menfaatlerine konuşur, yani biz memleket menfaatlerine konuşuruz, bizim sözlerimiz nakledilir, Hamdi Orhon, memleket zararına konuşur, onun sözleri nakledilmez, diye bir şey söylemedim. Dedim ki, Radyo İdaresi konuşulan sözler arasında memleketin menfaatine olanları yayar, olmıyanları yaymaz. (Sağdan bunu kim takdir eder? sesleri).

Dairesi elbette takdir eder, rica ederim, bir idare bir Basın - Yayın Umum Müdürlüğü, radyonun sevk ve idaresi ile meşgul olan bir idare, hangi sözlerin memleket menfaatine, hangi sözlerin memleket zararına olduğunu takdir edemiyecek kadar âciz ise şu halde münakaşa mevzuu kalmaz. Binaenaleyh, bunu tavzihte fayda vardır.

Muhterem Avni Doğan Bey arkadaşımıza bir noktayı tekrar tasrih edeyim: Benim sözümün mukaddemesinden sonuna kadar kastedtiğim, tasrih ettiğim ve söylemek istediğim söz şudur: Muhalefeti, umumi mânada muhalefeti mevzuu makal etmedim. Bugünkü Halk Partisi muhalefetini sevk ve idare eden bir kısım insanların

tutmuş olduğu yolu işaret ettim. Maksadım budur.

REİS — Buyurun Avni Doğan Bey.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Muhterem arkadaşlar, millî menfaati haleldar eden insanlar varsa . . .

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Bir kısım insanlar . . .

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Bir kısım insanlar varsa onlar mahkemelere verilir, yoksa Hükümet ve iktidar adına böyle bir itham ileri sürülemez.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Söz isterim.

REİS — Efendim; son söz milletvekilindedir. Esas var. Fakat Cezmi Bey belki Köylü Partisi adına konuşacaktır. (Vazgeçti sesleri). Cezmi Beyin söz almasını kabul edenler .. Etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Cezmi Bey.

Vaktin gecikmesine binaen, Cuma günü saat 15, te toplanmak üzere birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 19,35

B — YAZILI SORULAR

1. — Çankırı Mebusu Kâzım Arar'ın, bir otomobil kazasına mâruz kalan Şabanözü Kazasının Karaviran Köyünden Arifoğlu Süleyman Çelik'in vazifesini ihmal neticesi ölümüne sebebiyet veren Nümune Hastanesi nöbetçi doktoru Naci Özgen hakkında takibat yapıp yapılmadığına dair sorusuna Adalet Vekili Osman Şevki Çiçekdağ ve Sağlık ve Sosyal Yardım Vekili Ekrem Hayri Üstündağ'ın yazılı cevapları (6/1162)

10. VIII. 1953

T. B. M. Meclisi Reisliğine

Aşağıdaki hususun iktisabettiği ehemmiyet ve müstaceliyete binaen Adalet ve Sağlık ve Sosyal Yardım vekilleri tarafından Meclisin tatili münasebetiyle yazılı olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Çankırı Mebusu

Kâzım Arar

6 Ağustos 1953 gece yarısından sonra bir otomobil kazasına uğrayan Çankırı İline bağlı

Şabanözü İlcesi Karaviran köyünden Arifoğlu Süleyman Çalik'in ağır yaralı ve mütemadiyen kan kaybeder bir halde Nümune Hastanesine alâka zabıta memuru tarafından getirilmiş olduğu halde kabul edilmiyerek Belediye Hastanesine sevk edildiği malumdur. Belediye Hastanesince ilk müdahale yapılmış ve röntgeni bulunan Nümune Hastanesine durumun tehlikeli olduğuna işaret edilerek süratle götürülmesi tavsiye edilmiş ise de yaralıyı daha önce kabul ettiremeyen polis memuru, Anafartalar nöbetçi komiserinin yardımını istemiş ve komiserin hastaneye gelerek müdahalesine rağmen hastayı yatırıp yatırmamak hususunun kendisine ait bir salâhiyet olduğundan bahisle yaralıyı kabul etmeyeceğini katî olarak beyan etmesi üzerine komiser, nöbetçi doktor Naci Özgen'e «Cumhuriyet Savcılığı namına emrediyorum, hastayı yatırınız ve bir rapor veriniz» demesinden daha çok münfail olan doktor, zavallı yaralıyı muayeneye bile lüzum görmeksizin bir çeşlong üzerine yatırmış ve hayati teh-

like mevcut değildir, mealinde bir de rapor vermiştir. Hastayı iki defa kabulden imtina eden bu muannit ve viedanı nasırlanmış doktor, sabaha kadar hastanın yanına bile uğramamış ve en küçük bir müdahaleye bile lüzum görmemiş olması neticesi zavallı Süleyman Çelik sabaha karşı hayata gözlerini yummuştur. Hâdis'e Ankara'da çıkan 7. VIII. 1953 tarihli bütün gazetelerde tafsilen ve daha acıklı bir tarzda umumi efkâra duyurulmuş bulunduğuna göre bu doktor hakkında Savcılıkça bugüne kadar bir takibat yapılmış mıdır, yapılmamış ise sebebi nedir?

T. C.

Adalet Vekâleti

8. XII. 1953

C. İş. U. Müdürlüğü

Sayı : 38260

Özü : Çankırı Mebusu Kâzım Arar'ın sual takiriri H.

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

15. VIII. 1953 gün ve Kanunlar Müdürlüğü 6/1162/5670/12827 sayılı yazıya K.

Bir otomobil kazasında ağır surette yaralanan Süleyman Çelik'i hastaneye kabul etmemek ve komiserin ısrarı üzerine bilâhara kabul etmişse de, bu defa da en küçük bir sıhhi müdahalede bulunmamak suretiyle yaralının ölümüne sebebiyet veren Nümune Hastanesi Nöbetçi Doktoru hakkında takibat yapıp yapılmadığının, yapılmamışsa sebebini Vekâletince ve Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletince yazılı olarak bildirilmesine dair Çankırı Mebusu Kâzım Arar tarafından verilen 10. VIII. 1953 tarihli sual takiriri üzerine mesele mahiyeti Ankara Cumhuriyet Müddeiumumiliğinden sorulmuştu.

4. XI. 1953 tarihiyle alınan karşılık yazı ve ilişkilerini teşkil eden evrak münderecatına göre;

1. Şoför Galip Kemal İyigün adındaki şahıs idaresinde bulunan taksiyi, 5. VIII. 1953 günü gece saat 1.30 sıralarında Belediye Su İşlerinde müstahdem Arifoğlu İsmail Çelik'e çarpıtırarak mumailyehin ağır surette yaralanmasına sebebiyet vermiştir. Yaralı derhal Sular İdaresine ait kamyonla Belediye Hastanesine getirilmiş ve bu hastaneye ilk tedavisini mütâakıp durumunun vehameti ve hastanede nöbetçi röntgen mütehâssısının bulunmaması sebebiyle Nü-

mune Hastanesine gönderilmişse de, nöbetçi doktor Naci Özgen lâzımgelen dikkat ve ihtimamı sarf etmediği gibi yaralıyı kabul etmiyerek geri götürmüştür. Anafartalar Emniyet Komiserinin emri üzerine yaralı tekrar hastaneye getirilerek Doktor Naci Özgen'in odasına bırakılmışsa da, bu lan mağber olan mumailyeh yaralıyı yatırıyarak hasta sedyesi üzerine bırakmış ve nihayet yaralı sabaha karşı ölmüştür.

2. Tedbirsizlik ve dikkatsizlik neticesi ölümüne sebebiyet vermekten maznun şoför Galip Kemal İyigün hakkında Ankara Asliye İkinci Ceza Mahkemesinde 10. VIII. 1953 tarihinde âmme dâvası açılmış ve muhakemeye mevkuften devam edilmekte olup tahkikat son safhaya gelmiş ve bir müdafaa şahidinin celp ve istımar için duruşma 4. XII. 1953 gününe bırakılmıştır.

3. Doktor Naci Özgen hakkında, Memurun Muhakematı Kanununa tevfikan yapılan tahkikat neticesinde; hareketi vazifeyi ihmal mahiyetinde görülerek, 5. X. 1953 tarihinde Ankara Vilâyet İdare Heyetinece, Türk Ceza Kanununun 230 ncu maddesine tevfikan son tahkikatın acılmasına karar verilmiştir. İtiraz edilmeksizin kesinleşen bu kararı havi dosyanın, vilâyetten 27. XI. 1953 tarihinde Cumhuriyet Müddeiumumiliğine ve Müddeiumumilikçe de aynı tarihte Asliye Ceza Mahkemesine tevdi edildiği anlaşılmıştır.

Keyfiyetin takrir sahibine bildirilmesine müsaadelerini saygılarımla arz ve rica ederim.

Adalet Vekili

O. Ş. Çiçekdağ

T. C.

Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti

26. VIII. 1953

Teftiş Kurulu Başkanlığı

Genel No : 96

Özel No : 4955

Özeti : Dr. Naci Özgen H.

T. B. M. Meclisi Reisliğine

K. 15. VIII. 1953 tarih ve Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 6/1162-5670/12727 sayılı yazılarına.

Bir otomobil kazasına mâruz kalan Şabanözü Kazasının Karasıran Köyünden Arifoğlu İsmail Çelik'in ihmal neticesi ölümüne sebebiyet verdiğine dair yukarıda tarih ve sayısı yazılı yazıya

rapten gönderilen Çankırı Mebusu Sayın Kâzım Arar'ın yazılı soru önergesinde ismi geçen, Ankara Nümuna Hastanesi Nöbetçi Doktora Naci Özgen hakkında, daha evvel gerekli tahkikat müfettişimiz Dr. Sabri Basa tarafından yapılmış ve bu hususta tanzim edilen fezlekeli tahkikat dosyası kanuni bir karara bağlanmak üzere yetkili idare kuruluna tevdi için 19 VIII. 1953 tarih ve 4935 sayılı yazı ile Ankara Valiliğine gönderilmiştir.

Ayrıca ikinci nüsha dosyanın da Memurın Kanunu gereğince işlem yapılmak üzere Vekâlet Disiplin Kuruluna tevdi edilmiş bulunduğu nu saygılarımla arz ederim.

Sağlık ve Sosyal Yardım
Vekili Y.

İmza okunamadı

2. — *Kars Mebusu Fevzi Aktaş'ın, Kars Vilâyetinin mesken, mahrukat ve kereste ihtiyaçlarının halli için ne düşünüldüğüne dair sorusuna Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1237).*

25 . XI . 1953

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına
Aşağıdaki hususların Tarım Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Kars Milletvekili
Fevzi Aktaş

Doğu - Anadolu bu meyanda Kars çok zor iklim şartları ile karşı karşıyadır. İnsan ve hayvan meskenleri Kars'ta muazzam bir meseledir. Ölüm halinde mezarlara kullanacak tahta bulamadıkları gibi 20 ne asırda mağaralarda yaşayanlar da vardır. Mahrukat halledilmemiş bir dâvadır. Her ikisi de bir ıstırap mevzuudur. Hayvan gübresi tezek olarak yakılmaktadır. Gayrisihhi olduğu kadar tarlada kullanma imkânı bulunmadığından gayriiktisattır. Böylelikle mahrukat meselesi güç bir çıkmaz içindedir. Köylerin meskenlerinin üstü sel taşları ile örtülüdür. 140 günü karla kapalı geçen Kars köylerinin bu yürekler acısı vaziyeti; yıllardır yetkili mercilere duyurulmaktadır. Fakat hiçbir alâka ve yardım görülmemiştir. Mahrukat olarak yalnız ormana muayyen mesafede bulunan mahdut köylere ucuz tarifeden istifade temin edilmektedir. Diğer köyler çok yüksek bedelle satışa çıkarılan

odunu tedarik edememekte tezek yakmak zorunda kalmaktadır. Kerestenin metre mikâbı 150 liradan aşağı düşmemektedir. Daha az bir bedelle fakat bin bir formalite ile birkaç köye verilen bir yahut iki metre küb kereste çerez kabîlinden hareamaktadır. İhtiyacı karşılamaktan çok, hem pek çok uzaktır. Köyler ıstırap ve sefalet içindedirler. Ziraat aletleri imal ve istimali ağır külfet ve şartlarla yüksek tarifeye bağlıdır. Arıcılık için kovan keresteliği verilmemektedir. Köy emelleri ve köprüleri için envaî çeşit müşkülât gösterilmekte formalitelere köylü boğulmakta bu kabîl keresteler dahi tedariki imkânsız haldedir. Bu zaruri ihtiyaçların süratle ve kolaylıkla halli için bakanlık ne düşünülmektedir? Ne gibi tedbirler almıştır yahut alacaktır?

Orman Umum müdürlüğü

Şubesi : 4. Ks. 1

8 . XII . 1953

II. N. : 4014 - 93

U. No. : 10538

Özet: Kars Milletvekili
Fevzi Aktaş'ın önergesi
Hk.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

27 . XI . 1953 gün 6 - 1237/5891 - 13543/1
sayılı yazıya K :

Kars Milletvekili Fevzi Aktaş tarafından Kars Vilâyetinin mesken, mahrukat ve kereste ihtiyaçlarının halli için ne düşünüldüğüne dair verilen 25 . XI . 1953 günlü önerge incelendi: Mevcut ormanlarımız memleket ihtiyacını karşılamamaktadır. Yurdumuz ormanca fakir memleketler arasındadır. Orman dâvamızın memleket çapında bir dâva olmasının tek sebebi de budur; ihtiyaç, talep fazla fakat mevcut ormanlar bunun ancak cüzi bir kısmını karşılayabilmektedir.

Bu durum karşısında halkımızın kereste ve yakacak ihtiyaçlarının karşılanması için ormanlık sahaların genişletilmesi, teknik çalışmalarla mevcut ormanların kalitesinin yükseltilmesi ve hasep servetinin artırılmasına çalışılmakta, halkımızda ağaç yetiştirme ve koruma sevgisinin inkişafına gayret edilmektedir.

Bir taraftan uzun yıllar sonra scmeresini verecek bu tedbirler alınırken bir taraftan da

günlük ihtiyaçların memleket ormanlarının tahrip edilmeden karşılanabilmesi için hariçten her sene binlerce metre küb kereste, maden direği, selülozluk odun v. s. ithal edilmekte, artıklardan istifade suretiyle suni kereste (kontralit, duralit v. s.) imali için lüzumlu tesislerin kurulması hususu etüd ettirilmektedir.

Ormanlarımızın memleket dâhilindeki yayılışı da ihtiyaçların yer yer artışında rol oynamaktadır. Zira ormanlar sahiller etrafında bir şerit halinde sıralanmıştır. Ormansız olan Orta ve Şarki - Anadoluda orman mahsulleri sıkıntısı diğer yerlere nazaran daha fazla hissedilmekte, nakliyat imkânlarının güçlüğü ve nakliyat masraflarının fazlalığı da fiyatlara müessir olmaktadır.

Kars muntakasındaki ormanlardan her sene vasati olarak istihsal edilen 20 000 M³. kereste ve 630 000 kental odunun yarısından fazlası ormanlar içinde ve yakınında bulunan köylülere zatî ihtiyaç olarak verilmekte, mütebakisi de sair köyler ve şehirler halkı ile resmî daire ve askerî birlikler ihtiyaçlarına tahsis edilmektedir.

Yine, bu muntaka halkının ihtiyaçlarının karşılanması için civar orman işletmelerinden kereste ve odun tahsis edilmektedir. Bu cümleden olarak; diğer işletmeler istihsalinden bu muntakaya: 1952 yılında 20 000 kental odun, 1953 yılında ise 14 000 kental odun ve 2 500 M³ kereste verilmiştir. Keza, bu muntakada ormanlardan uzak mesafedeki köylü ve şehirli vatandaşların kolaylıkla ve nispeten ucuz fiyatla ihtiyaçlarının karşılanması gayesi ile istihsal mahallerinde depolar açılmakta ve asgarî fiatla satış yapılmaktadır. Bu fiat 150 lira değil 70 liradır. İhtiyaç yerine kadar nakil ve imal sebebiyle 150 liraya mal olmasında ise bir dahlimiz yoktur. Ormanca zengin olan Kastamonu ve Bolu Orman işletmelerinde tomrukların metre kübü vasati 90 - 100 liradan satılırken bu muntakada depolarda 70 liradan satışa arz edilmesi hususu Bakanlığın bu iklimi sert muntakada halk ihtiyaçlarının karşılanmasında ne kadar hassas davrandığını göstermeye kâfidir.

Yakacak ihtiyacının karşılanması bakımından bu muntakada bulunan linyit ocaklarının çalıştırılması için direk ihtiyaçları asgarî bedelle temin edilmektedir. Linyit istihsali bütün yurttan mahrukat ihtiyacını halledecek bir konu olarak görülmekte, daima teşvik ve ihtiyaçlarının karşı-

lanmasında mümkün olan yardım yapılmaktadır.

Köylerin cami ve köprüleri gibi köy müsterek ihtiyaçları mevcut imkânlar nispetinde tercihan karşılanmaktadır.

Zaten kereste sıkıntısı çeken bu muntaka için arı kovanı imali maksadıyla tomruk verilememekte, imkân nispetinde sanayi odunu tahsis edilmektedir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere daha ucuz ve daha fennî arı kovanları kereste fabrikalarımızda imal edilmekte ve yurdun her köşesine maliyet fiatı üzerinden gönderilmekte olduğunu saygı ile arz ederim.

Tarım Vekili
N. Ökmen

3. — *Zonguldak Mebusu Abdurrahman Boyacıgiller'in, Devlet Demiryolları ile Orman İşletmeleri İdareleri arasında travers temini hususunda yapılan görüşmelere dair Başvekilden olan sorusuna Ulaştırma Vekili Yümnü Üresin'in yazılı cevabı (6/1232)*

23. XII. 1953

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

Ankara

Özeti : Başvekilden yazılı soru.

1. Yıllardan beri maden ocaklarımızın ve buna zamimeten demiryollarımızla posta idaremizin direk ve her çeşit orman mahsullerine mütaallik ihtiyaçları orman işletmelerimizden temin edilirdi.

2. Karadeniz ormanlarımızla kısmen Trakya ve diğer bölgelerdeki ormanlarımız bugün dahi bu ihtiyaçları sağlamaya muktedir bulunmakta olduğu halde bilhassa Devlet Demiryollarımızın travers ihtiyaçları geçen yıl Amerika'dan temin edilmiş ve fakat matluba ve memleket iklim ve şartlarına uymamasından dolayı bundan faydalı neticeler hâsıl olmamış ve zarar edilmiştir. Hal böyle iken ve memleketin döviz durumu sıkışık ve hattâ dış borçları ödüyemez halde iken traverslerimizi yine dışardan sağlamakta ve bu yolda ısrar etmekteyiz.

Devlet Demiryolları ile orman işletmeleri arasında travers temini hususundaki görüşmelerin, fiyat farkından dolayı müspet neticeye isal edilmediğini teessürle öğrenmiş bulunuyorum. Bunun sebebi nedir? Memleket ormanlarından imal edilen traversler vasıf ve iklim şart-

ları ve hattâ fiyat bakımlarından elverişli olduğu halde, iki Devlet müessesesi arasında müs-pet netice istihsal edilmesine niçin çalışılmamaktadır?

3. Memleketin çektiği döviz sıkıntısını gidermek üzere dışardan travers ve emsali orman mahsullerinin satın alınmasına devam edilecek midir?

Yukarda yazılı soruma, yazılı olarak Başvekilin cevap vermesini ve gereken muamelenin yapılmasını rica ederim. Saygılarımla.

Zonguldak Milletvekili
Avukat
Abdürrahman Boyacıgiller

T. C.

Ulaştırma Bakanlığı
Karayolları Ulaştırma
Dairesi Başkanlığı
Sayı : 192/12906

9.XII.1953

Özü : Zonguldak Milletvekili Abdürrahman Boyacıgiller'in demiryollarının ahşap travers ihtiyacının temini hususuna dair sorusu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına
24 . XI . 1953 gün Umumi Kâtip Kanunlar Müdürlüğü 6 - 1232/5878/13509 sayılı yazıları cevabıdır.

Zonguldak Milletvekili Abdürrahman Boyacıgiller'in Başvekil tarafından cevaplandırılması isteğiyle Yüksek Başkanlığınıza sunmuş bulunduğu, Devlet Demiryollarının Amerika'dan yaptığı travers mubayaasına ve Orman İşletmeleriyle vâkı travers mevzuundaki görüşmelerin fiyat farkından dolayı müs-pet neticeye vardırılmadığına dair olup cevaplandırılmak üzere Başvekâletten vekâletimize intikal ettirilen 23 . XI . 1953 günlü yazılı soru önergesi mütalâa olunmuş ve bu hususta yapılan inceleme neticesi şöylece belirmiştir:

TCDD Umum Müdürlüğü, vagon inşa ve tamaratı, köprü takviyesi ve sair inşaat için muk-tazi kereste ile telgraf direklerini, ahşap traversleri ötedenberi Orman İdaresinden temin yolundadır. Ancak, Orman İdaresince temin edilebilen kereste ve travers miktarı müessesenin normal bakım ve tamir ihtiyaçlarına bile kâfi gelecek seviyeyi bulamamaktadır.

Bu hususta bir fikir vermek üzere, müessesenin son senelerdeki kereste ihtiyacı senede takriben 20 000^s olmasına rağmen Orman İdaresinden temin edilebilen miktarın bu miktarın yarısı kadar alabildiği, traverse gelince : Yalnız senelik bakım ihtiyacı 150 000 aded civarında bulunmasına mukabil ancak 125 000 kadar alınabildiği zikrolunabilir.

Memleketin büyük kalkınması karşısında demiryollarımızın da kendisine düşen ve düşecek olan hizmetleri gereği şekilde karşılamak üzere vagon inşaatı, hatların ve köprülerin ıslah ve takviyesi gibi işler dolayısıyla hâsıl olan ihtiyaçlar yukarda ifade olunan miktarları hayli aşmaktadır.

Bu hususta da bir fikir vermek üzere, vagonlar imali için ve diğer inşaat zaruretiyle kereste ihtiyacının takriben 30 000 metre mikâba yaklaşması ve travers ihtiyacı ise Sirkeci - Soğuksu elektrikleştirme işi için 90 000 traverse ihtiyaç hâsıl olmasıyla 1953 yılı ihtiyacının 240 000 e yükselmesi zikrolunabilir.

Vagon inşa ve tamaratında kullanılan kerestenin en iyi einsten olması, traverslerde de kayın ağacının enjekte kabul etmemesi dolayısıyla çabuk çürüyen kırmızı göbeği nispetinin düşük bulunması gerekmektedir. Hal böyle olmakla beraber Orman İdaresinden alınan kereste ve traverslerin şartnamelerinin tanziminde tekniğin imkân verdiği en geniş toleranslar nazarı itibara alınmaktadır.

Abdürrahman Boyacıgiller'in Amerika'dan geçen yıl temin edilmiş olduğuna işaret eylediği traversler, 1950 yılında bir kısım hatların takviyesinde kullanılacak kuvvetli demiryol malzemesi meyanında olmak üzere Amerikan Yardımından demiryollarına ayrılan kısımdan temin edilmiştir. Üç-yıldan beri kullanılmakta olan bu traverslerin vasıflarında bir aksaklık görülmemiştir.

Orman İdaresinden yapılan mubayaalarda hiçbir zaman fiyat hususunda bir ihtilâf ve münakaşa olmamış ve bilâkis tesbit edilmiş olan fiyatlar kabul edilmiştir.

Derin saygılarımla arz ederim.

Başvekil adına
Ulaştırma Vekili
Y. Üresin

